

BORNOVA-YASSITEPE HÖYÜĞÜ 2010-2019 YILI ÇALIŞMALARI

[BORNOVA-YASSITEPE HÖYÜK
ARCHAEOLOGICAL EXCAVATIONS IN 2010-2019 SEASONS]

Zafer DERİN

Anahtar Sözcükler

Western Anatolia, Yassitepe, Early Bronze Age, Troy.

Keywords

Batı Anadolu, Yassitepe, Erken Tunç Çağı, Troya.

ÖZET

Yassitepe Höyük Bornova Ovası'nın ortasında çok özel bir konuma sahiptir ve Prehistorik Höyüğün yarısı modern binaların altında kalmıştır. 6.30metre yüksekliğindeki höyükte Neolitik Dönem'den Roma Dönemi'ne kadar yerleşilmiştir. Troya'nın en eski tabakası ile çağdaş olan Erken Tunç Çağ yerleşmesi, yüksek taş duvarlı, uzun dikdörtgen planlı yapılardan oluşmaktadır. Yeşilova Höyüğü'ndeki Erken Tunç Çağ Yerleşimi Kalkolitik Çağ'ın devamı olarak tanımlanabilir. Mekânların içinde Erken Tunç Çağ I kültürüne ilişkin yüzlerce buluntu ele geçmiştir. Bu kültürel sürece ilişkin mezarlar da yerleşimin dışında ortaya çıkartılmıştır.

ABSTRACT

Yassitepe Höyük has a very specific location in the middle of Bornova and the half of the prehistoric mound remained under the modern buildings. The site has a height of 6.50 meter, it was settled from Neolithic to Roman Time. The Early Bronze Age settlement which became with the oldest layer of Troy is made up of thin, long, rectangular planned structures with high stone walls. The Early Bronze Age settlement in the Yeşilova Höyük can be defined as the continuation of the Chalcolithic Age. Hundreds of finds from the Early Bronze Age culture were found inside the rooms. The graveyard related to this cultural process were also discovered outside the settlement.

Yassitepe Höyüğü, İzmir'in merkezinde Bornova Ovası'nın ortasında Bornova ilçesi Kazım Dirik mahallesi sınırları içinde yer almaktadır (Fig.1). Manda Deresi'nin kuzeyinde, uzun süre tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmiş bir bölgede bulunmaktadır. Yassitepe Höyüğü şehirleşmeyle birlikte bölgede alışveriş merkezleri ve villa yapıları inşa edilmesi sonrası imara açılan çevre içerisinde orta boyda basık bir höyük alanıdır. Yassitepe 6.50 metreye yaklaşan yüksekliğe sahip olmasına karşın, çevresindeki derelerin getirdiği alüvyonlar nedeniyle dolarak, günümüzde 1-2 metre yüksekliğinde alçak yayvan bir tepe şeklini almıştır. Yerleşimin yarısı, yakın zamanda inşa edilen konutların altında kalmış, 2005 yılından

itibaren alanın tescil edilmesiyle bütünüyle koruma altına alınmıştır. Kuzey güney doğrultusunda 200 metre, doğu batı doğrultusunda ise 150 metre uzunluğunda olan höyük günümüzde denizden 19 metre yüksekte yer almaktadır (Fig.2). Kıyı Ege Bölgesi'nde Liman Tepe'den sonrası devam eden ikinci yerleşim alanı olan Yassitepe Höyüğü'nün keşfi Yeşilova Höyüğü kazıları sayesinde gerçekleşmiştir¹.

2005 yılında Yeşilova Höyüğü kazı çalışmalarının yanı sıra Bornova Ovası'nda yüzey araştırmalarına da başlanmıştır. Bu bağlamda yüzey araştırmaları öncesi yoğun yapılaşmanın

¹ Derin 2006: 1 vd.

olmadığı, ovanın daha çok tarımsal faaliyetlerde kullanıldığı dönemlerdeki Osmanlıca yazılmış eski haritalar incelenmiştir. Bu tür haritalardan 1341 hicri 1924-25 miladi tarihli 1/25 binlik bir harita üzerinde Yeşilova Höyüğü'nün kuzeybatısında Yassitepe adıyla işaretlenmiş tepe dikkatimizi çekmiştir. Yeni haritalar üzerinde gösterilmeyen bu tepayı bulmak amacıyla yakın çevre araştırıldığında üzerine villa inşaatları yapılan, yüzeyinde çanak çömlek parçaları olan hafif eğimli bir tepe yükseltisi tespit edilmiştir. Bu yükselti üzerinde yapılan detaylı araştırmalar sonucunda daha önce inşa edilen yapıların temelleri için kazılan toprak üzerinde çanak çömlek parçalarının çevreye yayıldığı anlaşılmıştır. İlerleyen çalışmalar derelerin getirdiği alüvyonla büyük oranda toprak altında kalan bir yerleşimin varlığını ortaya koymuştur. Bu yerleşimin de Osmanlıca haritalardan izini sürdüğümüz Yassitepe höyüğü olduğu anlaşılmıştır.

Yeşilova Höyüğü kazı programı kapsamı içinde 2010 yılında başlatılan ilk kazı çalışmalarında, kültür tabakalarının yüzey toprağının hemen 10 cm. altında başladığı, üzerine yapılan yol ve tarımsal faaliyetler nedeniyle alttaki kalıntıların kısmen tahrip olduğu görülmüştür. Yassitepe'de dört kültür katına ait 12 mimari tabaka ortaya çıkartılmıştır (Fig.5). Buna göre Yassitepe Höyüğü'nde 2017 yılı sonuna kadar yapılan çalışmalarla ortaya çıkarılan tabakalar aşağıdaki gibidir:

I. Kültür Katı: Roma

II. Kültür Katı: Tunç Çağ

A. Orta Tunç Çağ (1,2)

B. Erken Tunç Çağ I (1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8)

III.Kültür Katı: Kalkolitik (Orta)1,(Erken) 2

IV.Kültür Katı: Neolitik (Geç?)

IV.Kültür Katı: Neolitik Çağ

Yassitepe Höyüğü'nün en erken tabakaları ana toprak seviyesinin hemen üstünde yer alan Neolitik Çağ kültürüne aittir. Neolitik Çağ'a ilişkin bulgular Höyüğün güneydoğusundaki 3. Derece Arkeolojik Sit alanlarında yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır (Fig.3). 117 parselde inşaat için açılan temel hafriyat toprağı içinde ve 89 No'lu parselde yapılan kazı çalışmalarında ana toprak seviyesinde erken tabakalar içinde Geç Neolitik Dönem'e ait keramikler bulunmuştur. Dikine ip

delikli – tünel kulp bu tür keramikler içinde tipik örneklerden biri olarak gösterilebilir. Bunun dışında herhangi bir mimari kalıntıya rastlanmamasına karşın, bulgulara dayanarak, Neolitik toplumunun Manda Deresi'ne yakın konumda höyüğün daha çok güneydoğusuna yerleştikleri söylenebilir.

III.Kültür Katı: Kalkolitik Çağ (III.1-2 tabakaları)

Yassitepe Höyüğü'ndeki Kalkolitik Çağ'a ait buluntular H15 ve H19 plankareleri ile 89 No'lu parselde test açmalarında sürdürülen çalışmalar sırasında tespit edilmiştir (Fig.3,4). Ana toprağa kadar yapılan derin sondajlarda dar bir alanda çalışılması nedeniyle bu kata ilişkin mimari kalıntılara rastlanılmamıştır. Buna karşın, yangın ve taban kalıntıları yaklaşık 1.70 metre kalınlığındaki bu kültür katının, III 1 ve 2 olarak iki ayrı tabakada gelişim gösterdiğini ortaya koymuştur. H15 plankaresinde 3.50 metredeki ana toprak üzerinde yer alan ve 14.50 metredeki çakıllı tabakaya kadar devam eden yaklaşık 1.00 metre kalınlığındaki "III 2" tabakası keramik buluntuları ile dikkati çeker. Buluntular, dönemin özelliklerini ortaya koyacak kadar çok ve çeşitlidir.

III2 tabakasına ait keramikler içinde çanak, çömlek ve kâselere ait parçalar bulunmaktadır (Fig.6:1-14) Keramikler çoğunlukla orta kalitede olup, yüzeyler kahverengi ve gri tonlarda perdahlı ya da sadedir. Keramikler arasında koyu renk malların yanı sıra kırmızı renkli mallarda görülmektedir. Kapların üzerlerinde görülen mahmuz kulplar bu dönem için belirleyicidir (Fig.6.11-12). Omurgalı kâseler (Fig.6.1), içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı kâse ve çanaklar (Fig.6.2) ile düz cidarlı derin kâseler (Fig.6.3,4,6-8) ve daralan ağız kenarlı küresel gövdeli çömlekler (Fig.6.9,10) en yaygın formları temsil eder. Çanak ve kâse türü kapların gövdeleri üzerinde görülen yumru şeklinde kabartmalar (Fig.6.7,8) birer bezme unsuru olarak kullanılmış olmalıdır. Ayrıca bazı parçalarda perdah bezemeye de rastlanmıştır.

III.2.Kültür Katına ait bu buluntular C14 sonuçlarına göre (MÖ.5321-5207, MÖ.5304-5200, MÖ.5320-5215, MÖ.5210-4995) Erken Kalkolitik Dönem'e tarihlenmektedir. Bu durumda Yassitepe'de Kalkolitik Çağ yerleşiminin, Neolitik yerleşimcilerin Yeşilova Höyüğü'nü MÖ.5700 civarında terk etmesinden 300-400 yıl sonra,

yenî gelen halk topluluklarıyla başladığını ortaya koymuştur. Erken Kalkolitik Dönem'in sonunda meydana gelen sel sonucunda III2 yerleşimi, 10-15 cm. kalınlığında alüvyonlu ve çakıllı bir toprak tabakasıyla örtülür. Bu şekilde doğal felaketin ardından Yassitepe'deki yerleşimin Kalkolitik Çağ'ın içinde bir kez daha terk edildiği anlaşılmaktadır.

Erken Kalkolitik Döneme ait Yassitepe III.2 tabakası Ege Bölgesi'ndeki kültürel değişimi kanıtlayan az sayıdaki yerleşim alanlarından biridir. Bu tabaka ile çağdaş yerleşimlerden Uğurlu III, Uluçak III, Çine Tepecik, Kumtepe IA ve Beşik-Sivritepe bulguları,² Neolitik Çağ'ın ardından yaklaşık 500-400 yıl sonra başlayan yeni dönemin farklı bir kültürel yapıya sahip olduğunu ortaya koymuştur. Çanak çömlek gelenekleri, değişimin en belirgin kanıtlarından birini oluşturur. Kırmızı yüzlü Neolitik çanak çömleğin ardından gelen koyu yüzlü çanak çömlek ve değişen formlar bölgeye yerleşmeye başlayan yeni bir topluluğu işaret eder.

H15 ve H19 plankareleri ile 89 No'lu parselde test açmalarında 14.50-15.20 metrede tespit edilen (Fig.3), yaklaşık 0.70 metre kalınlığındaki "III 1" tabakası 2. Tabakanın devamı olarak görülen Orta-Geç Kalkolitik Dönem'in ait buluntuları ile tanımlanmıştır (Fig.6:15-20). Sel felaketinin ardından yeniden yerleşen ve Erken Kalkolitik Dönem'de olduğu gibi koyu yüzlü çanak çömlekleri ile bilinen gruplara ait sepet kulplu çanaklar (Fig.6:18-19) ve "ekmek tavarlarına" (Fig.6:20)³ ilişkin parçalar dikkati çekmektedir. Bunun yanı sıra el yapımı, iyi ve orta derecede pişirilmiş içe dönük, basit, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı kâse ve çanaklar (Fig.6:15-16) yoğun olarak ele geçmiştir.⁴ Kaplar, koyu gri, grimsi kahve ve kahve renginde astarlıdır. Yassitepe III.1 tabakası Yeşilova Höyüğü III. Tabakası ile benzer özellikler göstermektedir. Ele geçen parçaların önemli kısmı sepet ve mantar kulplu omurgalı çanaklara aittir (Fig.6:18-19). Bu tür omurgalı

çanaklara paralel örnekler, Yeşilova III,⁵ Emporio X-VII⁶ ve Tigani II-III başı⁷ yerleşimleri ile Akhisar bölgesindeki Kulaksızlar'da⁸ rastlanmıştır. Özellikle sepet kulpların yaygın olduğu anlaşılmaktadır⁹. Bir omurgalı çanağın iç yüzünde perdah bezeme de yer almaktadır.¹⁰ Ayırt edilen diğer bir form, dikey kulplu boyunlu çömleklerdir. Kapların dipleri daha çok düz olarak yapılmıştır. Paralelleri dikkate aldığımızda Yassitepe Höyüğü III1 tabakası, Yeşilova,¹¹ Liman Tepe VII, Kulaksızlar, Demirli Mağara, Çakmak Tepe ve Yoğurtçu Kale¹² gibi merkezlerde bulunan çanak çömlekler de benzer kültürel süreci, Orta – Geç Kalkolitik Çağı işaret etmektedir.

II.Kültür Katı: Tunç Çağ

Yassitepe Erken Tunç Çağ yapı katlarının bulunduğu alanlardaki ilk çalışmalara Yeşilova Höyüğü kazısının VI No.lu çalışma alanı olarak 2010 yılında başlanmıştır. Höyüğü en uzun süreli yerleşimi Erken Tunç Çağ katında (II B) tespit edilmiştir. Bu bağlamda I14 karesinde (Fig.4) 19.00-18.60m. seviyeleri arasında yüzey toprağı kaldırılmış, 18.60m. seviyesinden itibaren Erken Tunç Çağ'ın IIB 1 evresine inilmiştir. Yüze-ye yakın Erken Tunç Çağ kültür katının son üç mimari evresi genel olarak korunmuş durumda olup sağlam bir mimari vermektedir. Mimari kalıntılar I14-15 plan karelerinde yüzey toprağının 10-20 cm. altında 18.50 metre seviyesinde ortaya çıkarken, kuzeye ve güneye doğru olan eğim nedeniyle H18-19 plan karelerinde 1.00 m., K13a plankaresinde 2.00 m. daha derinde saptanmıştır

5 Derin vd. 2009: Fig.14: 82-85.

6 Hood 1981: Fig.134.

7 Felsch 1988: Taf.80: 47.1-47.8.

8 Dinç 1996: Çiz.5: 124-126, 128-133; Çiz.6: 159-167.

9 Derin vd. 2009: fig.14: 82-85.

10 Bir kısmı sepet kulplu omurgalı çanaklar, dönemin başta gelen karakteristik kap tipidir. Bu tip çanaklar, Kulaksızlar (Dinç 1996: çiz.6), Emporio X-VIII (Hood 1981: fig.134), Tigani II-III başı (Felsch 1988: taf.80: 47.7-47.8), Gülpınar (Seeher 1987: abb.3: 5-6; Takaoğlu 2006: fig.6: 1-11) ve Beçin Kalesi (Yıldız 2008; Caymaz 2010: 111, 135) yerleşimlerinde görülmektedir.

11 Derin ve Caymaz 2017: 505. Yeşilova Höyüğü Kalkolitik tabakadan (III) MÖ.4340-4230 C14 tarihleri elde edilmiştir.

12 Caymaz 2010: Çiz.81,81; Takaoğlu 2001: 161; Bostancı 2002: 107 vd., Lev. LIII:3;LVIII:4, Derin ve Caymaz 2013: 128.

2 Erdoğan 2011: 49; Günel 2006: 21; Sperling 1976: 01-109, 201-210, 127-130; Seeher 1985: Abb17.

3 Literatüre "Cheesepot" olarak giren, ancak tüme yâkın örnekleriyle bir çanak-kaseden çok üç yanı yükseltilmiş bir tavayı anımsatan bu kaplarla ateş ya da kor üstünde ekmek türü besin pişirildiği düşünülmektedir. Bak.Derin ve Caymaz 2017: 501, Fig.51:8.

4 Benzerleri için bak. Hood 1981, fig.121:92,93;Sperling 1976:Fig.8:115, 9: 205, 13:405-409.

(Fig.3). Höyükte var olan eğim nedeniyle doğu ve güneydoğudaki ETÇ tabakaları 16.50 ve 15.80 metre seviyesinde tespit edilmiştir. Bu da höyüğün eğimine bağlı olarak yerleşimin eteklere doğru 2-3 metre daha aşağı seviyede başladığını ve derelerin taşkınları sonucu höyüğün çevresinin alüvyonla dolduğunu göstermektedir. Bunun yanında höyüğün tepesinin koni kısmının da tarımsal faaliyetler nedeniyle en az 1.00m. tıraşlandığı anlaşılmaktadır. Bu bilgiler içerisinde yerleşimde toplamda 14 adet mekân tespit edilmiş, Mekânlar IIB 1 ve çoğunlukla IIB 2 katlarında ortaya çıkartılmıştır (Fig.4,5).

IIB Tabakası ETÇİ Dönemi Mimarisi

IIB 3-8 tabakaları yapıları

Höyüğün eğimli yapısı içerisinde yerleşim tabakalarının saptandığı, yüzeyden ana toprağa kadar üç ayrı alanda çalışılmıştır. Bu çalışmalar kuzeyde H9a plankaresinde, höyüğün merkezinde H15d plankaresinde ve güneydoğuda 3.Derece Arkeolojik sit sınırları içindeki 89 No.lu parselde gerçekleştirilmiştir (Fig.3,4). Bu alanlarda gerçekleştirilen kazılarla IIB 3-8 tabakalarına ilişkin veriler elde edilmiştir.

IIB tabakasının en eski tabakaları olan IIB 3-8 yapı katlarına ait veriler bugüne kadar sadece test açmalarında tespit edilmiştir. Taş temelli bir yapı katıyla temsil edilen IIB 8.kat 16.00-15.65 metre seviyesinde tespit edilirken, IIB 7 katı ise 16.35-16.00 metreler arasında ortaya çıkartılmıştır. IIB 6 katı 16.70-16.35m aralığında taş temel kalıntılarıyla dikkati çekmiştir. Ancak her üç tabaka da dar alanlarda sondaj kazılarında saptandığı için mimarinin genel özelliklerini saptamak mümkün olmamıştır. Buna karşın duvar parçaları, taban kalıntıları gibi bulgular ile keramik ve küçük buluntular bu tabakaları anlamamıza yardımcı olmuştur.

IIB 2 tabakası yapıları

Bu yapı katına ait mekânların üstteki A katı yapılarından ve yüzeye yakın olmaları nedeniyle tarımsal faaliyetlerden dolayı kısmen tahrip olduğu görülmüştür. Buna rağmen ETÇ IIB 2. yapı katına ait 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12 ve 13 No.lu mekânlar ile savunma duvarı (No.7) kısmen açığa çıkartılmıştır (Fig.4).

5 No.lu mekân: Yassitepe’de tümüne yakın kazılan yapılardan biridir. Çok odalı plana sahip mekânın, kuzeydoğusundan ve güneybatısından

dolaylı geçitler vasıtasıyla giriş yapıldığı anlaşılmaktadır. Mekânın arka odaları depo amaçlı kullanılırken ön odaları ışık olarak kullanılmıştır. Mekân içinde farklı seviyelerde üç ayrı taban tespit edilmiştir.

Kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda yaklaşık 18 metre uzunluğundaki mekân, beş odalı olarak inşa edilmiştir. İlk üç odası daha çok ışık olarak kullanıldığı anlaşılan mekânın güney duvarları 12 No.lu evle ortak kullanılırken kuzey duvarlarının bir kısmında kendine ait duvarları bulunmaktadır. İnce uzun mekânın odaları içten içe 3.60x2.55, 4.20x2.66, 4.00x2.50, 4.25x6.25 ve 5.00x1.40 metre boyutlarındadır.

Mekânın doğudaki ilk odasının içinde güneydoğu köşesine yakın bir alanda 17.55m seviyesinde 1.65x1.35m boyutlarında dikdörtgen planlı, tabanı keramik ve çakıtaşı döşeli bir fırın açığa çıkarılmıştır. Fırının üst kısmı günümüze ulaşmakla birlikte, tabanın eğiminde ağız açıklığının kuzeye baktığı anlaşılmaktadır.

Fırın tabanı üzerinde çakmaktaşı aletler, minyatür taş baltalar açığa çıkarılırken, fırının arkasında bir köşeye bilinçli bir şekilde istiflendiği düşünülen deniz kabukları ile birlikte fırın çevresinde çok sayıda farklı nitelikte mutfak kapları ele geçmiştir. Mekân içinde, taban üzerinde gaga ağızlı testiler, sıg çanaklar, küçük çömlekler, kapaklar, süzgeç ve üç ayaklı çömlekler bulunmuştur.

Bunların dışında 17.35m seviyesinde mekânın kuzeyine doğru yayıldığı gözlemlenen beyaz kireç sıvalı bir tabana rastlanılmıştır. Bahsi geçen tabanın mekânın en erken kullanım gören evresine ait olduğu düşünülmüştür. Dörtgen planlı fırının karşısında kapı açıklığına doğru devrildiği görülen bir pithos bulunmaktadır. Pithosun çevresinde ve fırının kenarlarında çok miktarda küçük sıvı kapları ele geçmiştir. Pithosun altında yengeç tırnakları, domuz dişi ve ayı dişinden oluşan farklı hayvanların dişlerini içeren kemiklerin bereket ya da büyü ritüeli ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

5 No.lu mekânın en ilginç bölümlerinden biri ikinci odada yer alan (H16d) keramik fırınıdır (Fig.4, 5.3). 5 No.lu mekânın kuzey duvarına yapılan, doğusu ve batısı ise iki kısa duvar ile sınırlanan fırın kerpiçten perde şeklinde bir duvarla iki bölmeye ayrılmaktadır. Batısı 1.4x1m, doğusu 0,8x1.04m’dir. Kerpiç blokların

boyutları ise 0.44x0.22, 0.44x0.30, 0.44x0.45 ve 0.50x0.28cm'dir. İçi orta boy taşlarla ve yangın sonucunda pişmiş kil topaklar ve kil plakalar ile doludur. Fırının iç çeperlerinde ızgara sistemi ile ilgili olduğu anlaşılan delikler bulunur. 5 No.lu mekân ilk odası içinde, alanın doğusunda daha önce tespit edilmiş olan yatık durumdaki pithosun da keramik üretiminde kili şekillendirmede ihtiyaç duyulan suyu depolamak için kullanıldığı ve yangın sırasında devrildiği düşünülmektedir.

5 No.lu mekânın ilk iki odasında duvar kenarlarında yığılmış olarak kavkılar ele geçmiştir. Bunlar yenmek için ve keramiklerin hamurlarına katkı yapmak için kullanmış olabilir. Mekânın arka odalarında ortaya çıkan kap ve pithoslar nedeniyle söz konusu odaların depolama alanları olduğu anlaşılmaktadır. Depo olarak kullanılan arka odalara ulaşım M6 ile bağlantılı olarak güneyden koridor yardımıyla yapılabilir.

6 No.lu Mekân: Tamamı kazılmamış olsa da üç odalı olduğu anlaşılan mekânın uzunluğu 15.70m iken duvar temelleri 0.30-0.35 metre kalınlığındadır. Arkaya doğru genişleyen mekânın doğuda 3.90 metre olan genişliği batıda 5.15 metreye ulaşmıştır. Mekânın iç kısmında 17.50m seviyesinde yer yer tahrip olmuş durumda çakıltaşı döşeli bir tabana rastlanılmıştır. Mekânın kuzey ante duvarının yanında deniz kavkıları bulunmuştur. Kapların içine ve torbalara koyuldukları anlaşılan, çoğunluğu kum midyelerinden oluşan kavkılarının bir kısmının açılmamış oluşu, bunların mekânın bu bölümünde depolandıklarını göstermektedir.

8 No.lu Mekân: Diğerlerine göre daha dar inşa edilmiştir. 8 No'lu Mekan bu yapı katının en dar ve uzun yapılarından biridir. 15.78 metre uzunluğundaki mekânın radyal plana uygun olarak, doğusu 2.56 metre, batısı 4.90 metre genişliğindedir. Mekânın doğu ucunda kuzey duvarına bitişik bir fırın yer alır. Fırının içinde küçük boyutlu kaplara, yanında ise büyük boyutlu bir depolama küpüne rastlanılmıştır. Mekânın güneybatısında 1m² lik bir bölümde ağırlık, sürtme taşı ve perdah taşlarına ait toplu bir buluntu grubu ortaya çıkarılmıştır. Söz konusu yer ışık alanı olarak değerlendirilmiştir.

Mekân içerisindeki derinleşme faaliyetlerinde 17.52-17.45 metre seviyeleri arasında olasılıkla yanık saz örtü kalıntılarını içeren beyaz küllü bir

tabakanın mekân geneline yayıldığı gözlemlenmiştir. Söz konusu zemin üzerinde günlük kullanıma ait kaplar açığa çıkarıldığı gibi, çok sayıda kırık keramik parçasına da rastlanılmıştır.

8 numaralı mekânın batı tarafındaki odası G16d plankaresinde açığa çıkartılmıştır (Fig.4). Kare planlı bir görünüme sahip odanın 5.00 metre uzunluğunda olduğu anlaşılmamasına rağmen batı ve güney duvarları kesit içerisinde kaldıkları için odanın tam sınırlarına ulaşılamamıştır. Mekân duvarlarının yükseklikleri güneyden kuzeye doğru alçalmaktadır. Doğu duvarında bir ara koridora açılan 0.90 m'lik bir kapı girişi bulunmaktadır. Oda içerisinde pithos ve iri çömlekler dışında birçok çanak çömlek ele geçmesi nedeniyle bu küçük odanın bir kiler olarak kullanıldığı düşünülmektedir. 8 No.lu mekânda diğer mekânlardan daha fazla keramik ele geçmesi ve çıkan kapların yaklaşık %50'sinin minyatür olması dikkati çekmektedir.

9 No.lu Mekân: Duvarları büyük oranda tahrip olduğu için tüm sınırları tespit edilememiştir. 8 numaralı mekânın kuzeyinde yer alan mekânın 3 odası bulunmaktadır (Fig.4). 1. ve 2. Odaları detaylı olarak kazılmış iken 3. Oda henüz tam olarak bilinmemektedir.

Mekânın 1. Odasında 17.71m'de toprak ve 17.60 m seviyesinde çakıl döşeli tabanı vardır. Söz konusu tabanın giriş kapısı önünden doğuya doğru geniş bir alana yayıldığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte taban üzerinde çok sayıda hayvan kemiği, yontmataş delici ve kesici aletler ile yoğun miktarda çakmaktaşı parçasına rastlanılmıştır. Ek olarak Mekânın kuzeybatı köşesinde yaklaşık 1m² lik yayılım alanı gösteren yanık bir bölüm yer alır. Bu bölüm üzerinde keramik parçalarının yanı sıra toplu bir biçimde ağırşaklar ele geçmiştir. Söz konusu alanın dokumayla ilgili bir ışık alanı olduğu düşünülmektedir. Ayrıca mekânın güney köşesinde kerpiç döküntülerine ve büyük boyutlu taş kütlelerine rastlanılmıştır. Bu döküntüler taş duvarlara ait yıkıntılar olmalıdır. 1. odadan 2. odaya 0,90m genişliğinde bir kapı girişi ile ulaşılır. Kapı girişinin bulunduğu doğu duvarı yaklaşık 3.00m, batı duvar ise 5.00m. uzunluğundadır. Uzun olan kuzey ve güney duvarları 9.50m uzunluğundadır.

Batıdaki ikinci odanın, 17.60 m seviyesinde son tabanına ulaşılmıştır. Taban üzerine büyük boyutlu depolama kapları yerleştirilmiştir. Bu

depolama kapları genellikle güney duvarına dayandırılmıştır. Bununla birlikte oda içerisinde çok sayıda kırık çanak çömlek parçaları tespit edilmiştir. Ayrıca odanın güneydoğu köşesinde dikdörtgen planlı bir ocak yapısına rastlanılmıştır. Ocağın 1.00x0.80m boyutlarında olduğu anlaşılmıştır. Mekânda 17.75 metre seviyesindeki taban altına gömülü pithoslardan, taban üstüne yerleştirilmiş pitoslara kadar 30 adet irili ufaklı kap ele geçmiştir. Bunlar arasında koyu yüzlü üç küçük ayağı olan silindirik tarzda bir kutu-pyxis dikkati çekmektedir. Mekânın güney batı köşesinden kuzey doğuya doğru yaklaşık 1,5 m. uzunluğunda parçalanarak yayılmış pithosun altından 17.90 seviyesinde toprağa gömülü durumda tüm bir pithos çıkmıştır. Bu tüm pithosun ağız genişliği 55 cm. boyun genişliği 35 cm. gövde genişliği 63 cm. ve derinliği 120 cm. dir. Pithosun içinde dama tahtası ve zikzak bezemeli bir gaga ağızlı testinin bulunması kabın içinde sıvı depolandığını göstermektedir.

Oda içerisinde ilk kullanım evresine ait taban seviyesinde iki farklı ocak yapısı ile karşılaşılır. Bunlardan ilki odanın ortasında yer alan yarım daire planlı olanıdır¹³ (Fig.5.2). Kuzeybatı köşesi kısmen tahrip olan ocak, 1.65x1.40m çapındadır. Ocağın dış hattı 0.10m'lik kerpiç ile şekillendirilmiştir. Ocağın hazne kısmı düzgün bir biçimde sıvanmıştır. Bununla birlikte odanın son kullanım evresinde tespit edilip kaldırılan pithosların sivri dipleri ocağın bir kısmını tahrip ettiği görülmüştür. Odanın kuzeybatı köşesindeki diğer ocak ise kare planlıdır. 0.50x0.60m çapındaki ocağın etrafı 0.3m kerpiç ile sıvanmıştır. Oda içerisinde çok sayıda derin dibek taşı ile birlikte alt ve üst öğütme taşlarına ve çok sayıda farklı formlarda minyatür kaba rastlanmıştır. Bu kapların genellikle yarım daire planlı ocağın önünde beyaz kireç taban üzerine koyulduğu anlaşılmıştır. Mekân içindeki yarım daire şeklindeki ocak ve ocağın etrafındaki çoğu küçük boyutlu özel kaplar bu mekânın dini anlamda bir işleve sahip olduğunu göstermektedir.

13 Bu tipte ocak Yassitepe yerleşimi için ilk örnektir. Batı Anadolu'da benzer şekilde ocaklar, Beycesultan'da (Lloyd ve Mellaart 1962: 36-38, fig.11-12), Troya IVc evresi 456 no.lu evde (Blegen vd.1951:189, fig.128) ve Seyitömer Höyüğü'nde (Bilgen vd.2015: 153, fig.166-167) karşımıza çıkar. Çoğunlukla arka kesimlerinde boynuz şeklinde çıkıntılarıyla dikkati çeken ocakların yer aldığı ETÇ II ve III dönemi mekanları, tapınak olarak yorumlanmıştır.

10 No.lu Mekân: Yerleşimin kuzeyinde tespit edilen yapılardan biridir. Diğer yapıların aksine yerleşim şemasına uygun olarak kuzey-güney yönde inşa edilmiştir. Mekânın sonraki süreçlerde üzerlerine inşa edilen yapılar nedeniyle kısmen tahrip olduğu görülmektedir. Mekân iki odalı olup yaklaşık 13 metre uzunluğundadır (Fig.4). Yarı kazılmış durumdaki mekânın girişi güneyde yer almaktadır. Payanda ile güçlendirilmiş kuzey arka duvarı savunma duvarı niteliğindedir. Payandalı duvarın kuzeyi dış alanı temsil etmektedir. 17.00 metre seviyesinde tabanına ulaşılan mekân içerisinde pithoslar ve duvarlara yakın konumda ele geçen kaplar mekânın günlük kullanıma yönelik domestik bir yapı olduğunu ortaya koyar.

11 No.lu Mekân: 10 numaralı mekânın doğusunda yer alır. Kuzey güney doğrultusunda 13 metre uzunluğundadır. Güneye bakan giriş kesimi 3.94 metre genişliğe sahipken yerleşimin trapez şeklindeki planına bağlı olarak kuzey genişliği 4.70 metreye ulaşır (Fig.4). Mekân içinde batı duvarına bitişik durumda 1.55x1.40 metre boyutlarında bir fırın ve kuzeydoğu kesiminde taşla döşeli bir alan bulunmaktadır. Mekânın kuzey duvarları 10 No.lu yapıda olduğu gibi payandalı olarak yapılmıştır. M11 taş döşeli tabanı nedeniyle olasılıkla bir bölümünün üzeri açık olmalıdır. Taş döşeli alanda yer alan dibek taşı ve mekân tabanı üzerinde yer alan kaplar domestik kullanıma işaret eder.

12 No.lu Mekân: 18.25 metre seviyesinde ortaya çıkartılan IIB2 katının en yüksekte bulunan yapısıdır. Büyük oranda korunmuş durumda olan yapının kuzeydoğuya açılan bir giriş holü, ana odası ve güneybatıda bir arka odası bulunmaktadır. (Fig.4). Toplam uzunluğu 12.90 metre kadar olan mekânın ana salonu doğuda 4.15 metre genişliğe sahipken batıya doğru genişleyerek 5.10 metre genişliğe ulaşmıştır. Mekânın üstteki yapı katında olduğu gibi kuzeydeki ortak avluya doğru daraldığı anlaşılmaktadır. Mekânın taş duvarları yaklaşık 0.80-0.90m. yüksekliği ile kısmen korunmuş durumdadır.

Mekânın sıkıştırılmış toprak tabanının (17.90-17.65 metre) üç kez yenilediği anlaşılmıştır. Her taban seviyesinde ele geçen yoğun keramik buluntuları; yangın, deprem gibi felaketler sonucunda tahrip olan yapının tabanlarının yenilenip duvarlarının onarılarak tekrar kullanıldığı göstermektedir. Mekânın diğerleri gibi yüksek taş

duvarlara sahip olması güneydeki uzun taş duvarların güçlendirilmesini zorunlu kılmış ve söz konusu duvarlar orta kesimine yapılan 0.45 m. uzunluğunda birer payanda ile desteklenmiştir. Tabanda bulunan yanmış döküntü halde kerpiçler ve üzerinde dal örgü izleri olan kerpiç kalıntıları, yapının düz damlı olarak yapıldığını ortaya koymaktadır.

Mekânın doğusundaki giriş ortasında 1.20 m. uzunluğunda ve 0.50 m. genişliğinde yüzeyi sıvalı, kenarları kerpiçle desteklenmiş bir platform bulunmuştur (Şek.4). Kerpiç platformun yanık olması ateşle ilgili bir kullanıma işaret etmektedir. Platformun arkasında bir yuvarlak ocak yer almaktadır. Mekânın kuzey ve güney duvarlarının hemen önlerinde insitu vaziyette çoğunluğu kırılmış kaplar açığa çıkarılmıştır. Kapların altında yanmış ahşap kalıntıları tespit edilmiş, kapların duvar kenarında yer alan ahşap rafların üzerine dizildiği ve bazı kapların kulp deliklerinden duvar kenarlarına asıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca mekânın içinde tabanlar üzerinde ya da bir kısmı gömülü vaziyette küpler ve pithoslar yer almaktadır. Özellikle kuzey duvarı kenarında bulunan geyik ve domuz kafatası parçaları, beyaz sıvalı tabanı ile bu mekânı diğer yapılardan ayırmaktadır. Olasılıkla en yüksek kesimdeki bu yapının duvarlarına asılı geyik kafalarıyla özel bir mekân ve belki de bir bey evi olduğu düşünülebilir.

12 No.lu mekânın güneybatısındaki arka odası ise duvar kenarına sıralanmış pithosları ile bir depo odası niteliğindedir. Bu kesimde gövde altları korunmuş durumda beş pithos tespit edilmiştir. Güneydeki pitosun gövdesi üzerinde kabartma olarak yapılmış, halka tipli bir idol (Şek.12.79) yer alır. Bu alandan ele geçen pithosların ve pithos parçalarının yoğunluğu dolayısıyla söz konusu odanın depolama amacıyla kullanılmış olma ihtimalini güçlendirmektedir. Odanın güneyinde yaklaşık 1.70x0.60m. boyutlarında iki sıra taş döşeli ve üzeri küle kaplı bir fırın bulunmaktadır.

14 No.lu Mekân: Yerleşim şemasının güneydoğusunda kalan K13a plankaresinde 5.00x5.00m. lik sondaj açmasında ortaya çıkartılmıştır (Şek.3). Dar bir alanda çalışıldığı için kapı girişi ve doğu duvarı tespit edilebilen mekân radyal planın bir parçası olarak kuzey güney doğrultuda ince uzun evler şeklinde inşa edilmiştir. Yassitepe ETÇ yerleşiminin kuzeydeki M10 ve M11 mekânları gibi güneyde yön değiştirdiği bölümde yer alır. Mekân bu kata ait yapılara göre 1.20

metre daha derinde ortaya çıkartılmıştır. Bu durum höyükteki eğimin güneydoğuya doğru arttığını göstermektedir.

14 no.lu mekânın ortaya çıkarılan doğu duvarının 4.42 m. uzunluğunda, kapı girişlerine ait açıklığın 0.80 m. olduğu anlaşılmaktadır. Mekânın içinde 2m2 çapında yayılım gösteren yanık ahşap kalıntılarını içeren bir tabakaya rastlanılmıştır. Bu yangın kalıntıları tavan örtüsüne ait olmalıdır.

Mekân içi buluntulara bakıldığında tüm ya da tüme yakın kapların yanı sıra, çok sayıda kırık keramik parçası ele geçmiştir. Mekânın kapı girişindeki öğütme taşı ve günlük kullanıma ait mutfak kaplarından yola çıkarak bu mekânın domestik nitelikte kullanıldığını söylemek mümkündür.

Sur Duvarı (7)

Erken Tunç Çağ I dönemine tarihlendirilen ve çeşitli evrelerde izlerine rastladığımız domestik yapıların güneybatısında 0.50m, 0.60m boyutlarında iri taşların kullanıldığı büyük bir duvar açığa çıkartılmıştır. Şimdiye kadar tespit edilen kısmı 18.00m uzunluğunda, 6.00m genişliğindedir. Duvarda dış kısımlarına büyük boyutlu taşlar kullanılırken iç kısımda 0.20, 0.30m arasında değişen boyutlarda taşlar kullanılarak dolgu yapılmıştır. Günümüze kadar üst üste dört sıra taşı korunmuş durumdaki duvarın, güneydoğu kısmının Orta Tunç Çağ yapıları tarafından tahrip edildiği görülmüştür.

IIB 1 Tabakası yapıları

Bu tabakada sınırları belli durumda beş mekân ortaya çıkartılmıştır. 1, 2, 3, 4 ve 13 no.lu olarak adlandırılan mekânların bir kısmı alt tabakadaki IIB2 katı yapılarının üzerine aynı doğrultuda oluşturulurken, 3 ve 5 no.lu mekânlarda olduğu gibi kısmen alttaki yapı katlarının duvarları kullanılarak da radyal plana uygun olarak inşa edilmiştir (Fig.4). IIB2 katında olduğu gibi ortak duvarlara sahip yapıların duvar kalınlıkları 0.50-0.65 cm. arasında değişmektedir. Yapıların duvarlarında araları çamurla birleştirilen orta boy andezit türünde çay taşları kullanılmıştır. Duvarların içten ve dıştan saman katkılı çamur ile sıvandıkları anlaşılmıştır. Yoğun deprem izlerini gördüğümüz yapılar en az bir kez onarım görmüştür. Olasılıkla bu tür felaketler yapıların büyük oranda boşaltılarak terk edilmelerine

neden olmuştur.

Yapıların günümüze ulaşan duvar yükseklikleri 0.50 metreyi aşmamaktadır. Batı yönündeki arka duvarları kazılmadığı için mekânların uzunlukları bilinmemektedir. 2 No.lu mekân en üst seviyede (18.28 m.) yer alırken, kuzey (18.16 m.) ve güneyindeki (18.10 m.) mekânlar taban yükseklikleri bakımından höyüğün eğimine bağlı olarak kademeli şekilde inşa edilmişlerdir. Mekânların dar doğu duvarları ve kuzeydeki uzun ortak duvarlar üzerinde bazıları sonradan kapatılan 0.75-0.80 metre genişliklerinde kapılar bulunmuştur (Fig.4).

1 No.lu Mekân: 4.60 x 11.35 metre boyutlarındaki bir bölümü açığa çıkartılmış olan ve megaron tarzda tek odalı olarak inşa edilmiş yapının 18.10 m. seviyesinde kireç tabana sahiptir olduğu tespit edilmiştir. Taban üzerinde yığınlar halinde kavrılar bulunmuştur. Mekânın güneybatı kesiminin yakın dönemde açılan bir çöp çukuru nedeniyle tahrip olduğu görülmüştür.

2 No.lu Mekân: 11.00x4.20 metre boyutlarındaki bölümü açığa çıkartılan mekanın 18.28 metre seviyesinde tabanının iki kez yenilendiği ve ana odasının arkasında orta kesime bir ocak yapıldığı anlaşılmıştır. Çevresi kil çamurla yükseltilmiş ocağın ön kısmında kap koymaya yarayan küçük bir çukur yer alır. Ocakta yanan ateşin dumanın da tavanda yapılan küçük bir açıklık vasıtasıyla dışarı atıldığı düşünülmektedir. Mekânın doğusunda ve kuzey duvarı üzerinde 0.90 m. genişliğinde kapı açıklıkları yer alır.

3 No.lu Mekân: 12 no.lu mekânın üzerinde yer almaktadır. 12 no.lu mekânın doğusuna eklenen duvarlarla oluşturulmuştur. Yüze yakın duvarlar tahrip olduğu için mekânın ölçüleri hakkında bilgi yoktur.

4.No.lu Mekân: IIB1 evresindeki diğer mekânlardan farklı olarak yerleşimin şemasının kuzeyinde 10 ve 11 no.lu mekânların yanında yer alır. Yerleşim şemasının dönüş yaptığı alanda bulunması nedeniyle üçgen bir görünüme sahiptir. Yaklaşık 5.00 metre uzunluğunda duvarları olan yapının güneyde 1.50 m., kuzeyde 5.00 metre genişliğe sahip olduğu anlaşılmaktadır.

13.No'lu Mekân: Yerleşim şemasının güneydoğusunda tespit edilen yapılardan biridir. 17.05m seviyesinde kuzey-güney doğrultusunda 4.35m uzunluğunda, 0.70m genişliğinde açmanın

boyunca uzanan bir duvar tespit edilmiştir. Duvarın güneydoğu köşesinde 1m2 alana yayılmış deniz kabuklu bir bölüm yer alır. Bu deniz kabuklarının 5-10cm arasında boyutlara sahip, literatürde *Ostrea edulis* (European oyster) Avrupa İstiridyesi ve *Cerastoderma glaucum* (Lagoon cockle) Lagün Kum Midyesi olarak tanımlanan bu deniz kabuklarından olduğu anlaşılmıştır. Mekân dar bir alanda sondaj açmasında ortaya çıkartıldığından özellikleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip değiliz.

IIB Tabakası Yapıları Genel Değerlendirmesi

Yasıtepe'nin ETÇ katlarını içeren ve mimari açıdan belirgin bir plan ortaya koyan IIB1 ve 2 katlarındaki yapıların fazla değişime uğramadan yeni tekrarı şeklinde inşa edildikleri anlaşılmaktadır. Test açmasından elde edilen bulgular bu katlara ait mimari geleneğin IIB3 katı ile başladığını göstermektedir. Bu nedenle olasılıkla aynı topluluklar, IIB2'nin yıkılmasından sonra da aynı yapıları, onararak kullanılmıştır. Yapıların ortak duvarlara sahip olmaları ve mekân aralarında kapı açıklıklarının bulunması yerleşimin büyük oranda bir kompleks şeklinde aynı zamanda yapıldığını kanıtlamaktadır.

IIB1 ve IIB2 tabakalarına ait yerleşim planı (Fig.4) benzer nitelikte şekillenmesine karşın temelde bazı farklılıklarda taşımaktadır. IIB2 tabakasında mekânlar çok odalı olarak inşa edilirken, IIB1 tabakasındaki yapılar tek odalı olarak yapılmışlardır. Mekânların iç mimarisindeki bu değişim, zengin bir süreci işaret eden IIB2 tabakasından sonra Yasıtepe'ye IIB1tabakasından yerleşenlerin daha sade ve ekonomisi zayıf topluluklar olduklarını gösterebilir. Mekânların içlerinde alt katlara oranla daha az buluntuya rastlanması da bu durumla ilişkili olmalıdır.

IIB2 katına ait ortaya çıkan mimari plan, yerleşimin oval bir şekilde inşa edilen Anadolu Yerleşim Planı'na uygun olarak yapıldığını ortaya koymaktadır¹⁴. Kuzeydeki 10 ve 11 No'lu mekânlardan anlaşıldığı kadarıyla, bu alanda mekânların arka duvarları küçük payandalarla desteklenerek sur duvarı gibi kullanılırken¹⁵

14 Demircihüyük yerleşim planından hareketle, 'Anadolu Yerleşim Planı' tanımlaması ilk defa M. Korfmann tarafından kullanılmıştır (Korfmann 1987: 223, fig. 354)

15 Benzer özellikleri Limantepe VI tabakasının savunma duvarlarında da görmekteyiz. Bakınız. Erkanal ve

güney batı kesimine 6.00 metre genişliğinde güçlü bir savunma duvarı inşa edildiği görülmüştür (Fig.4). Kuzeyde daha zayıf bir savunma sisitemi ile yetinilmesinin nedeni bu alandan var olan ve günümüzde de zaman zaman akışkanlığını sürdüren dere olmalıdır. Höyüğün kuzeyinden geçen yol altındaki kanal içine alınan, doğu- batı yönündeki derenin antik dönemde sıklıkla taşkınlara neden olduğu ve yerleşim içinde rastlanan çakıl kalıntılarının bu taşkınlarla ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Mekânların oval plana uygun olarak, arka duvardan itibaren girişin bulunduğu ön taraftaki avluya doğru daralarak uzandıkları saptanmıştır. ETÇ yerleşim düzenlemesinde simetrik anlayışın hâkim olduğu düşünüldüğünden bu katlara ait yapıların yarısının bugün höyüğün sınırları içindeki güncel yapıların altında kaldıkları söylenebilir. Mekânların kapı girişlerinin doğuda bulunan dar duvar üzerinde açıldığı görülmektedir. Bu duvarlarda 1.50 ile 4.75 metre arasında değişen oda genişlikleri yapıların batı duvarlarında 5.00 metreye kadar ulaşmaktadır. Kapı açıklıkları 0.80 metre kadar olup duvarlar 0.30-0.40 metre kalınlığa sahiptir (Fig.4,5).

Mekânların taştan inşa edilen duvarlarının kalınlığının az olması ve 3 ve 5 No'lu mekânların taban üzerinde üst kısmı düz, alt kısmı negatif dal izleri taşıyan yanmış kil plakalarına rastlanması, yapıların tek katlı ve düz tavanlı olarak inşa edildiklerini göstermiştir. ETÇ yerleşiminde çoğunlukla ortak duvar kullanan megaron tarzındaki uzun yapıların duvarlarının tavana kadar taştan inşa edildiği düşünülmektedir.

Bu evrede yapıların tahribata uğramalarında yerleşimin yüzey toprağına yakın olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerin zamanla duvarları bozması ve IIB1 tabakasında bir deprem yaşanmış olabileceği üzerinde durulmaktadır. Bu doğrultuda Andazit türünde yuvarlak yüzeyli taşlardan inşa edilen duvarların oldukça dayanıksız olduğu ve depremlerin etkisiyle kolaylıkla yıkıldıkları saptanmıştır. Özellikle 1,2 ve 3 No.lu mekân duvarları depremin etkisiyle deforme olmuştur. CO14 tarihlerine göre MÖ. 2800 civarında gerçekleşen bir deprem, yapıların bazı duvarlarının "S" şeklinde yıkılmasına neden olmuştur. Özellikle 1 No.lu mekânın kuzey ve güney duvarlarında bu tahribatı görmek mümkündür. Yapı depremden sonra tekrar onararak kullanılmaya çalışıldığı

ortaya koymuştur. Dolayısıyla IIB1 katı halkının olasılıkla depremle tahribata uğrayan yapılarını onarıp ek duvarlar yaptıktan sonra bir süre daha oturmaya devam ettikleri anlaşılmaktadır.

Yassitepe'de yan duvarları ortak olduğu için genellikle bloklar halinde inşa edilen, bazılarında ara duvarlarla birden fazla mekâna ayrılan megaron ya da megaronsu yapılardan oluşan ETÇ yerleşimi aynı zamanda Batı Anadolu'nun geleneksel mimari tarzını da temsil etmektedir. Ortadaki bir avluya açıldığı anlaşılan radyal planlı mekân diziliminden oluşan yerleşim şeklinin Batı Anadolu'da yaygınlaştığı bilinmektedir. Bu tür mimariye sahip yerleşim modelleri ETÇ I döneminde Liman Tepe,¹⁶ Troya,¹⁷ Bakla Tepe,¹⁸ Beşik-Yassitepe¹⁹ ve Demircihöyük²⁰ gibi yerleşim alanlarında da görülmektedir. ETÇ II döneminde İç Batı Anadolu'da Keçiçayırı,²¹ Bademağacı²², Hacılar II höyük yerleşimlerinde de görülen bu uygulama, Batı Anadolu'nun ETÇ süresince devam eden mimari geleneği olarak görülmelidir. Buna karşın son yıllarda Kıyı Ege Bölgesinde öne çıkan alanlardan biri olan Çukuriçi Höyük bulguları Batı Anadolu'da Anadolu yerleşim şemasına doğrudan bağlı kalan bir yapılaşmanın olmayabileceğini ortaya koymuştur. Çukuriçi Höyüğü ETÇI yerleşiminin (Va-II) evrelerinde ortaya çıkartılan mimarisi Limantepe, Baklatepe, Troya ve Yassitepe'den farklı bir plana sahiptir. İç Batı Anadolu yerleşimlerinde olduğu gibi mekânlar ortak duvarlara sahip olmalarına karşın, kümeleşmiş yapılar sokaklarla birbirinden ayrılmıştır.²³ Linear yerleşim tipi olarak tanımlanan bu yerleşim şemasına çağdaş dönemde adalarda Thermi,²⁴ Poliochni²⁵ ve Emporio'da²⁶ rastlanılması yerleşilecek alanın oluşturulmasında tek bir modele bağlı kalınmadığını, mimarinin ihtiyaca göre şekillendirildiğini gösterir.

16 Erkanal vd. 2003: 424; 2004: 166-169.

17 Korfmann 1990: 285-286.

18 Erkanal 1996: 72-74; Erkanal ve Özkan 1997: 263-267, Erkanal ve Özkan 2000: 267.

19 Korfmann 1988: 131-132.

20 Korfmann 1989: 273, Fig.2.

21 Efe 2011.

22 Duru ve Umurtak 2009: 258.

23 Horejs vd. 2017: 96vd. Fig.5.1.

24 Lamp 1936: Plan 2-3.

25 Tine 1997: 226-227.

26 Hood 1981: 114, 118.

Yassitepe Höyüğü ETÇ yerleşiminde, büyüklük ve yayılım tarzı açısından kent oluşumu için gerekli mimari ve ekonomik nedenlerin henüz oluşmadığı anlaşılmaktadır. Önceden planlanan ve inşa edildikten sonra sadece dış yerleşim alanında yeni yapılar kurma olanağı tanıyan, merkez kesiminde yeni mimari eklere olanak tanımayan “Anadolu Yerleşim Planı” Yassitepe’de de dar bir alanla sınırlı kalmayı gerekli kılmıştır. 150 metre çapındaki bir alanına sahip ETÇ I tabakaları, küçük boyutlu bir yerleşimi işaret etmektedir. Kısıtlı alanlarda kazı yapılması nedeniyle iç ve dış kent olarak ayrıma gidilebilecek yeterli bulguya sahip olmamamıza karşın küçük alanlarda yaptığımız çalışmalar savunma duvarları dışında bir dış yerleşimin olabileceği yönünde veriler sağlamıştır.

Genel olarak yapılar mimari açıdan birbirlerine benzemelerine karşın içlerinde özel kullanıma sahip bir mekân var mı? Bu sorunun yanıtını mekânların iç mimarisi, buluntu ilişkisine dayanarak incelemeye çalıştık. En üst seviyede yer alan M12 yapısının, daha özel bir kullanıma sahip olduğu, özellikle duvar kenarlarında bulduğumuz geyik ve domuz başları, duvar kenarlarında yer alan küçük boyutlu onlarca çanak çömlek, yuvarlak ve dörtgen planlı ocaklar mekânın özel bir kullanıma sahip olduğunu göstermiştir. Olasılıkla yöneticinin kullandığını düşündüğümüz mekânın dışında M9’un da diğer mekânlara göre farklılıklara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu yapının ortasında bulunan yarım daire şeklindeki ocak ilk kez bu yapıyla görülmüştür. Düz arka kesimi çıkıntılı olarak yapılmış ocağın tabanının sıvandığı ve gerek ocağın üzerinde ve gerekse çevresinde çok miktarda bezemeli kutu ve küçük boyutlu testiler bulunmuştur. Bu mekânının dinsel bir işleve sahip olduğunu düşünüyoruz. Benzerlerine Beycesultan ve Seyitömer Höyük rastlanan²⁷ bu tür mekânlar Mezopotamya’da olduğu gibi, ETÇ döneminde toplumsal organizasyonlarda inancın önemli olgu olduğunu ortaya koymaktadır. Yerleşim içindeki mekânların günlük yaşam içinde farklı işlevlere sahipti. İçlerinde ocak ve fırın gibi müştemilatların yer aldığı mekânlarda, arka ve giriş bölümlerinin sıklıkla depo olarak kullanıldığı saptanmıştır. Mekânların bu bölümlerinde kimi zaman boyunlarına kadar toprağa gömülü

pitolar yer alır. Mekân kullanımı ve yerleşim şekli üzerindeki çalışmalara halen devam edilmektedir. Detaylı mekân analizleri bu konuya açıklık getirecektir²⁸.

IIB Tabakası Keramiği

Yassitepe’nin ETÇ dönemine ait hemen her katında çoğunluğu insitu durumda olan birçok çanak çömleğe rastlanılmıştır. Ele geçen bir kısmı sağlam durumdaki çanak çömlekler, Erken Tunç Çağı’nın zengin form geleneğini ortaya koymaktadır.

Yassitepe Höyüğü’nün özellikle IIB1-2 tabakalarının geniş alanlarda kazılması nedeniyle buluntuların çoğu bu katlara aittir. Buna karşın IIB3-8 tabakaları daha dar alanlarda ve sondajlarda tespit edilmesi buluntu bakımından daha az veriye sahip olmamıza neden olmuştur.

Erken Tunç Çağı I Geçiş Dönemi Keramiği (IIB 6-8 Evreleri)

ETÇ I dönemi tabakalarının en erken buluntuları Yassitepe IIB 6-8 tabakalarından gelmiştir. Yaklaşık 1.20 m kalınlığında bir dolgu oluşturan erken kültür dönemi, homojen bir keramiğe sahiptir (Fig.7:1-19). IIB8 tabakası keramiği içinde açık kaplar büyük oranda perdahlı iken kapalı kaplar daha çok sade yüzeylidir. Perdahlı keramikte yüzey renkleri çoğunlukla koyu, sade yüzeylilerde ise açıktır. Bu tabakalarda ele geçen keramikler içinde, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak parçaları, üç ayaklı çömlek parçaları, ağız kenarlarında küçük boynuzumsu çıkıntıları olan çömlekler, çift kulplu çömlekler, gaga ağızlı testiler dikkati çekmektedir. Keramiklerin tamamı el yapımıdır.

Formlar (IIB 6-8)

İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı kâse ve çanaklar (Fig.7:1-7), Troya I-Erken ve bununla çağdaş yerleşimlerin keramiğinde görülen karakteristik bir formdur. Yassitepe’nin IIB6-8 tabakalarında yaygın olan bu tür çanaklar genellikle küçük boydadır ve çoğu yatay ip delikli tutamağa sahiptir. Bazı kapların ağız kenarlarında boynuz şeklinde çıkıntılar vardır (Fig.7:6-7). Bu tip kapların Yassitepe IIB1-2 tabakaları boyunca da kullanılmaya devam ettikleri anlaşılmaktadır.

27 Lloyd ve Mellaart 1962: Fig.8, Bilgen 2015: 130, fig.142.

28 Yassitepe ETÇ mekan analizlerine yönelik doktora çalışması sürmektedir. Konuyla ilgili bilimsel veriler doktora sonrası bilim dünyasına duyurulacaktır.

Yüzeyler daha çok koyu gri astarlı olup, büyük kısmı iyi perdahlıdır. Bu tip çanaklar Troya kültürü yayılım alanında, Kumtepe IB'nin karakteristik formu olarak karşımıza çıkar. Bunların ilk örnekleri IB1 evresinde görülmüştür.²⁹ İzmir bölgesinde yüzey araştırmalarında saptanmış çok sayıda yerleşim yerinde Kumtepe IB tipinde içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak örneklerinin bulunduğu bilinmektedir. Bunlardan Melengiç Sekisi, Yassitepe ile yakın benzerlik taşıyan örnekler içermektedir.³⁰ Bu tip çanakların Kumtepe IC1'de azaldığı ve biçim olarak bazı değişimlere uğradığı anlaşılmaktadır.³¹ Kumtepe IB ile çağdaş olduğu değerlendirilen bu tip çanakların Emporio VII-VI evresinde Tip 11 olarak tasnif edilen keramik grubu olarak oldukça yaygın olduğu tespit edilmiştir.³²

Omurgalı kâse ve çanaklar (Fig.7:8-10); Yassitepe IIB 6-8 tabakaları keramikleri içinde yer alan tipik form gruplarından birini oluşturur. Bu çanaklarda, yüzeyler daha çok siyah, gri ve grimsi kahve tonlarda perdahlıdır. Büyük kısmı 14-18 cm arasında ağız çapına sahiptir. Bir kısmı yatay ip delikli tutamaklı çanakların yakın paralelleri Kumtepe IB tabakalarında mevcuttur.³³ Benzerleri daha çok yüzey araştırması bulguları içinde, Melengiç Sekisi, Höyücek ve Hacı Yusuf Değirmeni Tepesi'nin keramikleri arasında görülür.³⁴

Açık ağızlı kâse ve çanaklar (Fig.7:11-14), Bu tür kaplar çeşitli boyalarda olmakla birlikte ağız çapı 10-16 cm. arasında olanlar daha yaygındır. Çoğunluğu açık tonlarda astar rengine sahip kapların genel olarak daha kaba yapıldığı ve kötü ya da orta derecede pişirildiği anlaşılmaktadır.

Üç ayaklı pişirme kapları (Fig 7:15), genellikle dik kenarlı, hafif dışa açılan kenarlı, S-kenarlı ya da hafif içe dönük ağız kenarlıdır. Bunların bir kenarında ağız kenarından yükselen dikey bir kulbun yer aldığı anlaşılmaktadır. Gövde altında genellikle uca doğru sivrilen ayaklar bulunur. Mevcut parçalar, ağız çapı 15-20 cm arasındaki çanaklara aittir.

Geç Kalkolitik Çağ'dan Bilecik Demirköy'de ve ETÇİ Geçiş Döneminde Afyon Kaklık'ta birkaç parça ile bilinen bu tür kapların³⁵ daha çok Kıyı Ege Bölgesi'ne özgü bir kap türü olarak bilinmektedir. Sahil kesiminde Yassitepe, Melengiç Sekisi ve Höyücek'de³⁶ görülen bu tür formlar Kumtepe IB1,³⁷ Emporio VII-VI³⁸ tabakalarından itibaren yaygınlaşmaktadır.

Gaga ağızlı testiler (Fig.7:16); IIB 6-8 tabakasının küçük bir grubunu oluşturmaktadır. Bunların, boyun ve gövdeleri çoğunlukla oval yapılıdır. Çoğunluğu siyah ve koyu gri astarlı ve perdahlıdır. Yassitepe'de gaga ağızlı testilerin sayısı üst evrelere doğru artmaktadır. Kıyı kesiminde, en erken gagalı ağızlı testiler Liman Tepe VII evresinde görülürken, Bakla Tepe'de az sayıda ele geçtiği bilinmektedir.³⁹ Gaga ağızlı testiler, Kumtepe IB3 ve IB4 tabakalarında,⁴⁰ Afyon Kaklık'ta ve Eskişehir bölgesindeki bazı yerleşimlerin erken tabakalarında da tespit edilmiştir.⁴¹

Çömlekler (Fig.7:17-18); genelde açık renklidir, çoğunda astar uygulanmamıştır. Çeşitli boylarda boyunlu çömlekler oldukça yaygındır. Bu tür kapların bazılarında memecik biçimli ya da ağız kenarından yükselen boynuz şekilli tutamaklar bulunur.

Kapaklar (Fig.7:19), 10-18 cm arasında çapa sahiptirler. Bu tip kapaklar özellikle kısa boyunlu ufak çömlekler için kullanıldığı düşünülmektedir. Kapakların büyük çoğunluğu perdahlı olup, koyu renk astarlıdır.

Erken Tunç Çağ I Dönemi Keramiği (IIB 1-5 Evreleri)

IIB1-5 olarak tanımlanan tabakalar, yaklaşık 2 metrelik bir depozite sahiptir. Bu dolguda ele geçen keramik, hamur ve yüzey özellikleri bakımından diğer evrelere (IIB6-8) göre önemli bir farklılık göstermemektedir. Ancak bu dönemde

29 Sperling 1976: 327, Fig.12: 303.

30 Derin ve Caymaz 2013: Çiz.1: 1-3, 5-11.

31 Sperling 1976: 346, Fig.23: 702-704; Korfmann vd. 1994, Abb.22: 4-6; Abb.23: 1.

32 Hood 1982: 720; Hood 1981, Fig.148.

33 Korfmann vd. 1995: Fig.27: 4; Fig.29: 4-5; Fig.30: 6-7; Fig. 33: 8-12; Fig. 35: 14; Fig.38: 11.

34 Caymaz 2014: 161: Çiz. 1:3-5.

35 Efe 1991: 568, res.15.10; Efe vd. 1995: 385: fig.24/79-80.

36 Caymaz 2014: 162; Çiz. 1:9; Çiz. 3:6; Çiz. 5: 2-3.

37 Sperling 1976: Lev.13a, Lev.14c-d.

38 Hood 1981: 329.

39 Caymaz 2010: Çiz.85:7.

40 Sperling 1976: Fig.15: 552; Korfmann vd. 1994: Fig. 27: 8.

41 Efe vd.1995:358, Fig. 20: 38-40; Fig. 21: 50-55; Fig.24: 79-80.

yeni formların ortaya çıktığı ve yaygınlık kazandığı anlaşılmaktadır.

Hamur ve yüzey özelliklerine baktığımızda keramiklerin geniş oranda orta nitelikli olup, kaba ve kaliteli kapların %10 civarında olduğu anlaşılmıştır. Kapların yarısından fazlası perdahlıdır. IIB1 evresinde perdahlı kap oranında bir miktar artmış görünmektedir.

Yüzeyleri koyu ve açık renkli olanlar yaklaşık aynı orandadır. Koyu renkler yoğunluk sırasına göre, siyah, grimsi kahverengi, gri, siyahımsı gri ve siyahımsı kahverengidir. Açık renklerde kırmızı, soluk kahverengi, pembe, kahverengi ve kırmızımsı kahverengi önemli yer tutmaktadır. Sarımsı kırmızı, sarımsı kahverengi, morumsu kahverengi ve soluk sarı diğer renkleri oluşturmaktadır. Çok renkli görünüm veren alacalı perdahlama kayda değer orandadır. Bu uygulamada, kahverengi, siyah gibi çift renkli görünümünün yanı sıra kırmızı, soluk kahverengi, grimsi kahverengi gibi üç renkli görünüm de yer almaktadır.

Yassitepe'de yaklaşık 17.75-17.40 metre seviyelerinde yer alan IIB 3 katında çok miktarda kırmızı astarlı keramikler görülürken, form olarak keskin profilli kaplar dikkati çekmektedir. El yapımı keramikler mal özelliği olarak genelde koyu yüzü iyi perdahlı ve iyi pişirilmiştir.

Parçalar üzerinde yapılan incelemede, açık kapların daha çok sayıda olduğu anlaşılmıştır. Açık kaplarda çeşitli tiplerde çanak, kâse ve fincanlar, kapalı kaplarda çömlek, testi ve küpler yer almaktadır. Üst evrelere doğru keramiklerde tipik formlarda artış görülür. Bu çerçevede IIB1-2 katı keramiği alt katlara gören belirgin bir devamlılık ve gelişim sürecini ortaya koymaktadır.

Formlar (IIB 1-5)

Çanak ve Kâseler

İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar/kâseler (Fig.8:20-30) tüm evrelerin yaygın ve karakteristik keramiklerinde biridir. Ağız çapı 10-18 cm. olan kâseler çok yaygındır. Buna karşılık büyük boyutlu çanaklar oldukça nadir görülmektedir. Mevcut parçaların hemen hemen 3/4'ü koyu yüzeylidir. Kapların çoğunluğu perdahlıdır. Omuz kısmına yerleştirilmiş yandan ip delikli tutamaklar çok görülmektedir. Bir kısım çanakta ağız kenarından yükselen boynuz şekilli

tutamaklar yer almaktadır.

Kumtepe IB2-4 evrelerinde benzer örneklerle sıklıkla rastlanmaktadır.⁴² Beşik-Yassitepe'de,⁴³ Bakla Tepe'de bulunmuş olan ve Yassitepe ile karşılaştırılabilecek örnekler, daha çok Erken Tunç I yerleşiminin erken evrelerine tarihlenmektedir.⁴⁴ Liman Tepe'de benzer örnekler, kuzey kazı alanının güney kesiminde Kumtepe IB ile paralel olduğu değerlendirilen dolgu da ele geçmiştir.⁴⁵ Bu tip çanakların Kumtepe IC1'de azaldığı ve biçim olarak bazı değişimlere uğradığı anlaşılmaktadır.⁴⁶ Kumtepe IC ile paralel görünen Troya I-Erken ve Beşik-Yassitepe yerleşimlerinde içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklara rastlanmamaktadır. Batı Anadolu dışında Thermi'de gerek I-II, gerekse III yerleşimlerinde bu tip çanaklar görülmemektedir.

İçe geniş kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar/kâseler (Fig.8:31-35), IIB1 evresinin ayırt edici formlarından biridir. İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklardan geliştiği anlaşılan bu çanakların dudak kenarları içe doğru geniş şekilde kalınlaştırılmıştır. IIB1 ve IIB2 evrelerinde çok sayıda örneğe rastlanılmıştır. Ağız kenarından yükselen çift boynuz şeklinde çıkıntı (Fig.8:31,34) ve bunun hemen altına yerleştirilmiş tutamak, bu tip çanakların karakteristik özelliğidir. Tutamaklar çoğunlukla yandan, bazen üstten ip deliklidir. Bu çanaklarda ağız çapı 17-25 cm arasında olanlar yaygındır. Daha büyük olanlar da kayda değer miktardadır. Ağız çapı, 30 cm.'nin üzerindeki daha büyük boyutlu olanlara da rastlanılmıştır. Keramik yüzeylerinde genellikle koyu renkler hakimdir. Kapların yüzeylerinin çoğunlukla perdahlı olduğu ve bir kısmının alacalı perdahlı olduğu saptanmıştır.

İçe geniş kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar, Troya I ve bununla çağdaş yerleşimlerin keramiğinde görülen karakteristik bir formdur. İçe geniş kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar, Troya'da A6 olarak tanımlanmıştır. Troya I'in erken safhasında yaygın olan bu form, orta ve

42 Sperling 1976: 330, 332, 338-339, Fig.13: 401-408; Fig.14: 501-518; Fig.15: 535-545; Fig.19: 601-613; Fig.20: 637-650.

43 Korfmann 1984: Abb.4: S12-1, S16-226, S16-4a.

44 Caymaz 2010: 156,168-170, Çiz.133: 1-5.

45 Erkanal 1998: 390-391, Res.7.

46 Sperling 1976: 346, Fig.23: 702-704; Korfmann vd. 1994: Abb.22: 4-6; Abb.23: 1.

geç evrelerde form özelliklerini yitirmektedir.⁴⁷ Bu tip çanakların benzerleri, Kumtepe IC1, ⁴⁸ Beşik-Yassitepe,⁴⁹ Thermi III,⁵⁰ Emporio V-IV⁵¹ ve Liman Tepe VI-Erken ⁵² yerleşimleri keramiğinde yer almaktadır.

Basit ağız kenarlı çanaklar/kâseler (Fig.9:36-38), genellikle hafif dışa açılan gövdelere sahiptir. Halka dipleri olan kapların (Fig.9:38) ağız kenarlarında ikişer adet yatay ip delikli tutamakları bulunmaktadır. Genellikle gri – kahverengi tonlarında hamur ve astara sahip kapların çoğunlukla iyi derecede pişirildiği ve perdahlandığı görülmüştür.

İçe dönük ağız kenarlı omurgalı çanaklar/ kâseler (Fig.9:39-42), Yassitepe IIB1 evresinde çok yaygındır. Bunlarda ağız kenarı ile omuz arasına yerleştirilmiş yandan ip delikli ve makara biçimli tutamaklar bulunmaktadır. Omurgalı çanaklar arasında ağız çapı 15-20 cm arasında olanlar, diğer bir deyişle küçük çaplı olanlar oldukça yaygındır. Diğer yandan 25-30 cm ağız çapına sahip çanaklar da kayda değer miktardadır. Çanak ve kâselerin yüzeyleri genellikle koyu renkli ve kapların tamamı perdahlıdır.

Makara biçiminde tutamakların yaygın olduğu omurgalı çanak ve kâseler, Troya'da A12 olarak tanımlanmıştır. Troya I ve bununla çağdaş Batı Anadolu yerleşimlerinde bu tip çanaklar yaygındır. Bu tip çanaklar Kumtepe'de IB4 safhasında ortaya çıkmakta⁵³ ve IC1 evresinde yaygınlaşmaktadır.⁵⁴ Troya I Erken ve Orta evrelerinde,⁵⁵ Beşik-Yassitepe,⁵⁶ Thermi I-II ve özellikle III,⁵⁷

Emporio V-IV, ⁵⁸ Liman Tepe VI-Erken⁵⁹ ve Bakla Tepe ETÇ I-Erken⁶⁰ yerleşimleri keramiğinin tipik formları arsında yer almaktadır.

Kabartma tutamaklı çanaklar/kâseler (Fig.9:43-45), Yassitepe IIB1-5 yapı katlarının karakteristik kap formlarından biridir. Dışbükey veya S profillere sahip kaplar genellikle ve küçük boyuttadır. Bunlara özellik veren kabartma tutamaklar, ağız kenarında boynuz şekilli bir çıkıntı yapmakta ve gövdenin altına doğru düz ya da kıvrım yaparak uzanmaktadır (Fig.9:43-45). Kapların ağız kenarı genellikle dışa açılmakta, bazılarında ağız kenarının içe kalınlaştığı görülmektedir.

Bu tip kaplar daha çok kâse boyutlarında olmalarına karşın, kısmının biraz çanak boyutunda 20-25 cm ağız çapına sahip oldukları anlaşılmıştır (Fig.9:43). Ele geçen parçaların yaklaşık %20'si kaba niteliklidir ve yüzey işleniş pek özenli değildir. Perdahlı ve sade yüzeyli parça oranları yaklaşık yarı yarıyadır. Yüzeylerde kırmızı, pembe, kırmızımsı kahverengi ve soluk kahverengi yaygındır.

Bu tip kaplara İç Batı Anadolu'da rastlanmamaktadır. Kabartma tutamaklı kapların daha çok Kıyı Ege'de Kumtepe IB4 tabakasında, Mene-men Bölgesi'nde Höyücek'te ve Emporio IV'te de benzer örnekleri vardır.⁶¹

Çömlekler

Boyunlu düz dipli çömlekler (Fig.10:46-51), Yassitepe kapları içinde günlük kullanım kaplarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kısmı insize bezemeli olan kapların (Fig.10:48-51) yüzeyleri genellikle açık renklidir. Kırmızı, kahverengi, pembe, soluk kahverengi ve kırmızımsı kahverengi en çok görülen renklerdir. Düz dipli olarak yapılan çömleklerin boyun kısmı çoğunlukla uzundur. Çömleklerin gövdelerinin orta kesiminde, şerit kulp (Fig.10:48) ile, delikli (Fig.10:46,51) ve deliksiz (Fig.10:47,49,50) tutamaklar kısmen işleve sahip eklentiler olarak dik-kati çeker. Çömleklerin boyutları 10 ile 70 cm. arasında değişmektedir.

58 Hood 1981: 369, Fig.167-168.

59 Şahoğlu 2012: Lev.16-17.

60 Erkanal ve Özkan 1997: 267.

61 Korfmann vd. 1995: Fig.26: 2-3; Fig.27: 3, 5; Hood 1981: Fig. 172:1126-1127, Caymaz 2014: Çiz.4: 5-6. Bu örnekler, kaçak kazılar sırasında höyüğün alt seviyelerinden çıkarılarak çevre tarlalara dökülen toprakta ele geçmiştir.

47 Blegen vd. 1950: 58-59, Fig.253-254.

48 Koşay ve Sperling 1936: 29, Çizim: Type a; Sperling 1976: Fig.23: 705; Pl.77: 706-709; Korfmann vd. 1995: Abb.26: 4, 6.

49 Korfmann 1984: Abb.4: S12-1, S16-226, S16-4a.

50 Lamp 1936: Pl.XXXII.

51 Hood 1981: Fig.170: 1068-1071; Fig.171: 1073 vd.

52 Erkanal 1998: 390, Res.7; 1999, 329; Şahoğlu 2002: Lev.14-15.

53 Sperling 1976: 329, Fig.19; 614-617; Fig.20: 653-659; Korfmann vd. 1995: Abb.29: 4-5.

54 Sperling 1976: Fig.23: 711-717; Korfmann vd. 1995: Abb.22: 7; Abb.23: 2-3; Abb.24: 1-2; Abb.24: 2; Abb.26: 7-11.

55 Blegen vd. 1950: 60, Fig.258-260.

56 Korfmann 1984: Abb.4: S12-56, S12-1, S13-154, S12-187.

57 Lamp 1936: 79, Fig.26: Bowls 1-4; Fig.28: Bowls 1-4.

Üç ayaklı çömlekler, (Fig.11:52-57), Yassitepe'nin en tipik ve yaygın formlarından biridir. Farklı boyutlarıyla Yassitepe'nin geleneksel ETÇI kapları arasında yer alır. Bu tür kaplar genellikle uzun (Fig.10:52-54) ve kısa ayaklı (Fig.10:55-57) olarak yapılmışlardır. Ayakların boyutları formlarla bütünlük kazanmıştır. Uzun ayaklı çömlekler genellikle açık bir ağız yapısına sahiptir. Buna karşın kısa üç ayaklılar çömlekler, kapak kullanımına uygun şekilde boyunlu olarak yapılmıştır. Bu tip formlarda ağız kenarını aşan kulp- lar görülmez.

Uzun üç ayaklı çömlekler dik kenarlı, hafif dışa açılan kenarlı, "S" profilli ya da hafif içe dönük ağız kenarlıdır. Çömleklerin ağız kenarında ağız- dan yükselen dikey şerit kulp yer alır (Fig.10:52- 54). Bazı örneklerde kulplar ağız kenarına yatay olarak kullanılmışlardır (Fig.10: 54). Kapların ağız kenarı üzerinde boynuz şeklinde iki çıkıntı yer alır. Kulbun karşısında yer alan bu boynuz- su çıkıntılar aynı zamanda akıtacak görevini görür. Uzun üç ayaklı kaplar çoğunlukla sade yüzeylidir ve bezemeleri yoktur. Günlük kul- lanıma yönelik olarak üretildikleri, bu nedenle önemli bir kısmının taşıyıcı ve kum katkılı olarak kaba olarak yapıldıkları anlaşılmaktadır. Ele ge- çen kapların hemen hemen tamamı açık renkli yüzeye sahip olup, ağız çapları 5-30 cm arasında değişir. Kırmızı, pembe ve soluk kahverengi en yaygın renklerdir.

Kapların ayaklarının genel olarak 5-15 cm. uzun- luğunda olduğu uçlara doğru sivrileştiği ya da düz olarak bırakıldığı anlaşılmaktadır. Ayakla- rın genellikle bütün olarak yapılmalarına karşın, bir kısmının pencere- li şeklinde açıklıklara sa- hip olduğu görülmüştür (Fig.10:53). Genellikle kulpun altında tek bir ayak yer alırken kulpun karşısında gövde altına iki ayak yerleştirilmiştir. Kap günlük kullanım sırasında, olasılıkla altında yakılan ateşle pişirilen yiyecekler kap kaldı- rılmadan, iki ayağın verdiği destekle kulptan tutularak öne doğru eğilerek boşaltılabilmekte- dir. Böylece kabın içinde hazırlanan ve pişirilen yiyeceklerin kolayca başka kaplara döküldüğü anlaşılmaktadır.

Kısa üç ayaklı kapların yükseklikleri 7-16 cm arasında değişebilmektedir. Ağız çapları 5-7 cm arasında olan bu tip kaplar uzun üç ayaklılara göre daha küçük boyutludur. Kısa ve uzun boyunlu yapılan bu tip kaplarda çoğunlukla ip delikli tu- tamaklar kullanılmıştır (Fig.10:55-57).

Bu kapların Bakla Tepe'de Geç Kalkolitik yerle- şimin sonlarından itibaren görülmeye başladığı bilinmektedir. Erken Tunç I-Erken tabakaların- da iri boyutlu ve dış yüzü dikine oluklu ayaklar karakteristiktir.⁶² Ayaklı kaplar Kumtepe IB,⁶³ Kumtepe IC,⁶⁴ Troya I,⁶⁵ Beşik-Yassitepe,⁶⁶ Li- man Tepe VI⁶⁷ görülürken Yunan Adalarında Thermi I-II tabakalarında⁶⁸ ve Poliochni'de Gelişmiş Mavi evresinden⁶⁹ itibaren yaygınlık kazanmaktadır. Üç ayaklı kaplar Emporio'da da ilk kez VII-VII evresinde görülmüş ve V. Taba- kada yaygın hale gelmiştir.⁷⁰ Yassitepe üç ayaklı kapları boynuzlu çıkıntıları ile benzer formda olanlardan farklıdır. Kapların ağız kenarlarında yer alan çıkıntıların Yassitepe dışında Troya ve Thermi örneklerinden⁷¹ görüleceği gibi Ege ETÇ kültürüne özgü olduğu anlaşılmaktadır.⁷² Yassi- tepe üç ayaklı kapları bakımından yapım tekni- ği, çeşitlilik ve kalite açısından Batı Anadolu'nun en zengin koleksiyonuna sahiptir.

Erken Tunç Çağ kapları içinde en belirgin form gruplarından birini gaga ağızlı testiler oluşturur (Fig.11:58-62). Özellikle IIB 2 katında çok mik- tarda ele geçen testilerin gövdeleri çoğunlukla oval yapılıdır ve dipleri düzdür. Uzun boyun kısmına sahip kapların ağızlar daha çok kesik gaga biçimlidir (Fig.11:58-59). Gaga ağızlı tes- tilerin bir grubu da akıtıcı belirlenmiş olarak yapılmıştır (Fig.11:60-62). ETÇ'de bu tip kap- ların Troya'da erken evreden itibaren görüldü- ğü bilinmektedir.⁷³ Kumtepe'de ele geçen gaga ağızlı testiler, B4 ve özellikle C1 safhalarına ait- tir.⁷⁴ Liman Tepe'de ETÇ'nin erken safhasında

62 Caymaz 2010: 165, 169, Çiz.138: 10-11.

63 Sperling 1976: Fig.18: 558; Korfmann vd. 1995: Abb.33: 18; Abb.34: 8; Abb.39: 7.

64 Korfmann vd. 1995: Abb.22: 14; Abb.24: 9

65 Blegen vd. 1950: Fig.266: 8.

66 Korfmann 1984: Abb.3: S12-130.

67 Erkanal 1998: Res.6; Şahoğlu 2002: Lev.18-20.

68 Lamp 1936: Fig.26.

69 Bernabo-Brea 1964: Tav.LXXI, CXXXII, CLIV-CLVII.

70 Hood 1981: 329, Fig.150: 653; Pl.46: 654-655, 393, Fig.178

71 Blegen vd. 1950: 125: fig.233.37.1138, Lamb 1936: 125: plt. IX, XXXV-210.

72 Sarı ve Arslan 2017: 5.

73 Blegen vd. 1950: 66-67.

74 Koşay ve Sperling 1936: Res.15-18; Sperling 1976: Fig.15: 552, Pl.78; Korfmann vd. 1995: Abb.25: 3; Abb.27: 8.

da az miktarda gaga ağızlı testi ele geçmiştir.⁷⁵ Bakla Tepe Geç Kalkolitik tabakalarında küçük bir grup oluşturduğu bilinen⁷⁶ bu tip testiler, Troya'dan önceki yerleşim evrelerinin izlenebildiği Emporio'da ilk kez VII. tabakasında görülmekte ve VI tabakasında yaygınlaşmaktadır.⁷⁷ Ayrıca Thermi'nin erken yerleşimleri keramiğin de (Class A) gaga ağızlı testiler bulunmuştur.⁷⁸

Bazı yayınlarda çift kulplu bardaklar/kupalar olarak da adlandırılan tankartlar (Fig.12:63-65), çift dikey kulplu, boyunlu ya da boyunsuz olarak yapılmıştır. Genellikle düz dipli olmalarına karşın kaideli ve özellikle emzikli tipleri Yassitepe'ye özgü formlar olarak dikkati çeker.⁷⁹ Başta Troya olmak üzere Anadolu'nun birçok yerinde tankart türü kaplara rastlamasına karşın özellikle boyun şekilleriyle Yassitepe örneklerinden ayrılırlar.⁸⁰ Kıta Yunanistan'da karşımıza çıkan bu kap türünün ETÇ I döneminden itibaren Ege'de görüldüğünü ve ETÇ III dönemine doğru yaygınlaştığını söylemek mümkündür. Çift kulplu ve alçak boyunlarıyla diğer benzerlerinden ayrılan Yassitepe örnekleri, yerel üretime ilişkin formlar olarak görülebilir. Daha çok içki kabı olarak kullanılan bu tür kapların varlığı, kapların diplerinde ele geçen üzüm kalıntılarına bağlı olarak,⁸¹ Yassitepe'deki bağcılık ve şarap üretimi ile ilgili olmalıdır.

Yassitepe Höyüğü IIB 1-2 katlarında görülen özel bir çanak çömlek grubunu kutular (pyxisler) (Fig.12:66-68) oluşturur. Çoğunlukla kısa üç ayaklı, yuvarlak gövdeli, ip delikli tutamaklı ve kapaklı olarak yapılan bu tip kapların önemli bir kısmının yüzeyinde bezeme yer alır. Hamur yaşken çizilerek yapılan ve daha sonra kireç ile doldurulan insize bezeme, kapların gövde üzerinde ve kapaklarında yer almaktadır. Bu grup kaplara Karataş-Semayük, Troya, Yortan, Bakla Tepe 'de ve Thermi'nin erken yerleşimleri (I-II)

tabakalarında rastlanmıştır.⁸²

Kutuların gövdeleri üzerinde dört tane ip delikli tutamağın devamında kapaklarda da benzer delikli tutamaklar yer alır (Fig.12:75-77). Gövde üzerinde tutamağı olmayan kaplarda delikler dudak kenarlarına yapılmıştır (Fig.12:67-68). Kapların bu şekliyle kapaklarıyla birlikte asılarak kullandığı, kaplar asılı durumdayken kapakların ipler yardımıyla yukarı doğru kaydırılarak ağızlarının açıldığı anlaşılmaktadır.

Mekânların içinde çoğunlukla arka odalarında, taban üstünde ve tabana yarı gömük durumda birçok küp bulunmuştur. Küpler genel olarak boyunlu ve 8 ya da 6 kulplu olup bir kısmının boyundan gövdeye geçen bölümü üzerinde kazıma bezemeli kabartma bant ve halka idol şeklinde kabartmalar yer alır (Fig.12:79). Küpler çoğunlukla kızılkahve ve kahverenginde olup sade yüzevidir. Çoğunlukla sıvı depolama kabı olarak kullanıldığı anlaşılan küplerin içinde küçük boyutlu testi türünden kaplara ve üzüm çekirdeklerine rastlanması bu kapların sıvı depolamaya yönelik bir işlevi olmalıydı. Bununla birlikte benzer kaplardan biri Yeşilova Höyüğü I No.lu alanında, içinde hoker gömüsüyle bir mezar kabı olarak kullanılmıştır.⁸³

Farklı İşleve Sahip Kaplar (Fig.12:69-73)

Yassitepe'de ETÇ dönemi tabakalarında geleneksel formların dışında minyatür kaplara da (Fig.12:69-70) rastlanmıştır. Mekân içlerinde büyük boyutlu kaplarla birlikte minyatür boyutta yapılan ve çoğunluğu ETÇ formlarını taklit eden bazı kaplar bulunmuştur. Bunların işlevi tam olarak belirlenemese de içlerinden birinin 9.50 cm. boyutuyla bir koku kabı olduğu düşünülmektedir. Siyah astarlı yüzeyi insize olarak bezenmiş kabın ağız kısmı akıtacak formundadır ve ağız kısmında boyuna asmaya yarayan delikli kulp vardır. Alta doğru genişleyen kap, şekil olarak kadın vücudu formundadır (Fig.12:69). Üzerindeki insize bezemeler olasılıkla giysiye ifade etmektedir.

Özel formu kaplar içinde minyatür olarak yapılmış bir zoomorfik kaplar da yer alır. Gaga ağızlı yapısı, kuyruk çıkıntısı ve üç ayağıyla

75 Şahoğlu 2002: 88-89.

76 Caymaz 2010: 106.

77 Hood 1981: 323-325.

78 Lamp 1936: Fig.26: Jugs 1-6.

79 Derin 2019: 8, Fig.10.

80 Melling 1967: 259, Fig. 83,46; Kamil 1982: 103, Fig. 70.226,227,269; Blegen vd. 1950: 287, Fig. 380, 36.740, 36.743; 371, Fig. 379, 37. 1129; 355, Fig. 379, 35.566; 373, Fig. 380, 35.456; 345; Şahoğlu 2005: Fig. 6, Fig. 7; Şahoğlu 2004: 256, Res. 1a., Şahoğlu 2014: tip.2, fig.4:6,7,299, Hood 1982: 556, Fig. 248, no. 2532.

81 Derin 2019: Res.15.

82 Podzuweit 1979: Lev.24/A; Blegen 1950: Lev.230:33.159,35.648,36.677, Lamp 1936: plate. XXXV.9-11, Fig.26: pyxides 1-2.

83 Derin 2009:261: Fig.2.

küçük bir kuşa benzeyen bir kap, mama ve sıvı vermek için daha çok çocuklara yönelik yapılmış olmalıdır (Fig.12:70).

Şişe ve çift boyunlu testi farklı işleve sahip kaplar arasında yer almaktadır. Özel kaplardan biri çift boyunlu ritüel kabıdır (Fig.11:71). Gövdesi üzerindeki boynuz şeklindeki çıkıntılara sahip testinin boyunlu ve gaga ağızlı iki akıtacağı bulunmaktadır. Günlük kullanım dışında törenlerde kullanılan bu tip kaplara mezarlarda⁸⁴ rastlanılmaktadır. Ritüel kaplarından ikincisi şişe formunda bir kaptır (Fig.12:73). Küçük ip delikli kulpları ve düz dibi olan şişe, 26.4cm. uzunluğu ile Yassitepe keramikleri içinde benzersiz bir formlardan birini oluşturur. Bugüne kadar biri yarım durumda iki adet şişe ele geçmiştir. Biri kırmızı diğeri Koyu gri yüzey üzerine yapılan taralı bant şeklindeki insize bezemeleriyle bunlar özel içkikaplarıdır. Uzun bardak ya da şişeye benzeyen bu tür kaplar, ritüel kabı olarak kullanılmış olmalıdır.

Yassitepe Höyüğü IIB2 tabakasında özellikle 8 ve 9 nolu mekânların içinde kaba olarak yapılmış potalar (Fig.12:72) ve potalara ait parçalar bulunmuştur. Sağlam olarak ele geçenlerden biri sap delikli olarak yapılmıştır. Bu tür kaplar kalın gövdesi ve sap kısımlarıyla 10-15 cm. çapındaki küçük boyutlu kaplar, ergitme işlemleri için bronz dökümlerinde pota olarak kullanılmış olmalıdır. 8 ve 9 no'lu mekânların içindeki ocakların da bu amaçla döküm işlerinde kullanıldığı düşünülmektedir.

Kapaklar (Fig.12:74-78) kutu, çömlek ve küplerin ağzını kapatmak için kullanılmıştır. Mevcut parçaların çoğu perdahlıdır. Yüzeylerde koyu renkler daha yaygındır. En yaygın tipleri; kubbe formular ve silindirik gövdeli beş tutamaklılar olmak üzere iki gruptur. Tüm evrelerde yer alan kubbe formulu kapaklar (Fig.12:74) dış bükey formda olup orta kesiminde memecik gibi tutamak yer alır. Bu tür kapakların üzerinde genellikle dört delik bulunur. Kapağın üst kısmı içi beyaz macun ile doldurulan insize bezeme ile kaplıdır. Bu tip kapaklara ETÇ I döneminden itibaren Troya, Yortan, Beycesultan, Thermi ve Poliochni'de de rastlanır.⁸⁵

Kapakların içinde daha çok örnek karşımıza çıkan, silindirik gövdeli beş tutamaklı kapakların boyutları 5 cm. ile 30 cm. arasında değişmektedir (Fig.12:74-78). Küçük boyutlu çömleklerden, kutulara ve iri küplere kadar farklı boyuttaki birçok kabın ağzını kapatmak için kullanılmışlardır. Koyu tonlarda astara sahip yüzeyleri perdahlı bu kapaklar IIB1ve 2 evrelerinde ele geçmiştir. Silindirik gövdeli beş tutamaklı kapaklar Troya'da D11 olarak tanımlanan kapak tipiyle⁸⁶ karşılaştırılabilir. Kumtepe IC2'de de benzer bir örnek vardır.⁸⁷

Bu tip kapaklar, dışa çıkıntılı omuz ve silindirik gövde yapısı bakımından Troya D3⁸⁸ ve Thermi XII a-b⁸⁹ ile Poliochni,⁹⁰ Emporio IV⁹¹ ve Liman Tepe VI⁹² yerleşimleri keramiğinde benzerdir.

Bezeme

Birçok kap üzerinde bezemeye rastlanır. Genellikle büyük ve küçük boyutlu kaplarda beyaz dolgu insize bezemeler dikkati çeker (Fig.12:66-69, 73,74,77). Kapların dış yüzlerinde içi beyaz dolgu geometrik desenlerin, çapraz bantların kabın koyu yüzeyinde ön plana çıktığı, ince bir nakış işçiliği niteliğinde tekstil süslemesi gibi ustalığın kapların yüzeyine yansıtıldığı görülmüştür. Çerçeve içinde birbirini kesen ve sıra halinde yapılmış, birbirini izleyen çapraz çizgiler bu tür bezemeler olarak karşımıza çıkar. Kuzeybatı Anadolu'da Troya I-Erken, Kumtepe IC ve Beşik-Yassitepe yerleşimlerinde içe geniş kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanakların (Troya A6 ve A7) ağız kenarlarında ve yüksek kaidelelerinde, bazı kapaklarda ve kutularda beyaz dolgu kazıma bezeme görülür.⁹³ Liman Tepe VI yerleşiminde kapalı kapların gövdeleri, kapak ve kulplarda karşımıza çıkan⁹⁴ bu bezeme türüne, Thermi I-III ve Emporio V-IV yerleşimlerinde de rastlanmıştır.⁹⁵

86 Blegen vd. 1950: Lev.231/33.162, .267: 35.642.

87 Sperling 1976: Fig.23: 825.

88 Blegen vd. 1950: 73.

89 Lamp 1936: Pl.XL.

90 Bernabo-Brea 1964: Tav.LXV: a-c; Tav.LXVII: e-f.

91 Hood 1981: Fig.188: 1297.

92 Şahoğlu 2002: 111-112, Lev.40: a-d.

93 Blegen vd. 1950: 58-59, 77, Fig.253: 1-13; Fig.262: 21;

Sperling 1976: 346, Fig.23: 825, Pl.77: 706-709;

Korfmann 1984: Abb.8: S13-224/1, S13-584/2.

94 Şahoğlu 2002: 130-131.

95 Lamp 1936: Pl.XXIX, Pl.XXXII: 1, 4-5; Hood 1981:

84 Kamil 1982: Pl.XV:245.

85 Blegen vd. 1950: Lev.267/33.195,36/678, 232,37/982,896; Podzuweit 1979: 223,lev.23/1,2; Kamil 1982: 34 res.33; Lloyd ve Mellaart 1962: lev.20/5, 33/7.

İnsize bezemelerin yanı sıra çok az olarak kabartma bezemelere de rastlanmıştır (Fig.12:79). Küplerin boyundan omuza geçiş kısmında kabartma şeklinde yapılmış halka tipi idoller de rastlanmıştır. Bunlar genellikle her büyük küp türündeki kapların boyundan gövdeye geçiş kısımlarında simetrik olarak dört adet yapılmışlardır. Yassitepe’de ETÇ I dönemine ait pişmiş toprak kaplar üzerinde kimi zaman insize çizgi ya da kabartma olarak farklı boyutlarda yaygın bir şekilde kullanılmış olması toplumun üretim-bereket -inanç bağlantısı yansıtan somut birer örneği olarak görülebilir.

Keramiklerin yapım teknikleri ve kil özelliklerine yönelik olarak Dokuz Eylül Üniversitesi Jeoloji Bölümü laboratuvarlarında ince kesit analizleri yapılmış,⁹⁶ ETÇ keramik grubunun büyük çoğunluğu da iri taneli katkılara sahip olduğu görülmüştür. Keramikler içinde metamorfik kayaçlar, iri tane bileşenler baskın olan, piroksen, amfibol, plajiyoklas mineralleri içeren volkanik kökenli kaya kırıntıları saptanmıştır. Volkanik kayalar, Bornova kuzeyinde Yamanlar dağında geniş yayılım sunmaktadır. Özellikle, Atatürk Mahallesi kuzey-kuzeybatısında killeşmiş volkanikler bulunmaktadır. Bu durum ETÇ I döneminde keramik üretimin Yassitepe’de gerçekleşebileceğini ve hammaddenin yakın kil yataklarından taşınmış olabileceğini ortaya koymaktadır. Yerleşim alanında IIB2 tabakası 5 No’lu yapı içinde çıkarılan iki bölümlü keramik fırını ve kil topakları (Fig.5:3) üretimin Yassitepe’de gerçekleştiğini kanıtlamaktadır.

IIB Tabakası –ETÇI-Küçük Buluntular

MÖ III. binyılı kapsayan Erken Tunç Çağı boyunca teknolojik ve ekonomik anlamda gerçekleşen önemli gelişmelerin Yassitepe’de önemli değişimlere neden olduğu anlaşılmaktadır. Mimari bakımdan planlı bir organizasyon, toplumun sosyal yapısını açıklamada önemli ipuçları vermektedir. Aynı şekilde mekân kullanımına ve tasarımına ilişkin yeniliklerin ortaya çıkması toplumun üretim ve mekânlarda artı ürünlerin depolanmasına yönelik düzeni, Yassitepe’deki değişimin etkilerini ortaya koymaktadır. Bu dönemde metal kullanımının, özellikle de döneme adını veren, kalaylı tuncun yaygınlaşarak, gerçek

anlamda metalurjinin ortaya çıkışı Yassitepe’nin yenilikleri arasında görülürken, Kalkolitik Çağ’dan beri süre gelen yontmataş ve sürtme taş teknolojisi doğrudan güncel üretim ile ilişkilidir. Taş eserler içinde görülen bazı objeler dinsel inançları da yansıtırken toplumun siyasi ve ekonomik düzeninin giderek daha karmaşık bir yapıya büründüğünü göstermektedir. Yassitepe Höyüğü Erken Tunç Çağ taş eserleri bir kısmı günlük yaşamla ilgili, bir kısmı sembolik ve bir kısmı da prestij nesnelerinden oluşan: mühürler, idoller, baltalar, alt -üst öğütme taşları, havan -havan elleri, perdah taşları ve yontma taş aletler olarak gruplayabiliriz.

Yassitepe ETÇ katlarında ele geçen baskı şekilli iki mühür Batı Anadolu ETÇ I döneminin ilk mühür örnekleri olarak karşımıza çıkar. Yassitepe’de biri pişmiş toprak diğeri mermer iki mühür bulunmuştur. Bunlardan ilk mühür çift baskı yüzeyiyle dikkati çeker (Fig.13.1). 3 ve 2 cm. lik yuvarlak baskı yüzeylerinde birbirini kesen insize çizgilerden oluşan geometrik desenler yer alan mührün ip deliği yardımıyla asılarak taşındığı ve kullanıldığı anlaşılmaktadır. Delikli ve ayak formundaki ikinci mühür mermerden yapılmıştır (Fig.13.2). Erken Tunç Çağ I dönemine verilen mühürlerin baskı kısımlarında geometrik insize desenler hakimdir. Mühürler kişinin boyuna asarak kullandığı bireysel ya da kurumsal organizasyonun birer simgeleridir. Mühür, Batı Anadolu’da genellikle ticaret ile ilişkilendirilen Erken Tunç Çağ II dönemi tabakalarında bilinmesine karşın, Yassitepe’nin ayak şekilli mührünün ETÇI geçiş dönemi tabakasında (IIB6) ele geçmesi Batı Anadolu için mühürcülük sanatının erken örneklerinden biri olarak görülebilir. Benzerleri Tarsus, Suluca Kara Höyük, Konya Kara Höyük, Karataş ve Küllioba’da ele geçen⁹⁷ ayak şeklindeki mühürler kervan yolu ticaretini destekleyen önemli bir buluntu grubu olarak yorumlanmıştır. Yassitepe’deki mühürler, Mezopotamya’dan Ege bölgesine kadar uzanan ve Vasıf Şahoğlu’nun “Anadolu Ticaret Ağı”⁹⁸ ya da Turan Efe’nin “Büyük Kervan Yolu”⁹⁹ olarak bahsettiği, MÖ III. binyılın ortalarından itibaren oluşmaya başlayan Kuzey Suriye ve Kilikya üzerinden Orta Anadolu’nun iç kısımlarına ve

Fig.170: 1081; Fig.171: 1073, 1079-1083; Fig.188: 1297-1298, 1300-1302.

96 Ege Üniversitesi , 2018 EDB 008 No’lu BAP Projesi.

97 Warner 1994: Pl. 187:a; Türker 2018, 58-59, Fig.8., Sarı 2012: 214, şek.32.

98 Şahoğlu 2005: 341vd.

99 Efe 2007: 48vd.

oradan da Ege bölgesine uzanan geniş bir ticaret rotası dışında, ETÇ başından itibaren kullanılmaya başlanan Kıyı Ege ticaret hattının varlığını ortaya koymaktadır.

Yassitepe taş eserler içinde bir grubu özel nitelikleriyle idoller oluşturur. Çoğunluğu mermerden yapılmış idollerin Kalkolitik Çağ'dan sonra Erken Tunç Çağ I'den itibaren kültürel gelişimdeki değişimlere paralel olarak tekrar önem kazanmaya başladığını görülmektedir. Anadolu Yarımadası genelinde idol tiplerinde, kullanılan malzeme, üslup özellikleri ve bezeme bağlamında, dönemler ve coğrafi/kültürel bölgelere göre bazı farklılıklara sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu anlamda Yassitepe mermer idollerinin vücut altları genelde yuvarlak şekilli ve başlar belirsizdir. İdollerin boyutları genelde 4-9 cm. arasındadır. Keman biçimli ve Troya tipi olarak bilinen idol tipleri ile benzerlikleri söz konusudur.

Keman şekilli olanlar özel bir yere sahiptir (Fig.13:3). Kolları küçük çıkıntı şeklinde yapılmış büyük bir idolün baş kısmı kırık olmasına karşın uzun sivri şekilde bittiği düşünülmektedir. Bu idol, tip olarak Beycesultan keman şekilli idollerini anımsatmaktadır. Beycesultan'da Erken Tunç Çağ I dönemine tarihlendirilen katlarda bulunan yuvarlağa yakın dörtgen gövdeli ve sivri başlı idollerdeki küçük kollar, Yassitepe örneğinde olduğu gibi çıkıntılar şeklinde belirtilmiştir.¹⁰⁰ Çine –Tepecik, Çukuriçi'nde, Yortan'da, Ağın ve Seyitömer'de benzeri olan bu tip idollerin Erken Tunç Çağ I döneminden itibaren kullanıldığı anlaşılmaktadır.¹⁰¹ “Beycesultan Tipi” veya “Keman Biçimli İdol” olarak adlandırılan ve ince uzun bir baş, omuzlardan çıkan üçgen formlu stilize kollar ile çuval formunda gövdeye sahip idollerin Erken Tunç Çağ II döneminden sonra kullanılmadığı belirtilmektedir.¹⁰²

Troya tipine benzeyen form ise kübik yapısı, yuvarlak bir kafa ve dörtgenimsi vücuduyla Yortan, Seyitömer ve Karataş örneklerine daha yakındır (Fig.13:4).¹⁰³ Bu formun benzerleri Batı Anadolu'da Harmanören-Göndürle,¹⁰⁴

Baklatepe, Aphrodisias,¹⁰⁵ Seyitömer,¹⁰⁶ Kulaksızlar,¹⁰⁷ Karataş-Semayük,¹⁰⁸ Batı Anadolu'ya komşu coğrafyalarda ise Erken Kiklad II döneminde, Syros-Chalandriani,¹⁰⁹ Girit adasında, Lebena, Trapeza, CymeAeolis,¹¹⁰ Akrotiri,¹¹¹ Chios-Ayio Gala,¹¹² Thermi-Lesbos ve Samos'ta¹¹³ karşımıza çıkmaktadır. Yassitepe mermer idolleri arasında oval gövdesi ve köşeli baş kısmı ile benzerine Seyitömer kazısında¹¹⁴ rastladığımız idol de (Fig.13:5) form olarak Troya tipine daha yakındır.

Yassitepe idolleri, Neolitik dönemden itibaren görülen otoriter görünümü, yanında hayvanlarıyla betimlenen, şişman tanrıçaların zamanla değişip soyutlaşmasıyla oluşmuş iki boyutlu tapınım nesneleri olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda idol artık üzerine yüklediği somutluktan ve ifadelerden kurtulmuş ve günümüzde olduğu gibi görünmezliğe ulaşabilmiş tanrının betimlemeleri haline gelmiş olmalıdır.¹¹⁵ Yassitepe idolleri çanak çömlek geleneğinde görüldüğü gibi kimi zaman kapların gövdesinde bereket inancına bağlı olarak halka idol şeklinde (Fig.12:79) ya da örneklerden görüldüğü gibi beyaz mermer gibi yeni keşfedilmeye başlanan yalın ve güzel bir taş ile vücut bulmuştur. İdollerin Troya ile birlikte Beycesultan, Karataş Semayük, Seyitömer'de ortaya çıkartılan benzerleri dikkate alındığında, Yassitepe Erken Tunç Çağ toplumunun gelişen ticaret sayesinde Kuzeybatı Anadolu'dan İç Batı Anadolu'ya kadar geniş bir coğrafya içinde gelişen kültürel ilişkilerini de ortaya koymaktadır.

Yassitepe mermer idolleri gibi özel yapım ve kullanım şekline sahip buluntular içinde mermer tabaklar dikkati çeker (Fig.13:6-7). Beyaz mermerden yapılan tabaklar form olarak, benzer pişmiş toprak örneklerini taklit etmiştir. Yassitepe'de mekân içlerinde bulunan bu tür eserlerin daha

100 Lloyd ve Mellaart 1962: Fig. F.1:1-14.

101 Günel 2008: 257, cat.no.1; Schwall ve Horejs 2017: fig.3.2; Kamil 1982: Fig. 84:289; Alp 1965: pl.5.8-9, Bilgen vd. 2015: Fig.193b.

102 Lloyd ve Mellart 1962: 269.

103 Blegen vd.1950; Kamil 1982: Fig. 84: 290.

104 Özsaıt 2000: 373.

105 Joukowsky 1986: 212.

106 Bilgen vd. 2015: Fig.193b, Topbaş 1994: 300.

107 Dinç 1997: 262.

108 Mellink 1966: Fig.14-15, 1964, Pl. 82, Fig. 24, 25; Kulaçoğlu 1992: Fig. 114.

109 Renfrew1972: 420-424; Hekman 2003: 140.

110 Renfrew 1969: 6.

111 Sotirakopoulou 1998: 118; Maliszewski 1993: 113.

112 Hood 1982: 653.

113 Renfrew 1969: 29.

114 Bilgen vd. 2015: Fig.193c.

115 Aydıngün 2005: 39.

çok taş sandık mezarlardan ele geçtiği bilinmektedir.¹¹⁶ Az sayıdaki bu tür kaplar diğer mermer eserler gibi dışarıdan getirilen prestij eşyalarından biri olduğu düşünülmektedir. Batı Anadolu'daki ETÇ yerleşim yerlerinde kireçtaşı, kumtaşı ve alabasterden yapılma birçok örneğe rastlanmasına karşın mermerden yapılanların en erken örneklerine Afrodissias ETÇ III tabakalarında rastlandığı bilinmektedir.¹¹⁷ Neolitik dönemde ilk örnekleri¹¹⁸ görülmekle birlikte ETÇ I dönemine ait olmaları nedeniyle Yassitepe kapları Batı Anadolu için üniktir.

Yassitepe taş eserleri içerisinde sunabileceğimiz diğer örnekler taş baltalar'dır. Bahsi geçen baltaları Sap delikli ve standart taş baltalar olarak gruplayabiliriz. Tüme yakın olarak ele geçmiş Andezit taşından yapılmış sap delikli örnek dikkat çekicidir (Fig.13:8). Ağız ve arka kısımlarında aşınma izlerine rastlanan baltanın uzun süre kullanılmış olduğu söylenebilir. Benzerine Orta Troya I katında ve Beycesultan'da¹¹⁹ rastlanan bu tür baltalar, işlevsel özelliklerinin yanı sıra yöneticilerin sahip olduğu prestij eşyalarından biri olarak kullanılmış olmalıdır. Bu tür özel baltaların yanı sıra Neolitik dönemden beri bildiğimiz standart taş baltalar ve keskiler Yassitepe Erken Tunç Çağ toplumunun günlük işlerde kullandığı objelerden bir grubu oluşturur (Fig.13:9-10).

Buluntular içinde ele geçen ağırşaklar kilden ve taştan üretilerek çeşitli formlarda karşımıza çıkar. Yassitepe ETÇ ağırşakları küresel, simetrik, asimetrik, konik ve disk formlular olmak üzere beş farklı formdadır.¹²⁰ Bunların içinde çift konik bir ağırşak, taştan yapısıyla sık rastlanmayan örneklerden birini oluşturur (Fig.13:11). Yassitepe'de bu tür taş ağırşağın yanı sıra çok miktarda bezemeli ve bezemesiz olarak yapılmış pişmiş toprak ağırşak da bulunmuştur. Bunların içinde simetrik olanlar en çok görülen form tipi olarak görülmektedir (Fig.13:12-15). Ağırşaklarda genellikle grinin tonları, siyah veya kırmızımsı devetüyü renkleri hâkimdir. Koyu gri tonlarına sahip olanların genellikle bezemeli oldukları

bilinmektedir. Bezemeli ağırşaklarda kazıma, tırnak baskısı, oval kakma, nokta kakma, şeritsel kakma ve karma kompozisyonlar kullanılmıştır. Bütün bu bulgular Yassitepe'deki dokumacılık faaliyeti ile ilişkili olmalıdır.

Yassitepe'de ETÇ toplumunun çanak çömlek ve yontma taş gibi birçok üretim faaliyetinin içinde tarımın çok yaygın olmadığı anlaşılmaktadır. Üzüm en temel ürünlerden birini oluştururken buğday, arpa gibi tahıl üretiminin varlığını destekleyecek bulgular sınırlıdır. Bu anlamda mekânların mutfak niteliğinde kullanılan bölümlerinde az sayıda alt ve üst öğütme taşlarıyla dibek taşları ve havanelleri ele geçmiştir.

Yassitepe Höyük'te gerçekleştirilen kazı çalışmaları sırasında Erken Tunç Çağı I dönemine tarihlenen yontmataş buluntular, yoğunluk sırasına göre çoğunlukla çakmaktaşı, küçük bir bölümü çört ve obsidiyen, çok az kısmı kuvars ve radyolaritten hammaddelerden yapılmıştır.¹²¹ Yassitepe'de olduğu gibi Yeşilova Höyük'te de Neolitik ve Kalkolitik Çağ'larda çakmaktaşının endüstride hâkim olduğu gözlemlenmektedir.¹²²

Ele geçen çakmaktaşı, çört, radyolarit ve kuvarstın büyük bir kısmının üretim artığının varlığı ve kabuklu parçalardan meydana gelmesi nedeniyle yerel hammadde kullanımına bağlı üretimin yerleşim yerinde yapılmış olduğu düşünülmektedir. Nitekim söz konusu kabuklu örnekler 11 no'lu mekânın taş döşeli tabanında (Fig.4) *in-situ* durumda adeta bir öbek oluşturacak şekilde bulunmuştur (Şek.13:16). Bunun dışında üretimle ilişkili olarak 9 No.lu mekân içinde de çekirdek (Şek.13:17) ve üretim artığına rastlanması önemlidir. Çekirdeklerin yanı sıra ele geçen çakmaktaşı çekirdek tablası da çekirdek işlemeciliğinin ve üretimin burada yapılmış olduğunu kanıtlar niteliktedir. Ayrıca 8 no'lu mekân içinde bulunmuş olan bir vurgacın varlığı da yine yontmataş üretiminin yerleşim yerinde ve mekân içinde yapılmış olduğunu göstermektedir.

Çakmaktaşlarının bir kısmının üzerinde kiremit kırmızısı renginde kabuk kalıntısı yer alır. Ancak endüstri genelinde bu yapıda ve bu kabuk tipinde

116 Takaoğlu ve Bamyacı 2018: 495, Fig.50.5.

117 Joukowsky 1886: No.35:5, 1472.3, 1455.3, 1465.1, 496.1, 736.102.

118 Derin 2012:nFig.11.

119 Blegen 1963: 50, fig.10; Lloyd-Mellaart 1962: Fig.F.3:1,3-7.

120 Mamikoğlu 2019.

121 Yontmataş buluntular ile ilgili bu bölüm Doç. Dr.Neyir Kolankaya-Bostancı tarafından hazırlanan rapordan kısaltılarak aktarılmıştır. Kendisine teşekkür ederiz. Konu ile ilgili daha geniş çalışmayı içeren yayının hazırlığına devam etmektedir.

122 Derin vd. 2009: 19.

örneklere rastlanılmadığından sözü edilen örneklerin yerleşime başka bir yerden getirilmiş olduğu düşünülebilir. Bölgedeki hammadde kaynaklarının tespitine yönelik çalışmalar, kazı ekibi tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar sırasında, Menemen yakınlarındaki Akçakmak, Karaçakmak Tepeleri'nde ile Çakmaklık Köyü'nde çakmaktaşı kaynakları saptanmıştır. Ancak Bornova sınırları içinde Yakaköy'ün Manisa'ya doğru üst kesimlerinde kireç kayaları içinde saptadığımız çakmaktaşı yatakları kuşkusuz en yakın kaynaklar olarak görülmektedir.

Baskılama ve dolaylı vurma tekniği ile yongalanmış olan örnekler Yassitepe'de şimdiye kadar bulunan en uzun obsidiyen örnekleri oluşturmaktadır. Tamamı korunmuş olan herhangi bir parçanın bulunmadığı bu dilgi ve dilgiciklerin uzunlukları 3,24 cm-1,9 cm, genişlikleri 2,1-1,3 cm ve kalınlıkları da 0,5-0,28 cm arasında değişiklik göstermektedir (Şek.13:18).

Baskılama tekniği ile obsidiyen dilgi ve dilgicik üretimi Ege bölgesinde Melos adasından uzakta-ki merkezlerde görülen ortak bir gelenektir. Bu tipteki dilgiciklerin benzerlerine Liman Tepe, Bakla Tepe, Çukuriçi, Aphrodisias, Demircihöyük, Chios-Emporio'da rastlanılmaktadır.¹²³

Yassitepe'de şimdiye kadar yapılan kazılarda ele geçen obsidiyen buluntuların makroskobik özelliklerine göre yarısından fazlasının Melos adası (Şek.13:20) ve bir kısmının da Orta Anadolu kökenli (Şek.13:18) olduğu düşünülmektedir. Yassitepe obsidiyen buluntuları üzerine yapılan PXRF analizleri ile birlikte buluntuların makroskobik özellikleri Melos obsidiyeninin Orta Anadolu kökenli obsidiyenlere göre daha fazla kullanılmış olduğunu ortaya koymaktadır. Yassitepe obsidiyen örnekleri arasında üretim artığı, çekirdek tablası, dönümlü dilgi ile üzerinde kabuk kalıntısı bulunan üretim artığı ve çekirdek tablasına rastlanılmış olması da çekirdek hazırlamasının burada yapılmış olduğunu göstermektedir.

Yassitepe'nin hemen yakınında yer alan Yeşilova'dan ele geçen Neolitik ve Kalkolitik Çağ obsidiyen buluntular üzerine yapılan PXRF analizleri bu dönemde de Melos obsidiyeninin Orta

Anadolu obsidiyenine oranla daha fazla kullanılmış olduğunu göstermektedir.¹²⁴ Nitekim Melos obsidiyeninin Neolitik Çağ'dan itibaren özellikle Orta Batı Anadolu obsidiyen endüstrilerinde hâkim olduğu bilinmektedir.¹²⁵

Yassitepe Höyük Erken Tunç Çağı I dönemi yontmataş endüstrisinin hem hammadde kullanımı hem de tekno-tipolojik özelliklerine bakıldığında, bu dönemde Doğu Ege adaları ile Orta Batı Anadolu'da yontmataş endüstrisi açısından kültürel bir birlikteliğin varlığından söz etmek mümkündür. Bu durum, söz konusu bölgelerdeki Geç Kalkolitik dönemden itibaren süregelen ve esas gelişimini Erken Tunç Çağı'nda tamamlayan farklı kültürel gelişime bağlı olarak ortaya atılan "kültürel birliktelik" görüşünü¹²⁶ doğrular niteliktedir. Özellikle Melos obsidiyeninin varlığı Yassitepe'nin bu dönemde Kikladlar ile yakın ilişkide olduğunu göstermektedir.

Ön kazıyıcılar ise Yeşilova'da Neolitik ve Kalkolitik Çağ'da olduğu gibi Yassitepe'de de yoğun olarak kullanılmıştır (Şek.13:19). Yassitepe'de yalnızca çakmaktaşı, çört ve kuvars gibi silisli kayalardan üretilmiş olan düzeltili yongaların daha çok hayvan derisini sıyırmada ve düzlemede, ayrıca ahşap ya da kemik işlemeciliğinde kesme ve kazıma aktivitelerinde kullanılmış oldukları düşünülmektedir. Söz konusu düzeltili yongalar, Yassitepe alet topluluğundaki en kaba alet tipini oluşturmaktadır. Benzer tipte düzeltili yongaya Lerna'da rastlanılmıştır.¹²⁷

Yassitepe ETÇ tabakalarında birçok tunç eser ele geçmiştir. Bunların içinde yassı balta (Şek.13.21) ve kıvrık başlı bir iğne (Şek.13.22) Batı Anadolu ETÇ kültürünün erken örnekleri arasında yer alır. Çoğunlukla ETÇ II ve III de yaygınlaşan bu tür buluntulardan yassı baltalar Kuruçay ve Ilıpınar'ın Geç Kalkolitik tabakasında,¹²⁸ Kusura, Thermi ve Küllüoba'da Erken Tunç Çağ II'de¹²⁹ ve Beycesultan'da¹³⁰ Erken Tunç Çağ III döneminde karşımıza çıkar. Prestij eşyaları arasında yer alan bu tür buluntular mezarlara

¹²⁴ Milic 2014: 288, Fig. 2.

¹²⁵ Georgiadis 2008: 101-102; Milic 2014: 288; Fig. 2.

¹²⁶ Kouka 2014: 43.

¹²⁷ Runnels 1985: 12B.

¹²⁸ Umurtak 1996: Levha 160:7,9; Begemann vd.1994:215:1390.

¹²⁹ Lamp 1938, fig.19.1, 1936:172, Pl XXV:29-9, Efe ve Fidan 2006: PL.4:18.

¹³⁰ Lloyd ve Mellaart 1962: Fig.9:7.

¹²³ Kolankaya-Bostancı 2004: Levha 62-63, 228; Levha 55-61; Kolankaya-Bostancı 2008: 172, Bergner vd. 2009: 251; Leurquin1986: 273; Baykal ve Seeher 1996: 132; Bialor 1982: 705-706.

ölü hediyesi olarak da bırakılmıştır.¹³¹ İğneler, metal objeler arasında günlük yaşam içinde en yoğun bulunan eşyalar arasında yer alırlar. Dikiş amaçlı kullanılan iğnelerden biri üst kısmında ip geçirmeye yarayan kıvrık baş şeklinde göz bulunur. Bazen büyüklükleri dikkate alınarak tığ olarak da adlandırılabilen kıvrık başlı iğnelerin benzerlerine Kuruçay, Beycesultan ve Thermi'de ¹³² rastlanılır.

Yassitepe Höyüğü ETÇ tabakalarında birçok kemik alet bulunmuştur. Buluntular içinde çoğunluğu günlük işlerde kullanıldığı anlaşılan deliciler oluşturur. Özellikle deri işlerinde kullanıldığı anlaşılan mablaklar (Şek.13:23-24) ve bızlar (Şek.13:25-26) için koyun ve keçi kemikleri kullanılmıştır.

Yukarıda bahsedilen bütün bu buluntular Yassitepe Höyüğü'nde Erken Tunç Çağ I süreci içinde yontmataş ve mermer eserlerin yanı sıra, pişmiş toprak ve tunç eserlerinin kullanımın da önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Taş eserlerinin çoğunlukla prestijli ürünler olması, Yassitepe Höyüğü merkezinde kompleks yapıların içindeki yüksek yaşam düzeyini ve güçlü bir organizasyonu göstermektedir. Mühür gibi ticari ve idari buluntuların varlığı ve idol gibi dinsel inançları yansıtan ürünler Yassitepe Höyüğü merkezinde idari yapıların varlığını kanıtlamaktadır. Özellikle yapıların arka odalarındaki depolama sistemleri nedeniyle, Yassitepe Erken Tunç Çağ yerleşiminin artı ürünün de kontrol altına alınmaya çalışıldığı bir merkez olduğunu söylemek mümkündür. Erken Tunç Çağı'nda Yassitepe Höyüğü, buluntuları ve mimarisiyle Batı Anadolu'nun kültürü üzerinde etkisi olan yerleşimlerinden biridir.

Tarihleme

Yassitepe Höyüğü ETÇ tabakalarından alınan hayvan kemiği, insan kemiği ve karbonlaşmış organik örnekler üzerinden C14 tarihlemeleri yapılmıştır. Tübitak-MAM ve yurtdışındaki laboratuvarlarda yapılan çalışmalar sonucunda İlk Tunç Çağ I döneminin ilk ve son evresine ilişkin MÖ. 3020 -2900 (IIB6) ve MÖ. 2880-2830 (IIB2) tarihleri elde edilmiştir. Dolayısıyla elde edilen tarihler ve bulgular Yassitepe'de İlk Tunç Çağ'ın başlarında Troya I ve öncesine giden kültürel bir

sürecin yaşandığını ortaya koymaktadır. Böylece Yassitepe Höyüğü IIB 6-8 tabakaları sayesinde Kıyı Ege'de ilk kez İlk Tunç Çağ – Kalkolitik geçişini anlayabileceğimiz kalıntılara sahibiz.

Yassitepe IIB 1-5 tabakaları Erken Tunç Çağı I; MÖ 2800-2700 yıllarına denk gelmektedir. IIB 4 tabakasından 2860-2805, IIB 5. Tabakadan 2865-2805 tarihleri elde edilmiştir. Bu dönem Troya I a-c, Demircihöyük, D, E, F, G, Küllüoba 2, Beycesultan XIX, XVIII, XVII ve Kusura A tabakaları ile çağdaştır.¹³³ Yassitepe ETÇ' i'n en eski dönemine ait IIB 6-8 evreleri İç Batı Anadolu ve Ege sahil kesimi araştırmacılarına göre MÖ 3300-3000/2900 tarihlerine verilen Erken Tunç Çağı IA' olarak da adlandırılan Erken Tunç Çağ Geçiş Evresi ile çağdaş görülmektedir. Bu dönem Kumtepe IB, Küllüoba 3, 4, 5, Liman Tepe A alanı A VII tabakaları, Kumtepe I B sonu, Thermi I-II, Erken Kiklad I, Erken Hellas I, Erken Minos I, Beycesultan XX tabakaları ve Tarsus Erken Tunç Çağı I tabakalarıyla benzerlik gösterir.

IIIA Tabakası- Orta Tunç Çağ

Mimari

Yassitepe Höyüğü'nün IIA tabakası Orta Tunç Dönemi olarak tanımlanmaktadır. Yassitepe'de bu kültür katı ile ilgili olarak 1. Derece arkeolojik sit sınırları içinde F/G/H-14, K13, J10-J11 plan-kareleri kazılmıştır. Bunların dışında Orta Tunç Çağ kültürün höyüğün güney ve doğusunda 2 ve 3. derece Arkeolojik sit kapsamında bulunan alanlara yayıldığı görülmüştür. Genel olarak höyüğün doğusunda yer alan 3. Derece arkeolojik sit alanlarında 3690 ada 73 parselden başlayarak güneydoğuda 3695 ada 117 parsel kadar olan alanlar içinde ve 3692-2 ada 89 parselde Orta Tunç Çağı'na ait mimari ve çanak çömlek buluntuları tespit edilmiştir¹³⁴ (Fig.3).

Herhangi bir mimari kalıntılara rastlanmamasına karşın 3690 ada üzerinde 17.00 – 16.80 metre civarında Orta Tunç Çağ dönemine ait çanak çömlek parçalarının yoğunlaştığı anlaşılmış. Bunlar kültürel bir tabakadan çok toprak içine Roma keramikleri ile karışmış, sel ile sürüklenmiş

¹³³ Efe 2001: 43-78; Efe 2004: 15-29; Efe ve Türtekin 2011: 189,190; Şahoğlu 2004: 344, tab. 2.

¹³⁴ Derin 2015: 203 vd. Yassitepe ETÇ ve OTÇ dönemi bulguları ile ilgili doktora çalışmaları devam etmektedir. Bu nedenle burada detaylara girilmemiştir. Doktoraların devamında geniş kapsamlı bir yayın hazırlığı sürmektedir.

¹³¹ Derin vd. 2009: Fig.5a,b.

¹³² Umurtak 1996: Levha 159:1, Lloyd ve Mellaart 1962: Fig. 8:1,2, Fig.11:12,14, Lamp 1936:167. Fig.48b.

keramik parçaları izlenimi vermiştir. 3695 ada 117 parselde yapılan sondaj kazılarında en kuzeyde 16.04 metreden itibaren mimari kalıntılar ortaya çıkartılmıştır. 0.50-0.60 metre kalınlığındaki duvarlara ait taş temeller çay taşlarıyla kuru duvar tekniğinde tek sıralı olarak inşa edilmiştir. Duvarların tek sıralı taş temel üzerine kerpiçten yapıldığı anlaşılmıştır.¹³⁵

Höyüğün güneydoğusunda 3. Derece Arkeolojik Sit alanında 89 No'lu parselde iki mimari tabaka ortaya çıkartılmıştır (Fig.3,14:4). Mimari kalıntıların alanın güney kısmında daha iyi korunduğu kuzey yarısındaki bazı duvarların tahrip olduğu görülmüştür. Alanın kuzeyinde 16.00 m. seviyesinde, doğu-batı doğrultusunda uzanan üç duvar açığa çıkarılan ilk mimari kalıntılardır. 0.48 m. kalınlığındaki taş temeller orta boy taşlarla çamur harç kullanılarak yapılmışlardır. Ortaya çıkan kalıntılara göre alanın kuzey kesiminde üst üste tek sıra taşlarla yapılmış temelleri olan en az iki mekânın yer aldığını söylemek mümkündür (Fig.14:4).

15.00 m. seviyesindeki ikinci mimari tabaka alanın genelinde daha iyi korunmuş durumdadır. 14.80 m. de tespit edilen bir yangın tabakası ile başlayan bu tabakadaki yapıların üstteki kata göre yönleri farklıdır. Alanın güney yarısında ikinci mimari kata ait iki evreli bir mekân kalıntısı ve en güney kesimde bir duvar yer almaktadır. Duvarlar doğu-batı doğrultusundadır. Ana toprağın ise güneye doğru eğimli olduğu anlaşılmıştır. 3.75 m. genişliğindeki mekân çöp çukurlarıyla tahrip olmasına karşın tabanı üzerinde bir pithos ile bir fırın kısmen korunmuş durumdadır. Mekânın kuzey duvarı 8.60 m. uzunluğundadır. Bu duvar ilk aşamada orta boy taşlar kullanılarak 0.50 m. kalınlığında yapılmıştır. Ancak daha sonra genişletilmiş ve duvarın kalınlığı 1.00 m.ye ulaşmıştır. Duvar eğime bağlı olarak batı kesimde 16.00 m. seviyesinde başlarken, doğu ucunda 15.17 m. seviyesindedir. Yaklaşık 0.48 m. kalınlığındaki güney duvarı tahrip olmasına karşın 3.60 m.'lik bir bölümü korunmuş durumdadır.

Mekânın batı kesiminde duvara yakın konumda 1.20 m. çapında bir pithos yerleştirilmiştir. Pithosun üst kısmı kırılarak tahrip olmuştur. Pithosun yanında mekânın orta kısmında 0.90 m. çapında bir çöp çukuru tespit edilmiştir. Alanın güneydoğu kesiminde 1.40m. kalınlığında olasılıkla bir

tahkimat duvarı yer almaktadır.

Yassitepe'nin K13, J10-J11 plankarelerinde yapılan çalışmalarda da kuzey güney doğrultuda inşa edilmiş bir mimariye ait taş temellere rastlanılmıştır (Fig.3, 14:3). Bir kısmı günümüze ulaşabilen, uzun duvarları 5.50m, kısa kenarları 1.50m uzunluğunda 0.50m'e kalınlığa sahip dikdörtgen biçimli yapı kalıntıları açığa çıkartılmıştır. Her ne kadar dar bir alanda çalışılmış olsa da üst üste inşa edilmiş iki farklı Orta Tunç Çağ evresi saptanabilmiştir. Bunlardan erken evrede 20-30cm arasında boyutlara sahip taşlar, geç evrede 5-10cm arasında taşlar kullanılarak dayanıksız yapıların inşa edildiği görülmüştür.

Yassitepe'de Orta Tunç Çağ yapı kalıntıları'nın ortaya çıkartıldığı başka bir alan, höyüğün güneyindeki F14b, F14d ve G 14b plankareleridir (Fig.14:1,2). F14b ve F 14d plankarelerinde yüzey toprağının hemen altında IIA1 evresine ait oldukça iyi korunmuş kare planlı bir mimari açığa çıkartılmıştır. Mekân temellerinin 0.20-0.50m arasında değişen büyüklükte çay taşlarından yapıldığı anlaşılmıştır. Doğu duvarı 5.00m uzunluğunda çift sıra taş sırasıyla örülmüştür. 4.50m uzunluğundaki güney duvarı yine çift sıra taş örgüsüyle oluşturulmuştur. Batı ve kuzey duvarı kesit içerisinde kaldığı için boyutları hakkında bilgi yoktur. Yapının kuzeydoğusunda 17.72m seviyesinde 1.50x1.00x0.90m çapında yayılım gösteren ince plaka taşlarla oluşturulmuş bir taban döşemesi tespit edilmiştir (Fig.14:2).

IIA2 tabakasına ilişkin mimari kalıntılar F 14b plankaresindeki mimari IIA1 dönemi yapı kalıntısının güneyinde ve 17.50m seviyesinden itibaren ortaya çıkartılmıştır (Fig.14:2). IIA2 evresinde ortaya çıkartılan bir diğer yapı F 14d plankaresinde Erken Tunç Çağ I sur duvarının güneyinde, sur duvarına bitişik olarak inşa edilmiştir (Fig.14:1-2). Mekânın kuzey duvarının tamamı ve doğu duvarının bir kısmı tespit edilebilmiştir. 17.90m seviyesinden itibaren ilk izlerini görmeye başladığımız mekânın kuzey duvarının 4.90m uzunluğunda olduğu, duvar üzerine yerleştirilen kerpiçlerin 0.42x0.10m boyutlarında ve standart biçimde şekillendirildiği anlaşılmıştır. Batı duvarı 5.10m uzunluğunda ve 0.55m genişliğindedir. Söz konusu duvar 0.20-0.50m boyutlarındaki taşlarla çift sıra taş örülmüştür. Bu duvar üzerinde blok halinde kerpiçler yer alır. Yapı içerisinde ele geçen kerpiçler üzerinde tespit edilen dal örgü negatifleli nedeniyle yapının düz damlı

135 Derin 2015: Fig.6.

olduğu anlaşılmaktadır. 17.12m seviyesinde yapının tabanı üzerinde de çok sayıda çanak çömlek parçaları ele geçmiştir.

Mimari gelenek açısından bakıldığında, Yassitepe OTÇ tabakalarında güçlü ve özel yapı kalıntılarının bulunmaması nedeniyle, sosyal örgütlenme biçimini ortaya koyabilecek geniş çaplı mimari unsurların bulunduğundan söz etmek mümkün değildir. Yassitepe’de mimari olarak Kıyı Kültür Bölgesi’nde yer alan Milet, Kadıkalesi, Çine Tepecik yerleşimlerinde olduğu gibi, domestik nitelikte yapıların bulunduğu anlaşılmaktadır. OTÇ sürecinin mimari açıdan Erken Tunç Çağ yapılarına göre oldukça basit ve dağınık yapılar oluşmasına, Höyük’te zengin bir Orta Tunç mimarisine rastlanmamasına karşın keramik ve diğer buluntular zengin bir sürecin varlığını işaret etmektedir. Ortaya çıkartılan mimari kalıntılardan anlaşıldığı kadarıyla Orta Tunç Çağ yapı kalıntıları höyüğün eteklerine doğru yoğunlaşırken merkez kısmında herhangi bir kalıntıya rastlanmamıştır. Bu da höyüğün tepe kısmının yakın döneme kadar süren tarımsal faaliyetler nedeniyle en az 1-2 metre kadar traşlanarak düzeltildiğini göstermiştir. Bu nedenle höyüğün merkezinde yer alan OTÇ tabakaları günümüze ulaşmamıştır.

Keramik

Yassitepe’de bulunan IIA katına ait keramiklerin büyük bölümü kalın astarlı, açık ve düzgün yüzeylidir. Çanak çömlek parçaları grimsi kahve, kızıl kahve ve mat kahverengindedir. Keramikler içinde kırmızı ve açık kahverengi mal gruplarının yoğun olduğu anlaşılmaktadır (Fig.15). Çanak çömlekler katkısız ya da ince kum, çok küçük taşçık, kireç parçacıkları ve mika katkılı olarak yapılmışlardır. Katkı oranı ince cidarlı narın kaplarda azalmakta, bu tür kaplarda çoğunlukla saf katkısız kil kullanılmaktadır. Büyük oranda yabancı maddelerden arındırılmış bu tür kille ince nitelikli kaplar yapılmıştır. Kalker bu tür keramiklerde az olup çok ince parçacıklar halindedir. Kaplar içinde kaba olarak niteleyebileceğimiz parçalar da bulunmaktadır. Çarkta yapılmış kapların çoğunluğu iyi pişirilmiştir. Elde edilen parçalardan kapların büyük çapta düzenli ve aynı zamanda uygun hava akımının sağlandığı yüksek ısı üreten fırınlarda pişirildiği anlaşılmaktadır. Kildeki kalker daha çok devetüyü, sarı ve bej/krem renklerin, olasılıkla mangan ise kırmızımsı kahverengi renklerinin baskın olmasına

neden olmuştur.

Bütün bu bulgular Yassitepe OTÇ tabakalarında devetüyü, kahverengi ve kiremit rengi yerel mallarla birlikte (Fig.15:1-3, 6-9, 12) gri minyas mal grubuna ait örneklerin de (Fig.15:4,511) olduğunu ortaya koymuştur.

Çanak Çömleklerde ithal olarak tanımlanabilecek parçalara rastlanmamıştır. Buluntular içinde ‘Yerli Seramik’ olarak tanımlanan çanak çömlek geleneği karakteristiktir.¹³⁶ Ele geçen kaplar arasında açık ya da kapalı çanak ve kâselerle, çömlekler dikkati çekmektedir. Form bakımından; içe dönük ve basit ağız kenarlı ¹³⁷ (Fig.15:1,2,9), keskin omuzlu çanak ve kâseler¹³⁸ (Fig.15:3), dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı omurgalı çanaklar¹³⁹ (Fig.15:5, 10-12), dışa dönük ağız kenarlı şişkin karınlı çömlekler (Fig.15:4,6,7,8) daha yaygındır. Dipler genel olarak yüksek kaideli olarak yapılmıştır (Fig.15:12). Keramik buluntuları arasında gördüğümüz bazı boyalı parçalar, gri keramikler ve altın rengi astarlı keramikler Geç Tunç Çağı’nı işaret etse de bu kata ait herhangi bir mimariye rastlanmamıştır. Olasılıkla höyüğün yüzeye yakın bir bölümünde bu süreçle ilişkin bir yaşamdan söz etmek mümkündür.

¹³⁶ İzmir sınırları içinde ‘Yerli seramik’, içinde kırmızı astarlı mallar, devetüyü astarlı mallar, gri mallar ve altın mikalı mallar olarak çeşitlilik gösterir. Bölgenin yerli keramik geleneği ile ilgili olarak bakınız: Günel 1999: 29 vd., 42-56, lev.1-127

¹³⁷ Bu formun benzerlerini Batı Anadolu’da Kocabaştepe (Aykurt 2004: 42, Levha 5: a-c), Panaztepe (Günel 1999: 41,231-235, Levha 6: 1-8, Levha 7: 1-6), Milet (Raymond 2005: 244, Fig.3.13.: AT.98.164.7, AT.99.33.3, AT.98.421.35, AT.98.319.10), Ayasuluk (Konakçı 2012: 111; Levha 1:2-4), Asapos Tepesi (Konakçı 2012:259-260; Levha.37:4-10), Troya (Blegen vd 1951:238, table 21,) gibi merkezlerde görmek mümkündür.

¹³⁸ Benzerleri için bakınız; Kocabaştepe (Aykurt2004: 73; Levha 19: a-e), Panaztepe (Günel 1999:44,263-266, Levha 28: 1-8, Levha 29: 1-7), Troya (Blegen vd. 1951: Pl 257:6), Bademağacı (Umurtak 2003: 54,63,70, Fig.5:3; 72, Fig. 7:1.), Beycesultan (Lloyd ve Mellaart 1965: 88, Fig. 3:1.), Aphrodisias (Joukowsky 1986: 615, PL 442:9).

¹³⁹ Bu forma ait örnekler Kocabaştepe (Aykurt 2004: 74, Levha 20:c-f, Levha 21: a-g.), Panaztepe (Günel 1999: 42,247-248, Levha 16:1-7), Troya (Blegen vd. 1953: Pl 427:1,3.), Beycesultan (Lloyd ve Mellaart 1965: 102, Fig.12:10-12.), Milet (Raymond 2005: 238, Fig.3-7: AT.00.478.1.at.99.871.1), Ayasuluk (Konakçı 2012: 116; Levha 3:2-7), Aphrodisias (Joukowsky 1986: 629, Pl 454:6,21.) ve Ulucak (Çevik 2013, res.8) gibi alanlardan bilinmektedir.

Yassitepe Höyüğü kazılarında IIA katında ele geçen çanak çömleklerin form ve mal özellikleri dikkate alındığında başta İzmir çevresi olmak üzere Batı Anadolu'nun iç kesimine kadar uzanan geniş coğrafya içindeki birçok yerleşimle paralellik kurmak mümkündür. Smyrna/Bayraklı 7-8 tabakaları, Ayasuluk XIa evresi, Milet III. tabakası, Kocabaşetepe'nin 3 tabakası, Beycesultan V-IVa-c. tabakası ve Asopos Tepesi VIa ve VIb tabakalarında, Didyma, Bademgediği Tepesi VI. Katı, Kadıkalesi IV, Çine-Tepecik II2a-b, Ulucak I, Limantepe III4 ve Panaztepe gibi kazısı yapılan ya da yüzey araştırmaları ile tespit edilen¹⁴⁰ birçok yerleşim merkezinde bulunan çanak çömleklerle Yassitepe bulguları arasında benzerlikler tespit edilmiştir.

Yassitepe OTÇ tabakaları buluntularının Ege coğrafyasındaki yerleşim alanlarıyla olan benzerlikleri, Yassitepe C14 sonuçlarıyla da uyumludur. Yurt içinde ve dışındaki labaratuvarlarda Yassitepe'de OTÇ'na ait hayvan ve insan kemikleri üzerinde C14 tarihleme çalışmaları yapılmıştır. TUBİTAK –MAM'da hayvan kemiklerinden MÖ.1925-1757 ve Amerika'da Harvard Medical School tarafından insan iskeletleri yaş tayininde de MÖ.2033-1920 tarihi elde edilmiştir. Sözü edilen bulgular Batı ve Orta Anadolu kronolojik gelişimi dikkate alındığında, Erken Koloni Dönemi ile çağdaş Orta Tunç Çağı I süreçlerini işaret etmektedir. Buluntulardaki benzerliklerin yanı sıra; Ayasuluk XIa ve XIb evrelerinden gelen C14 tarihlerinin MÖ 2000-1800, Asopos Tepesi VIb ve VIa evrelerinden alınan C14 örneklerin de her iki evre için MÖ 1950-1700 tarihlerini vermiş olması,¹⁴¹ Yassitepe OTÇ tabakalarının sözü edilen yerleşimlerle ortak kültürel sürece sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Küçük Buluntu:

Yerleşim alanı bronz bulgular bakımından da oldukça fakirdir. Sondaj çalışmalarında sadece metal olarak, bronz iğne ele geçmiştir. Yassitepe Höyüğü'nde OTÇ tabakaları buluntuları ve mimari kalıntılar dikkate alındığında, özellikle ithal malların olmaması, Grit kültürü ile ilişkili bulguya rastlanmaması höyüğün kültürel bakımdan kıydan çok İç Ege kültürleri ile daha

yakın ilişki içinde olduğunu ortaya koyar.

I.Kültür Katı: Roma

Yassitepe'nin doğu ve batısındaki 3. Derece Arkeolojik sit alanlarında Erken Roma Dönemine ait keramik buluntularına rastlanmıştır. Ancak herhangi bir mimari kalıntı tespit edilememiştir. G17-d açmasında yapılan çalışmalar sırasında 17.78m seviyesinde güney-kuzey doğrultulu, dorsal pozisyonda yatırılmış, basit toprak mezar tespit edilmiştir.

Yassitepe'de özellikle yüzey toprağına yakın seviyelerde Roma Dönemi keramikleri elde edilmiştir. Çoğunlukla katkısız hamurlu çok iyi pişirilmiş keramik parçaları arasında kâse ve çanaklar yaygındır.

Mezarlar:

Yassitepe Höyüğü ETÇ dönemi tabakalarına ait az sayıda mezara rastlanmıştır.¹⁴² ETÇ mezarlarının tamamı höyüğün kuzeyinde H19 plankaresinde IIB1-2 tabakaları yerleşiminin dışında ortaya çıkartılmıştır (Fig.3,4). Mezarların konumu dikkate alındığında ETÇ'da ektramural bir gömü tarzının hâkim olduğu anlaşılmaktadır.

ETÇ na ait üç mezardan ilki 1 no'lu mezar, H19 plan karesinin doğusunda 15.83m. seviyesinde tespit edilmiştir (Fig.4,16:1,2,3). Toprağı açılan çukura içine hocker tarzında bir gömü içeren mezar, kuzeybatı-güneydoğu doğrultusundadır (Fig.16:3). İskeletin baş kısmı batıya bakmaktadır. Aynı alanda 15.25m seviyesinde 2 no'lu mezar (Fig.16:1,4) bulunmuştur. 2 no'lu mezar-daki gömünün de hocker pozisyonda olduğu, ancak ilk mezara göre ters yönde, güney-kuzey doğrultusunda gömüldüğü görülmüştür. Her iki gömünün yanlarında herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

Aynı alanda 14.65 m. seviyesinde ortaya çıkarılan 3 No'lu mezar diğerlerinden farklı olarak çömlek mezar türündedir (Fig.16:1,5). 33 cm. uzunluğunda 30 cm. genişliğindeki çömleğin ağzı iki taşla kapatılmıştır. Bebek mezarı olduğu anlaşılan çift kulplu çömlek kuzey-güney doğrultusundadır.

140 Akyurt 2010, 1 vd., Dedeoğlu 2015, 194 vd.

141 Bölgenin OTÇ keramiğinin gelişimi ve kronolojisi ile ilgili olarak bakınız: Konakçı 2012, 325 vd. Lev.1:1-4,2:1-4,4:1-8; 243, Lev.8:1-6, Lev.8:7-8.

142 Antrapolog, Doç.Dr. Songül Roodenberg- Alpaslan Yeşilova ve Yassitepe'de ele geçen iskeletler üzerinde çalışmalarını ve geniş kapsamlı bir yayın hazırlığını sürdürmektedir.

Yassitepe’de Orta Tunç Çağı ait oldukça tahrip olmuş durumda mezar kalıntıları açığa çıkartılmıştır. Bu mezarlar ölümler ETÇ mezarlarının aksine yerleşim içinde, intramural tarzında gömülmüştür. Bu dönem ait iki mezar tespit edilmiştir. Bunlardan iliki Höyüğün güneydoğusunda 89 No’lu parsel içinde (Fig.3) 15.40 metre seviyesinde bulunmuştur (Şek.16:6) OTÇ mekânları arasında ortaya çıkartılan mezar oldukça tahrip olmuş durumdadır. Kemiklerin yönü tam olarak belirlenemese de mezarın kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda olduğu düşünülmektedir. Kemiklerin konumundan hocker tarzında yatırıldığı anlaşılan gömünün kafatasının yüz bölümü, kalça ve el-ayak kemikleri tahrip olmuştur. Bu döneme ait ikinci mezar kalıntısı H14b plankaresinde (Fig.4) 18.20m. seviyesinde bulunmuştur. OTÇ kalıntıları içinde buluna bu mezardan günümüze kafatası ve kol kemiklerinden birkaç parça ulaşabilmiştir.

G17-d plankaresinde (Fig.3) 17.78m seviyesinde yüzey toprağına yakın düzeyde, bir basit toprak mezar bulunmuştur. Kuzey- güney doğrultulu, dorsal pozisyonda yatırılmış mezarın konumu ve gömü tarzı nedeniyle Roma Dönemine ait olduğu düşünülmektedir.

TEŞEKKÜR

YasitepeHöyüğüçalışmalarının gerçekleştirilmesinde büyük emeği olan arkeolog; Mehmet Akif Erdem (MA.), Şahin Menteşe, Mehmet Yurtsever, Meryem Kızıl, Yağmur Mercan, Mehtap Ergül, Merve Mamikoğlu (MA), Özgen Çelik (MA), Yiğit Ersöz, Hüseyin Mert ve yüksek mimar Müge Cengiz’e teşekkür ederim. Kazı ve araştırma çalışmalarımız için gerekli izni veren, finans ve lojistik destek sağlayan; Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne, İzmir Büyükşehir Belediyesi ve Bornova Belediyesi’ne, manevi desteğiyle sivil toplum örgütü KAYED’e sonsuz teşekkür ederim.

KATALOG

Figür 6: III.1-2 Tabakası Keramikleri –Kalkolitik Dönem

1- Omurgalı çanak, h.r: Siyahımsı gri (10YR3/1), d.atar: Gri kahve (10YR5/2), i.atar: Mat kahve (10YR7/3), kum, taşçık, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:16cm, H15c, IIB, 14.75-14.60m, FNY 38119 .

2- Omurgalı çanak, h.r: Koyu gri (10YR4/1), d.atar: Gri kahve (10YR5/2), i.atar: Gri kahve (10YR5/2), kum, taşçık, açkılı, katkılı, orta pişmiş, a.ç:15cm, H15c, IIB, 14.75-14.60m, FNY 38117.

3- Dışa açılan ağız kenarlı çanak, h.r: Grimsi kahve (10YR5/2), d.atar: Açık kahve (10YR6/4), i.atar: Açık kahve (10YR6/4), kum, taşçık, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç: 24cm, H15c, IIB, 14.55-14.50m, FOA 38204.

4- Dışa açılan ağız kenarlı çanak, h.r: Açık kahve (10YR6/4), d.atar: Mat kahve (10YR7/4), i.atar: Mat kahve (10YR7/4), kum, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç: 28cm H15c, IIB, 14.75-14.60m, FNY 38106.

5- Dışa açılan ağız kenarlı çanak, h.r: Mat kahve (10YR7/3), d.atar: Gri kahve (10YR5/2), i.atar: Gri kahve (10YR5/2), kum, taşçık, mika, katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç: 21cm, H15c, IIB, 14.75-14.60m, FNY 38123.

6- Dışa açılan ağız kenarlı çanak, h.r: Kahve (7.5YR5/2), d.atar: Mat kahve (10YR6/3), i.atar: Gri kahve (10YR5/2), kum, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç: 28cm, H15c, IIB, 14.50-14.35m, FOG 38241.

7- Dışa açılan ağız kenarlı çanak, h.r: Siyahımsı gri (10YR3/1), d.atar: Gri kahve (10YR5/2), i.atar: Gri kahve (10YR5/2), kum, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç: 26cm, H15c, IIB, 14.55-14.50m, FOA 38192.

8- Dışa açılan ağız kenarlı çanak, h.r: Kahve (10YR5/3), d.atar: Açık kahve (7.5YR6/4), i.atar: Mat kahve (10YR6/3), kum, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç: 22cm, H15c, IIB, 14.75-14.60m, FNY 38097.

9- Boyunlu şerit kulplu çömlek, h.r: Gri kahve (10YR5/2), d.atar: Gri kahve (10YR5/2), i.atar: Gri Kahve (10YR5/2), kum, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç: 12cm, H15c, IIB,14.10-14.00m, FOS 38387.

10- Boyunlu çömlek, h.r: Açık kahve (7.5YR6/4), d.atar: Açık kahve (10YR6/4), i.atar: Açık kahve (7.5YR6/4), kum, mika, katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç: 11cm, H15c, IIC, 14.35-14.20m, FOH 38281.

11- Mahmuz kulp, h.r: Mat kahve (10YR6/3), d.atar: Gri kahve (10YR5/3), i.atar: Mat kahve (10YR6/3), kum, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15c, IIC, 14.10-14.00m, FOS 38393.

12- Mahmuz kulp, h.r: Mat kahve (10YR6/3), d.atar: Gri kahve (10YR5/3), i.atar: Gri kahve (10YR5/3), kum, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15c, IIC, 13.80-13.65m, FPC 38434.

13- Oval dip, h.r: Gri kahve (10YR5/2), d.atar: Mat kahve (10YR7/4), i.atar: Mat kahve (10YR6/3), kum, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15c, IIB, 14.50-14.35m, FOG 38262.

14- Oval dip, h.r: Mat kahve (10YR6/3), d.atar: Gri kahve (10YR5/2), i.atar: Gri kahve (10YR5/2), kum, taşçık, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15c, IIC, 14.35-14.20m, FOH 38281.

15- Omurgalı çanak, h.r: Kahve (10YR5/3), d.atar: Mat kahve (10YR7/4), i.atar: Mat kahve (10YR7/4), kum, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15c, IIA, 15.00-14.85m, FNI 37983.

16- İçe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak, h.r: Mat kahve (10YR6/3), d.atar: Koyu gri (10YR4/1), i.atar: Mat kahve (10YR6/3), kum, taşçık, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:18cm, H15c, Ic3h, 15.05-15.00m, FNIH 37946.

17- Basit ağız kenarlı çanak, h.r: Gri kahve (10YR5/3), d.atar: Mat kahve (10YR8/4), i.atar: Mat Kahve (10YR8/4), kum, taşçık, mika, katkılı, orta pişmiş, AÇ:21cm, H15c, Ila, 15.00-14.85m, FNI 37959.

18- Dışa açılan ağız kenarlı sepet kulplu çanak, h.r: Kahve (7.5YR5/2), d.atar: Mat Kahve (10YR7/3), i.atar: Mat kahve (10YR7/3), kum, mika, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15c, Ila, 15.00-14.85m, FNI 37955.

19- Dışa açılan ağız kenarlı sepet kulplu çanak, h.r: Gri kahve (10YR5/2), d.atar: Kahve (10YR5/3), i.atar: Grimsi Kahve (10YR5/2), kum, taşçık, katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15c, Ic3h, 15.05-15.00, FNH 37932.

20- İçe dönük ağız kenarlı tava, h.r: Gri kahve (10YR5/3), d.atar: Mat kahve (10YR6/3), i.atar: Açık kahve (10YR6/4), kum, taşçık, saman, katkılı, açkılı, kötü pişmiş, H15c, Ic3h, 15.05-15.00, FNH 37941.

Figür 7: II.6-8 Tabakası Keramikleri –ETÇİ Geçiş Dönemi

1- İçe kalınlaştırılmış a.k ip delik kulplu çanak, h.r: gri kahve (10YR5/3), d.a: gri kahve (10YR5/3), i.a: gri kahve (10YR5/3), kum-taşçık-mika katkılı ve açkılı, iyi pişmiş, a.ç:16cm, 89 no'lu parsel, 13.19-13.43m, GPE 44338.

2- İçe kalınlaştırılmış a.k ip delik kulplu çanak, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: kırmızımsı sarı (7.5YR7/6), i.a: kırmızımsı sarı (7.5YR7/6), açkılı, orta pişmiş, a.ç:17cm, 89 no'lu parsel, 13.49-13.43m., GPE 44337.

3- İçe kalınlaştırılmış a.k ip delik kulplu kâse, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: gri kahve (10YR5/3), i.a: koyu gri (10YR4/1), kum ve küçük taşçık katkılı, iyi pişmiş, a.ç:15cm, H15c(test), Ic3h, 15.25-15.15m, FMY 37746.

4- İçe kalınlaştırılmış a.k kâse, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: koyu gri (10YR4/1), i.a: gri kahve (10YR5/2), açkılı ve iyi pişmiş, a.ç:15cm, H15c, Ic-3h, 15.25-15.15m, FMY 37741.

5- İçe kalınlaştırılmış a.k ip delik kulplu çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: gri kahve (10YR5/2), i.a:(10YR4/1) koyu gri, ince kum katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:17cm, H15-c, Ic3h, 15.55-15.45m, FMA 87345.

6- Boynuz çıkıntılı içe kalınlaştırılmış a.k ip delik kulplu kâse, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: açık kahve (7.5YR6/4), i.a: açık kahve (7.5YR6/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, orta pişmiş, 89 no'lu parsel, 13.58-13.49m, GPD 44313.

7- Boynuz çıkıntılı içe kalınlaştırılmış a.k, çanak h.r: kızıl kahve (2.5YR5/4), d.a: kırmızımsı sarı (7.5YR6/6), i.a: kırmızımsı sarı (7.5YR6/6), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, 13.72-13.58m, GPC 44330.

8- Omurgalı kâse, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: mat kahve (10YR7/3), i.a: gri kahve (10YR5/2), kum taşçık ve mika katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:11cm, H15c, Ic3h, 15.60-15.55m, FLU 37260.

9- Omurgalı çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: grimsi kahve (10YR5/3), i.a: grimsi kahve (10YR5/3), kum taşçık katkılı ve açkılı, orta pişmiş, a.ç:17cm, H15c, Ic3h, 15.25-15.15m, FMY 37742.

10- Omurgalı çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: mat kahve (10YR7/3), i.a: gri kahve (10YR5/2), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:18cm, H15c, Ic3h, 15.60-15.55m, FLU 37187.

11- Açık a.k kâse, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: açık kahve (10YR6/4), i.a: mat kahve (10YR7/4), kum ve taşçık katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:11cm, H15c, Ic3h, 15.45-15.35m, FMF 37582.

12- Açık a.k kâse, h.r:) mat kahve (10YR7/4, d.a: mat kahve (10YR7/4), i.a: mat kahve (10YR7/3), kum katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:12cm, H15c, Ic3h, 15.60-15.55m, FLU 37223.

13- Dışa açılan a.k çanak, h.r: mat kahve (10YR7/4), d.a: mat kahve (10YR7/3), i.a: mat kahve (10YR7/3), kum ve saman katkılı, kötü pişmiş, H15c, Ic3h, 15.60-15.55m, FLU 37196.

14- Açık a.k çanak, h.r: mat kahve (10YR7/3), d.a: mat kahve (10YR7/4), i.a: koyu gri (10YR4/1), ince kum ve mika katkılı, orta pişmiş, a.ç:18cm, H15c, Ic3h, 15.55-15.45m, FMA 37343.

15- Basit a.k ve ayaklı kâse, h.r: gri (10YR5/1), d.a: kırmızımsı sarı (7.5YR7/6), i.a: kırmızımsı sarı (7.5YR7/6), kum -mika ve taş katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:10cm, H15c, Ic3h, 15.60-15.55m, FLU 37212.

16- Gaga ağızlı testi, h.r: koyu gri (5YR3/1), d.a: gri kahve (10YR5/2), i.a: gri kahve (10YR5/2), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:15 cm, H15c, Ic-3H, 15.45-15.35m, FMF 37515.

17- İçe dönük a.k. şişkin karınlı çömlek, h.r: siyahımsı gri (10YR3/19, d.a: gri kahve (10YR5/2), i.a: mat kahve (10YR7/3), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:22cm, H15c, Ic3h, 15.35-15.25m, FMG 37680.

18- Dışa açılan a.k çömlek, h.r: mat kahve (10YR7/3), d.a: mat kahve (10YR6/3), i.a: grimsi kahve (10YR5/2), ince kum katkılı, iyi pişmiş, a.ç:24cm, H15c, Ic3h, 15.45-15.35m, FMF 37464.

19- Kapak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: gri kahve (10YR5/2), i.a: gri kahve (10YR5/2), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:10cm, H15c, Ic3h, 15.35-15.25m, FMG 37696.

Figür 8: II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇİ

20- İçe kalınlaştırılmış a.k, yatay ip delik kulplu çanak, kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:17.9cm, I16a-b, IIB3, 17.49m, YE.17.43, JFZ 55815.

21- İçe kalınlaştırılmış a.k, yatay ip delik kulplu çanak, kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:19.5cm, H16a-c/H17d, IIB2-3, 17.49m, YE.81.17, KDP 59291.

22- İçe kalınlaştırılmış a.k, ip delik kulplu çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: siyahımsı gri (10YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:19.5cm, H18d, 17.80-17.30m, YE.164.16, HZP 48863.

23- İçe kalınlaştırılmış a.k, yatay ip delik kulplu çanak, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: açık kırmızı (2.5YR6/6), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:18.5cm, H18d, 17.50m, , YE.139.16, HZZ 48365.

24- İçe kalınlaştırılmış a.k. yatay ip delik kulplu çanak, h.r: kırmızımsı sarı (7.5YR7/6), d.a: kırmızımsı sarı (5YR6/6), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:19.5cm, H16d, IIB2, 17.84m, YE.96.16, HPN 47742.

25- İçe kalınlaştırılmış a.k. yatay ip delik kulplu çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: siyahımsı gri (10YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç: 20.8cm, I16-b, IIB2, 17.60m, YE.118.16, HTE 47932.

26- İçe kalınlaştırılmış a.k. yatay ip delik kulplu çanak, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: kırmızımsı sarı (5YR6/6), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:16cm, H16d, IIB2, 18.00m, YE.76.16, HNF 47575.

27- İçe kalınlaştırılmış a.k. yatay ip delik kulplu çanak, h.r: kahve (10YR5/3), d.a: kızıl kahve (2.5YR5/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:20.2cm, 2 no'lu mekân önü, IIB3, 18.05m, YE.67.16, HLE 47216.

28- İçe kalınlaştırılmış a.k. içe dönük a.k çanak, d.a. kızıl kahve (2.5YR5/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:21.5cm, G17a, IIB1, 17.56m, YE.17.36, IZF 55528.

29- İçe kalınlaştırılmış a.k. yatay ip delik kulplu çanak, d.a: mat kahve (10YR7/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:19.5cm, I16a-b, IIB3, 17.32m, YE.26.17, JGF 55465.

30- İçe kalınlaştırılmış a.k. ip delik kulplu kâse, d.a: mat kahve (10YR7/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:11.5cm, G16d, IIB2-1, 17.52m, YE.17.148, KEN 59571.

31- İçe geniş kalınlaştırılmış a.k çanak, d.a: koyu gri (10YR4/1), perdahlı, a.ç:18cm, I15b, IIB1, 18.30-18.20m, DMC 26440.

32- İçe geniş kalınlaştırılmış a.k çanak, d.a: koyu gri (10YR4/1), perdahlı, a.ç:20cm, I14c, IIB1, 18.25-18.15m, DJT 25927.

33- İçe geniş kalınlaştırılmış a.k çanak, h.r: mat kahve (10YR7/3), d.a: kırmızımsı sarı (7.5YR7/6), i.a: kahve-remsi sarı (7.5YR7/6), açkılı, iyi pişmiş, a.ç:17cm, H15d, IIB1, 18.05m, EIE 31286.

34- İçe geniş kalınlaştırılmış a.k çanak, h.r: mat kahve (10YR7/4), d.a: açık kahve (10YR6/4), i.a: açık kahve (10YR6/4), açkılı, iyi pişmiş, a.ç:18cm, H15d, IIB1, 17.95-17.85m, EHZ 31244.

35- İçe geniş kalınlaştırılmış a.k çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: mat kahve (10YR7/4), i.a: mat kahve (10YR7/4), a.ç:25cm, H15d, IIB2, 17.95-17.85m, EHZ 31243.

Figür 9: II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇİ

36- Basit a.k.,ip delik kulplu çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: gri kahve (10YR5/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:18.5cm, I15a, IIB2, 17.53m, YE.173.16, IHM 49792.

37- Basit a.k ip delik kulplu kâse, d.a: gri kahve (10YR5/3), i.a: gri kahve (10YR5/3), açkılı, orta pişmiş, a.ç:7.1cm, I15b, IIB2, 17.84m, YE.10.16, HHB 46475.

38- Basit a.k.,ip delik kulplu kâse, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: gri kahve (10YR5/3), kum- taşçık ve

mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:9.2cm, I16a-b, IIB3, 17.49m, YE.17.144, JGC 55819.

39- İçe dönük a.k. omurgalı kâse, d.a: koyu gri (10YR4/1) kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:14cm, IIB2-3, 17.46m, YE.17.153, KDO 59290.

40- İçe dönük a.k çanak, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: gri kahve (10YR5/3), i.a: gri kahve (10YR5/3), kum katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:16.8cm, H16, IIB2, 18.03m, YE.123.15, GJU 43048.

41- İçe dönük a.k. omurgalı çanak, d.a: koyu gri (10YR4/1)kum- taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, AÇ:17.3cm, G16c, IIB2-1, 17.60m, YE.71.17, JYA 57760.

42- İçe dönük a.k. omurgalı kâse, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: gri kahve (10YR5/3), i.a: siyahımsı gri (10YR3/1), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:16.2cm, H17c, IIB1, 17.80m, YE.31.14, FCA 35044.

43- Kabartma tutamaklı çanak, d.a: gri kahve (10YR5/3), yer yer kararma, a.ç:25cm, H15b, Ic3c, 17.30-17.20m, EML 32294.

44- Kabartma tutamaklı çanak, d.a: gri kahve (10YR5/3), kaba, a.ç:14cm, H15b, Ic3c, 17.45-17.35m, ELP 32136.

45- Kabartma tutamaklı çanak, d.a.: kızıl kahve (2.5YR5/4), perdahlı, a.ç:14cm, H15b, Ic3c, 17.30-17.20m, EML 32286.

Figür 10: II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇİ

46- Çömlek, h.r: gri kahve (10YR5/3), d.a: gri kahve (10YR5/3), i.a: gri kahve (10YR5/3), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:7 cm, H19d, Ic3b, 17.75-17.40m, YE.40.14, FON 38505.

47- Çömlek, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: mat kahve (10YR7/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:6cm, I16a-b, IIB3, 17.37m, YE.17.44, JGA 55816.

48- Çömlek, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: mat kahve (10YR7/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:10cm, H16c, IIB2, 17.68m, YE.179.16, IJ 49864.

49- Çömlek, h.r: koyu gri (10YR4/1), d.a: koyu gri (10YR4/1), i.a: koyu gri (10YR4/1), kum katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:5.9cm, I16-H16, IIB2, 17.86m, YE.116.15, GKC 42877.

50- Çömlek, h.r: grimsi kahve (10YR5/2), d.a: kırmızımsı sarı (5YR6/6), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:6.4cm, I16-b, IIB2, 17.60m, YE.111.16, HTU 47937.

51- Çömlek, h.r: kahve (7.5YR5/2), d.a: gri kahve (10YR5/3), i.a: gri kahve (10YR5/3), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:7cm, H15c, IC3b, 18.00m, YE.72.14, FUY 39062.

Figür 11: II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇİ

52- Üç ayaklı dikey kulplu çömlek, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: kızıl kahve (2.5YR5/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:12.5cm, I15c, IIB2, 17.90m, YE.52.16, HIF 47052.

53- Üç ayaklı (pencere şeklinde) dikey kulplu çömlek, h.r: açık kırmızı (2.5YR6/6), d.a: kızıl kahve (2.5YR5/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi

pişmiş, a.ç:10.5cm, H16d, IIB2, 17.55m, YE.110.16, HTT 47935.

54- Üç ayaklı yatay kulplu çanak, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a-i.a: kızıl kahve (2.5YR5/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, H15d, IIB2, 17.72m, YE.59.16, HJD 46809

55- Üç ayaklı boyunlu çömlek, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: grimsi kahve (10YR5/2), kum ve mika katkılı, açkısız, kötü pişmiş, a.ç:5.9cm, H17b, Ic3a, 17.91m, YE.26.14, FBD 35024.

56- Üç ayaklı kısa boyunlu çömlek, , h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: mat kahve (10YR7/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:5cm, I15a, IIB2, 17.55m, YE.16.110, IHJ 49788.

57- Üç ayaklı kısa boyunlu çömlek, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: mat kahve (10YR7/4), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:5.7cm, G16d, IIB1, 17.85m, YE.09.17, IYF 52685.

58- Gaga ağızlı testi, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: siyahımsı gri (10YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkısız, orta pişmiş, a.ç:3.8cm, H18a, IIB1, 17.65-17.60m, YE.42.13, FEV 35720.

59- Gaga ağızlı testi, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: mat kahve, kum-taşçık ve mika katkılı, açkısız, orta pişmiş, a.ç:4.5cm, H18d, IIB1, 17.65m, YE.53.13, FGR 36206.

60- Gaga ağızlı testi, h.r: siyahımsı gri (2.5YR3/1), d.a: kızıl kahve (2.5YR5/4), kum ve taşçık katkılı, açkısız, orta pişmiş, a.ç:4.9cm, H14c, IIB2, 17.82m, YE.58.15, GOJ 40600.

61- Gaga ağızlı testi, d.a: mat kahve (10YR7/3), , kum-taşçık ve mika katkılı, açkısız, iyi pişmiş, a.ç:7cm, H18d, IIB1, 17.76m, YE.49.15, FIH 36481.

62- Gaga ağızlı testi, h.r: mat kahve (10YR7/3), d.a: koyu gri (10YR4/1), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:6.1cm, H19d, IIB2, 17.24m, YE.69.14, FTS 38989.

Figür 12: II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇİ

63-Tankart, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: siyahımsı gri (10YR3/1), i.a: mat kahve (10YR7/3), kum ve mika katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:9.8cm, H18c, IIB1, 17.65-17.50m, YE.28.14, 36212 FGZ.

64- Emzikli tankart, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: gri kahve (10YR5/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:6.3cm, G16d, IIB2-2, 17.43m, YE.17.169, KFK 59885.

65- Yüksek kaideli tankart, d.a: mat kahve (10YR7/3), kum ve mika katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:8.5cm, H18a, IIB1, 18.45m, YE.95.13, FGL 36201.

66- Kutu (Pyxis), h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: Siyahımsı gri 10YR3/1, i.a siyahımsı gri (10YR3/1), kum-taşçık ve bitki katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:6.3cm, H15b, IIB1, 17.85m, YE.04.12, EIR 32540.

67- Kutu (Pyxis), h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: gri kahve (10YR5/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:11.5cm, H16c, IIB2, 17.90m, YE.163.16, ICJ 49095.

68- Kutu (Pyxis), h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: gri kahve (10YR5/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:17.3cm, H16a, IIB2-3, 17.45m, YE.17.126, JVO 57753.

69- Koku kabı, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: siyahımsı gri (10YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:2.1cm, Yük.9.5 cm. , d.ç.3.5cm., H16d, IIB2, 17.68m, YE.101.16, HRP 7136.

70- Kuş biçimli kap (askos), mat kahve (10YR7/3), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:2.4cm, H17d, IIB2-2, 17.80m, YE.16.106, JSR 57561.

71- Çift boyunlu testi, h.r.gri kahve (10YR 5/2), astar gri kahve (10YR 5/3), kum katkılı, a.ç.5.5_5.3cm., yük.25cm., dipç.7cm. IIB2, YE.150.16, HZL 48363.

72. Pota, h.r.kırmızımsı sarı (7.5YR 7/6), kötü pişmiş, kum, taşçık katkılı, Uzunluk 12cm., gen.11.2cm, H18a, IIB2, 17.20 m.,YE.73.14,FUI 6523.

73- Şişe, h.r.gri kahve (10YR 5/2), astar gri kahve (10YR 5/3), kum katkılı F16d, uzunluk 26.4cm., dip çapı 5.2cm.17.78-17.50, G16b, 17.54 (LPA), IIB2-1, YE.17.128, JVI 57964.

74- Kapak, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), d.a: sarı (10YR7/6), i.a: sarı (10YR7/6), kum ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:10cm, H17a, IIB1, 17.89m, YE.29.14, FAV 35018.

75- Kapak, h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, AÇ:6.5cm, H17c-d, IIB2-1, 17.90-17.70m,YE.17.145, KDG 59287.

76- Kapak, h.r: siyahımsı gri (3YR3/1), d.a: siyahımsı gri (3YR3/1), i.a: siyahımsı gri (3YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:8cm, H17, 18.11m, YE.16.01, FBM 35033.

77- Kapak, d.a: siyahımsı gri (3YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, a.ç:9.8cm, I16a-b, IIB3, 17.31m, YE.24.17, JFO 55466.

78- Kapak, h.r: gri kahve (10YR5/2), d.a: kızıl kahve (2.5YR5/4), i.a: kızıl kahve (2.5YR5/4), kum ve taşçık katkılı, açkılı, orta pişmiş, a.ç:27.4cm, H15b, IIB2, 17.88m, YE.56.15, GDE 40547.

79- Kap gövdesi üzerindeki halka tipi idol kabartması, a.r.-h.r: siyahımsı gri (10YR3/1), kum-taşçık ve mika katkılı, açkılı, orta pişmiş, I15a, IIB2-1, 17.63m, HSV 59287.

Figür 13: ETÇİ dönemi Küçük Buluntuları

1-Çift yüzlü pişmiş toprak mühür, ön yüz 3.0 cm, arka yüz 2.0 cm., uzunluk 2.7 cm. IIB2, YE.89.16, HPT 124.

2- Ayak şeklinde taş mühür, mermer, Uzunluk 4.1 cm., genişliği 2.6 cm., sap genişliği 1.4 cm., H15d , IIB6, YE.86.13, FED

3- Mermer idol, Uzunluk 8,9cm., genişlik 8,7 cm., kalınlık 0,9cm., tabaka IIB1, 4 No'lu mekândan, YE.18.86, LAL 8580.

4- Mermer idol, IIB2.2 6 No'lu mekân, 4.3cm.Gen.3.5 cm. Kalınlık.1.1 cm., H16b,YE.35.17, JKR 7797

- 5- Mermer idol, IIB2, 6 No'lu mekân, 4.9cm.Gen.2 cm. Kalınlık.0.5 cm. YE.89.17.
- 6- Mermer tabak, içe kalınlaştırılmış a.k., yük.6 cm., kalınlık 0.8cm.,a.ç.14cm., I16a, 18.10-18.00m., IIB2, HUZ 7182.
- 7- Mermer tabak, dışa açılan a.k. a.ç.15cm., aklılık 0.5 cm. ,6.Nolu mekân, IIB2, 18.10-18.06, IBR 7246.
- 8- Sap delikli taş balta, I 15a, IIB2 tabakası 17,63 metre seviyesinde ele geçmiştir. Uzunluk 12,9, genişlik 4,5 ve kalınlık 3,5 cm. , YE.16.55, HSU 7152.
- 9- Taş balta, H15c , IIB2 tabakası 17,74 metre seviyesinde ele geçmiştir. Uzunluk 6.5, genişlik 4.2 ve kalınlık 1.6 cm. , YE.69.16, HMK 7077.
- 10- Taş balta, H15c , IIB2 tabakası 17,74 metre seviyesinde ele geçmiştir. Uzunluk 4.8, genişlik 3.6 ve kalınlık 1.4 cm , YE.70.16, HMK 7078.
- 11- Serpantin taş ağırşak, koyu gri, yükseklik 1.6cm , karın çapı.2.1 cm. , I16a-b, IIB3, 17.35m., YE.22.17, JES 7798.
- 12- Pişmiş toprak ağırşak, koyu gri, yük.3.6cm.,gen.4.3cm., H17, IIB1, 17.90-17.80m. YE.13.33, EYU 6222.
- 13- Pişmiş toprak ağırşak, yük.3.15cm.,gen.4cm., H17b, IIB1, 17.90-17.80m., EYR 6235.
- 14- Pişmiş toprak ağırşak, yük.4.1cm.,gen.5cm.,H17, IIB1, FAD 6241.
- 15- Pişmiş toprak ağırşak, yük.2.8cm.,3.9cm.,H17b,IIB1 ,17.94m.,FAD 6242.
- 16- 11 No'lu mekân içinden çakmaktaşı üretim artıkları.
- 17- 11 No'lu mekân içinden çakmaktaşı çekirdekler.
- 18- Orta Anadolu kökenli obsidyen dilgiler
- 19- Çakmaktaşı ön kazıyıcılar
- 20- 12 No'lu mekân içinden Melos kökenli obsidyen dilgiler
- 21- Tunç balta, uzunluk 9.3, gen.4.4, kalınlık 0.9cm., H15d, 17.35-17.30m.,IIB2, YE.65.12, ELU 6088.
- 22- Tunç iğne, uzunluk 9.7, gen.0.4, kalınlık 0.4cm., H15d, 18.45m., IIB2, YE.37.12, EFD 5961.
- 23- Kemik mablak, uz.13.6cm, gen.2.2cm., IIB2, H17a-c,17.35-17.15m., YE.50.18, LBU 8630.
- 24- Kemik mablak, uz.15.4cm, gen.2.5cm., IIB2, H17a-c , 17.35-17.10m., YE.53.18, LCD 8632.
- 25- Kemik delici, uz.9.4cm., gen.2.8cm., IIB1, K13a, 16.97m., YE.77.17, KAO 8162.
- 26- Kemik delici, uz.8.7cm., gen.3.2cm., IIB1, F14a, 17.05, YE.29.17, JIV 7809.

Figür 15: OTÇ dönemi (IIA1-2) Çanak çömleği

1. İçe dönük a.k. çanak, açık kahve hamur (7.5 YR 6/4), açık kırmızı (2.5 YR 6/6) astar, kum, kalker katkılı, açkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.21cm.
2. Basit a.k. çanak, açık kahve hamur (7.5 YR 6/4),

kırmızı astar (2.5 YR 5/6) astar, kum katkılı, açkılı, çok iyi pişmiş, çark yapımı, aç.18cm.

3. Basit a.k. omurgalı çanak, açık kahve hamur-astar (7.5 YR 6/4), kum, kalker katkılı, açkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.18cm.

4. Dışa kalınlaştırılmış a.k. keskin omuzlu, sepet kulplu çanak, gri hamur -astar (10 YR 5/1), kum, mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.31 cm.

5. Dışa kalınlaştırılmış a.k. keskin omuzlu, sepet kulplu çanak, grimsi kahve hamur -astar (10 YR 5/2), kum, mika katkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.30 cm.

6. Dışa dönük a.k. çömlek, mat kahve hamur (10YR 7/4), kum, mika taşcık katkılı, açkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.33cm

7. Dışa dönük a.k. çömlek, kırmızımsı sarı hamur (7.5YR 7/4), kum, mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.34cm.

8. Dışa dönük a.k. çömlek, kırmızımsı sarı hamur -astar (7.5YR 7/4), kum, taşcık katkılı orta pişmiş, el yapımı, aç.16cm.

9. Kulplu kâse, açık kırmızı hamur (2.5 YR 6/6), kırmızı astar (2.5 YR 5/6), kalker, mika katkılı, açkılı, çok iyi pişmiş, çark yapımı, aç.10cm.

10. Dışa kalınlaştırılmış a.k. keskin omuzlu çanak, grimsi kahve hamur-astar (10 YR 5/2), kum, mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.26cm.

11. Dışa kalınlaştırılmış a.k. keskin omuzlu çanak, grimsi kahve hamur (10 YR 5/2), kırmızımsı sarı (7.5 YR 6/6) astar, kum, mika katkılı, orta pişmiş, el yapımı, aç.30 cm.

12. Dışa kalınlaştırılmış a.k., yüksek kaideli dört kulplu çanak, mat kahve hamur-astar (10 YR 9/4), kum, mika katkılı, açkılı, iyi pişmiş, çark yapımı, aç.39cm., yük.32cm., dipç. 16 cm., F14d, IIA1, YE.19.42, LYR 65171.

Figür 16: ETÇ-Roma Dönemi Mezarları

- 3- ETÇ. 1 No'lu basit toprak mezar, kuzeybatı-güneydoğu yönünde baş batıya bakıyor, H19a, 15.89m., ILR.
- 4- ETÇ. 2 No'lu basit toprak mezar, güney-kuzey doğrultusunda, baş doğuya bakıyor, H19a, 15.25m., ILZ.
- 5- ETÇ. 3 No'lu küp mezar, kuzey güney yönünde, 33cm.uzunluk, 30cm. genişliğinde çift kulplu çömlek içinde, çömleğin ağzı keramik parçası ve taşlarla kapatılmış, H19a, 14.65m. IMC/ILY.
- 6-OTÇ. 4 No'lu basit toprak mezar, 89 No'lu parselden, kuzeybatı-güney doğu yönünde, 15.50-15.40m., GSH.

KISALTMALAR VE KAYNAKLAR

- ALP 1965: S.Alp, "Güney-batı Anadolu'da bulunan Erken Bronz Çağı'na ait mermer idol'ler", *Belleten* 29, 9-14.
- AYKURT 2004: A.Aykurt, *Kocabaştepe Orta Tunç Çağ Seramik Örneklerinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- AYKURT 2010: A.Aykurt, "İzmir Bölgesi Orta Tunç Seramiği", *Belleten* LXXIV, Nisan, sayı269, 1-69.
- BAYKAL ve SEEHER 1996: A.Baykal, J.O.Seeher, "Die Lithischen Kleinfunde" In A. Baykal-Seeher, J. Oblagen-Kauder (Ed.), *Demircihöyük IV, Die Kleinfunde: 7-139*.
- BEGEMANN vd. 1994: F.Begeman, E.Pernicka, S.Schmitt-Strecker, "Metal Finds From Ilıpınar and the Advent of Arsenical Copper", *Anatolica XX*, 203-219.
- BERGNER vd. 2009: M.Bergner, B.Horejs, E.Pernicka, "Zur Herkunft der Obsidianartefakte vom Çukuriçi Höyük", *StTroica* 18, 249-272.
- BIALO 1982: P.G.Bialor, "The Chipped Stone Assemblages from Emporio and from the Lower Cave at Ayio Gala" In S. Hood (Ed.) *Prehistoric Emporio and Ayio Gala, Vol. II*, London, 699-711.
- BIGAZZ vd. 2008: G.Bigazzi, Z.Yeğingil, M. Oddone, P. Norelli, H. Erkanal, M. Topaksu, "Studi di Provenienza di Manufatti di Ossidiana in Anatolia: Nuovi Dati da Insediamenti Costieri dell'Egeo" In A. Gueli (Ed), *Scienza e Beni Culturali. Atti del V Congresso Nazionale di Archeometria. Siracusa*, Siracusa, 474-482.
- BILGEN vd. 2015: A.N.Bilgen, Z.Bilgen, S.Çıraoğlu, *Seyiömer Höyük I*, (Ed. A.N.Bilgen), Arkeoloji ve Sanat yay., İstanbul.
- BLEGEN 1963: C.W.Blegen, *Troy and The Trojans*, Londra
- BLEGEN vd. 1950: C.W.Blegen, J.L.Caskey, M.Rawson, J.Sperling, *Troy*, Vol.I, Princeton.
- BLEGEN vd. 1951: C.W.Blegen, J.L.Caskey, M. Rawson, *Troy II: The Third, Fourth and Fifth Settlements*, Princeton.
- BLEGEN vd. 1953: C.W.Blegen, J.L.Caskey, M. Rawson 1953, *Troy II: The Third, Fourth and Fifth Settlements*, Princeton.
- BERNABO-BREA 1964: L.Bernardo-Brea, *Poliochni I, Citta Preistorica Nell'isola Di Lemnos*. Bretschneider – Roma.
- BOSTANCI 2002: O.Bostancı, *Cumaovası Prehistorik Merkezleri*, Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- CARTER 1997: T.Carter, "Blood and Tears: A Cycladic Case Study in Microwear Analysis. The Use of Obsidian Blades as Razors?" In M.A. Bustillo, A. Ramos-Millan (Ed.), *Siliceous Rocks and Culture*. Madrid, 256-271.
- CAYMAZ 2010: T.Caymaz, *Yeni Buluntuların Işığında Orta Batı Anadolu Kalkolitik Dönem Kültürü*, Ege Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- CAYMAZ 2014: T.Caymaz, "Menemen Ovası Kuzeyinde Üç Prehistorik Yerleşim ve Geç Kalkolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı'na Uzanan Süreçle İlgili Veriler". Ed.Çınardalı-Karaaslan N, Aykurt A, Kolankaya-Bostancı N, vd., *Armağan Erkanal'a Armağan/Complied in Honor of Armağan Erkanal, Anadolu Kültürlerine Bir Bakış/Some Observations on Anatolian Cultures*, Ankara, 157-170.
- ÇEVİK 2013: Ö. Çevik, "Ulucak Höyük 2009-2011 Yılı Kazı Çalışmaları" 34.KST.1 (Çorum), 145-147.
- ÇİLİNGİROĞLU vd. 2004: A. Çilingiroğlu, Z.Derin, E.Abay, H.Sağlamtimur, I.Kayan, *Ulucak Höyük: Excavations Conducted Between 1995-2002, Ancient Near Eastern Studies Supplement*, 15.2004
- ÇİLİNGİROĞLU vd. 2012: A.Çilingiroğlu, Ç.Çilingiroğlu, Ö.Çevik, "Ulucak Höyük Towards Understanding the Early Farming Communities of Middle Western Anatolia: Contribution of Ulucak", *The Neolithic in Turkey, New Excavations & New Research* (Edited By. M.Özdoğan-N.Başgelen- P.Kuniholm), İstanbul, 139-175.
- DEDEOĞLU 2015: F.Dedeoğlu, "Küfü Çayı Vadisi M.Ö.2.Binyıl Yerleşimleri", *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, Ed.C.Şimşek, B.Duman, E.Konakçı, İzmir, 193-202.
- DERİN 2006: Z.Derin, "İzmir'den iki yeni prehistoryerleşim yeri: Yassitepe Höyüğü, Çakallar Tepesi Höyüğü", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Dergisi VII*, 1-16.
- DERİN 2009: Z.Derin "The Interpretation of the change and variations observed in the burial customs at the early bronze age in Western Anatolia," *Altan Çilingiroğlu'na Armağan, Yukarı Deniz Kıyısında Urartu Krallığı'na Adanmış Bir Hayat, Studies in Honour of Altan Çilingiroğlu, A Life Dedicated to Urartu on the Shores of the Upper Sea*, (Editörler; H.Sağlamtimur- E.Abay-Z.Derin- A.Ü.Erdem- A.Batmaz- F.Dedeoğlu- M.Erdalkıran- M.B.Baştürk- E.Konakçı, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul , 257-268.
- DERİN 2012: Z.Derin, "İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı: Yeşilova Höyüğü-2010", 33. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 2: 39-56.
- DERİN 2015: Z.Derin, "İzmir , Yassitepe Höyüğü Orta Tunç Çağ Yerleşimi", *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, Ed.C.Şimşek, B.Duman, E.Konakçı, İzmir,203-214.
- DERİN 2019: Z.Derin, İzmir'de 5 Bin Yıllık Yerleşim AlanıYassitepe'de Yeni Keşifler", İzmir Kazı ve Araştırmaları III- Smyrna / İzmir Excavation and Research III, (Ed. H.Göncü, A.Ersoy, D.S.Tanrıver), İzmir, 1-16.
- DERİN vd. 2009: Z.Derin, F.Ay, T.Caymaz, "İzmir'in Prehistorik Yerleşimi-Yeşilova Höyüğü 2005-2006

- Yılım Çalışmaları”, *Arkeoloji Dergisi* XIII(1), 7-58.
- DİNÇ 1996: R.Dinç, ”1994 Yılı Akhisar-Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi Yüzey Araştırması”, *KST*, XIII-2, 11-41.
- DİNÇ 1997: R.Dinç, “Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi ve Çevre Araştırmaları”, XIV. AST, 255-282.
- EFE vd. 1995: T.Efe, A.İlâşlı, A.Topbaş, “Salvage Excavations of the Afyon Archaeological Museum, Part 1: Kaklık Mevkii, A Site Transitional to the Early Bronze Age”, *Studia Troica* 5, Mainz Am Rhein, 357-399.
- EFE 2001: T.Efe, A.Efe, “Early Bronze Age I Pottery from Küllioba near Seyitgazi, Eskişehir” *Anatolia Antiqua-Eski Anadolu* VIII: 1-87.
- EFE 2004: T.Efe, “Kültür Gruplarından Krallıklara: Batı Anadolu’nun Tarihöncesi Kültürel ve Siyasal Gelişim Profili” *Colloquium Anatolicum* III: 15-29.
- EFE 2007: T.Efe, “The Theories of the ‘Great Caravan Route’ Between Cilicia and Troy: the Early Bronze Age III Period in Inland Western Anatolia” *Anatolian Studies* 57: 47-64.
- ERKANAL 1996: H.Erkanal, “Erken Tunç Çağı’nda Batı Anadolu Sahil Kesiminde Kentleşme”, *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme* 70-82.
- ERKANAL 1998: H.Erkanal, ”1996 Liman Tepe Kazıları”, *KST* XIX-1, 379-398.
- ERKANAL ve ÖZKAN 1997: H.Erkanal, T.Özkan, “1995 Bakla Tepe Kazıları”, *KST* XVIII-1, 261-279 263-267.
- ERKANAL ve ÖZKAN 2000: H.Erkanal, T.Özkan, “1998 Bakla Tepe Kazıları”, *KST*, XXI-1, 263-278.
- ERKANAL ve ŞAHOĞLU 2012: H.Erkanal, V.Şahoğlu, “Limantepe 1992-“, *Anadolu, Anı Armağan Dizi* III.2, 219-230.
- ERKANAL vd. 2003: H.Erkanal, M.Artzy, O.Kouka, “2001 Yılı Liman Tepe Kazıları” *KST* XXIV/I, 423-437
- GEORGİADİ 2008: M.Georgiadis, “The Obsidian in the Aegean beyond Melos, An Outlook from Yali”, *Oxford Journal of Archaeology* 27 (2): 101-117.
- GÜNEL 1999: S.Günel, *Panaztepe II, MÖ II. Bine Tarihlendirilen Panaztepe Seramiğinin Batı Anadolu ve Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, TTK, Ankara.
- GÜNEL 2008: S.Günel, “Çine-Tepecik Höyük’te bulunan mermer idoller”, *Muhibbe Darga Armağanı*, T. Tahran – A. Tibet – E. Konyar (eds.), İstanbul, 251-260.
- HOREJS vd. 2017 : B.Horejs-S.Grasböck-M.Röclinger, “V.Continuity and Change in an Early Bronze Age 1 Metal Workshop”, Çukuriçi Höyük I, *Anatolia and The Aegean From The 7th To The 3rd Millennium BC.*, OREA 5, Ed.B.Horejs, Vienna, 85-125.
- HOOD 1981: S.Hood, *Excavations in Chios 1938-1955*, Vol.I, Oxford.
- HOOD 1982: S.Hood, *Excavations in Chios 1938-1955*, Vol.II, Oxford.
- JOUKOWSKY 1986: M.S.Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias I, II*, Louvain, Belgium
- KAMİL 1982: T.Kamil, *Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia*, BAR International Series 145, Oxford
- KOLANKAYA ve BOSTANCI 2004: N. Kolankaya-Bostancı, İzmir Bölgesi Prehistorik Dönemler *Yontmataş Endüstrileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- KOLANKAYA ve BOSTANCI 2008: N. Kolankaya-Bostancı, “Erken Tunç Çağı I Döneminde Bakla Tepe Yontmataş Endüstrisi”, *Anadolu*, Ek Dizi No: 2: 165-183.
- KONAKÇI 2012: E.Konakçı, *Küçük ve Büyük Menderes Havzalarının MÖ 2. Binyıl Kültürlerinin Yeni Veriler Işığında Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.
- KORFMANN vd. 1995: M.Korfman, Ç.Girgin, Ç.Morçöl, S.Kılıç, ”Kumtepe 1993. Bericht über die Rettungsgrabung”, *Studia Troica*, Band 5, 237-289.
- KORFMANN 1984: M.Korfman, ”Die Hafenbucht vor “Troja” (Hisarlık), Grabungen am Beşik-Yassitepe”, *AA*, 1984 Heft 2, 165-176.
- KORFMANN 1987: M.Korfman, *Demircihüyük: die Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1978*, Mainz.
- KORFMANN 1988: M.Korfman, “Beşik-Yassitepe, 1986 Kazı Raporu”, *KST* IX/1:131-134 131-132
- KORFMANN 1989: M.Korfman, “Ausgrabungen am Beşiktepe”, Kutlu Emre vd. (Ed.), *Anatolia and the Ancient Near East. Studies in Honor of Tahsin Özgüç*, Ankara.
- KORFMANN 1990: M.Korfman, “1988 Troia Çalışmaları”, *KST* XI-1, 283-304.
- KOUKA 2014: O.Kouka, “Past Stories-Modern Narratives: Cultural Dialogues between East Aegean Island and the West Anatolian Mainland in the 4th Millennium BC” in B. Horejs ve M. Mehofer (eds.), *Western Anatolia before Troy. Proto-Urbanisation in the 4th Millennium BC? Proceedings of the International Symposium held at the Kunsthistorisches Museum Wien. Vienna. Austria. 21-24 November 2012*, Austrian Academy of Sciences Press, Vienna: 43-63.
- KULAÇOĞLU 1992: B.Kulaçoğlu, *Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi. Tanrılar ve Tanrıçalar*, İstanbul
- LAMP 1936: W.Lamb, *Excavations at Thermy in Lesbos*, Cambridge.
- LAMP 1938: W.Lamb, “Excavations at Kusura Near Afyon Karahisar”, *Archaeologia* 86, 217 vd.
- LLOYD ve MELLAART 1962: S.Lloyd, J.Mellaart, *Beycesultan I: The Chalcolithic and Early Bronze Age Levels*, Londra.

- LLOYD ve MELLAART 1965: S.Lloyd, J.Mellaart, *Beycesultan vol 2, Middle Bronze Age Architecture and Pottery*, The British Institute of Archaeology at Ankara, Londra .
- MAMIKOĞLU 2019: M.H.Mamikoğlu, *Yassitepe Höyüğü-Erken Tunç Çağı'nda Dokumacılık*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2019
- MELLINK 1966: M.Mellink, "Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1965", *AJA* 70 245-257.
- MILIĆ 2014: M.Milić, "PXRF Characterisation of Obsidian from Central Anatolia, the Aegean and Central Europe", *JASc* 41, 285-296.
- ÖZSAİT 2000: M.Özsait, "1998 yılı Harmanören (Göndürle Höyük) Mezarlık Kazısı", *KST* 21.1, Ankara, 371-380.
- PODZUWEIT 1979: C.Podzuweit, *Trojanische Getafonmen der Frühbronzezeit*, Mainz am Rhein.
- RAYMOND 2005: A. E.Raymond, *Miletus in the Bronze Age and Minoan Presence in the Eastern Aegean*, Graduate Department of the History of Art Ancient Studies Collaborative Programme University Of Toronto, (yayınlanmamış doktora tezi).
- RENFREW 1972: C.Renfrew, *The Emergence of Civilization: the Cyclades and the Aegean in the Third Millennium BC*, London.
- RENFREW 1969: C.Renfrew, "The Development and Chronology of the Early Cycladic Figurines" *AJA* 73, 1-31.
- RUNNELS 1985: C.Runnels, "The Bronze Age Flaked Stone Industries from Lerna. A Preliminary Report", *Hesperia* 54, 357-391.
- SARI 2012: D.Sarı, "İTÇ ve OTÇ'de Batı Anadolu'nun Kültürel ve Siyasal Gelişimi " *M.A.S.R.O.P.* 7: 112-249.
- SARI ve ARSLAN 2017: D.Sarı, F.Arslan, "İlk Tunç Çağı'nda Batı Anadolu'da Üç Ayaklı Mutfak Kaplarının Yayılımı ve Gelişimi", *Belleten LXXXI*, 290, 1-38.
- ŞAHOĞLU 2002: V.Şahoğlu, *Liman Tepe Erken Tunç Çağı Seramiğinin Ege Arkeolojisindeki Yeri ve Önemi*, Ankara Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- ŞAHOĞLU 2004: V.Şahoğlu, "Erken Tunç Çağı'nda Anadolu Ticaret Ağı ve İzmir Bölgesi", *Anadolu, I.- II. Ulusal Arkeolojik Araştırmalar Sempozyumu*, Ek Dizi 1, 2004, 245-262.
- ŞAHOĞLU 2005: V.Şahoğlu, "The Anatolian Trade Network and the Izmir Region During the Early Bronze Age" *OJA* 24 (4): 339-361.
- ŞAHOĞLU 2014: V.Şahoğlu, "The Depas and Tankard Vessels", *ARCANE (Associated Regional Chronologies for the Ancient Near East and Eastern Mediterranean)*, *Interregional Vol. 1, Ceramics*, s. 289-311.
- SEEHER 1985: J.Seeher, "Vorläufiger Bericht über die Keramik des Beşik-Sivritepe", *AA*, 4, 533-556.
- SEEHER 1987: J.Seeher, "Prähistorische Funde aus Gülpınar/Chryse", *AA*, -Heft 4, 533-556.
- SCHWALL ve HOREJS 2017: C.Schwall, B.Horejs, " III. Western Anatolian Impact on Aegean Figurines and Religion ?", Çukuriçi Höyük 1, *Anatolia and The Aegean From The 7th To The 3rd Millennium BC.* , *OREA* 5, Ed.B.Horejs, Vienna, 53-66.
- SOTIRAKOPOULOU 1998: P. Sotirakopoulou, "The Cyclades, the East Aegean and the Western Asia Minor: Their Relations in the Aegean Late Neolithic and Early Bronze Age", *Proceedings of the International Symposium. The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and the Early Bronze Age, October 13th-19th 1997, Urla-İzmir (Turkey)*, (ed. H. Erkanal, H. Hauptmann, V. Şahoğlu, R. Tuncel), Ankara, 533-557.
- SPELRLING 1976: J. Sperling, "Kum Tepe in the Troad", *Hesperia*, XLIV-4, 305-364.
- TAKAOĞLU 2001: T.Takaoğlu, "1999 Yılı Kulaksızlar Mermer Atölyesi", *AST* 18-2, 157-168.
- TAKAOĞLU 2006: T.Takaoğlu, "The Late Neolithic in the Eastern Aegean: Excavations at Gülpınar in the Troad", *Hesperia*, 289-315.
- TAKAOĞLU ve BAMYACI 2018: T.Takaoğlu, O.Bamyacı, "On marble, conical rhyta: New evidence from Yeşilotepe in the West Anatolian hinterland", *Communities in Transition, The Circum-Aegean Area During the 5th and 4th Millennia BC*, Eds.S.Dietz, F.Mavridis, Z.Tankosic,T.Takaoğlu, Oxbow books, Oxford, 491-498.
- TİNE 1997: S.Tine, "Poliochni: Problemi di urbanistica e demografia," (Ed. C. G. Doumas - V. La Rosa .), *E Poliochne kai e Proime Epoche tou Chalkou sto Boreio Aigaio*, Atina, 226-227.
- TOPBAŞ 1994: A.Topbaş, "Seyitömer Höyüğü 1992 Yılı Kurtarma Kazısı" *MKKS* IV, 297-310.
- TÜRKER 2018: A.Türker, Suluca Karahöyük: A Commercial Context in Central Cappadocia in Light of Depas Amphikypellon Findings and A Foot-Shaped Stamp Seal" *TÜBA-AR* 23, 53-66.
- UMURTAK 1996: G.Umurtak, *Kuruçay Höyük II, Maden Eserler*, TTK, 1996, 56-59, Ankara.
- UMURTAK 2003: G.Umurtak, "A study of A Group of Pottery Finds From the MBA Deposits at Bademağacı Höyük", *Anatolica Antiqua* XI, 53-74.
- WARNER 1994: J.Warner, *Elmalı-Karataş II, The Early Bronze Age of Karataş*, Bryn Mawr College
- YILDIZ 2008: M.Yıldız, "Muğla Milas Beçin Beldesi Beçin Kalesi Bayrak Direği Kazısı", *MKKS*, 17, Yayınlanmamış Bildiri.

Makale Gönderim Tarihi: 01.08.2020

Makale Kabul Tarihi: 02.06.2019

ZAFER DERİN

Orcid ID: 0000-0002-0282-0593

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji
Bölümü, Bornova/ İzmir:

zafer.derin@ege.edu.tr

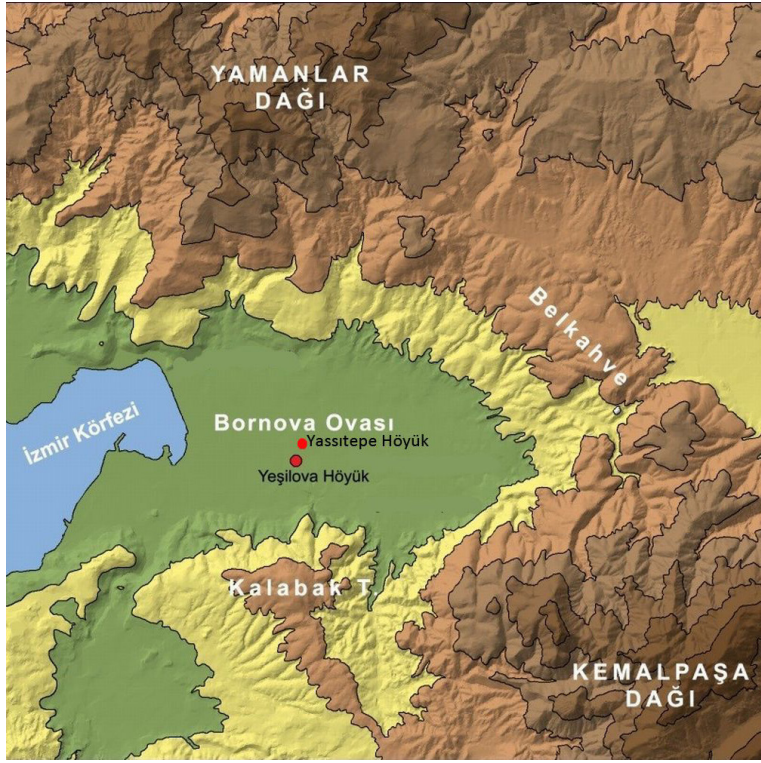

Fig. 1.
Yassitepe'nin Coğrafi Konumu

Fig. 2. Yassitepe'nin Hava Fotoğrafı

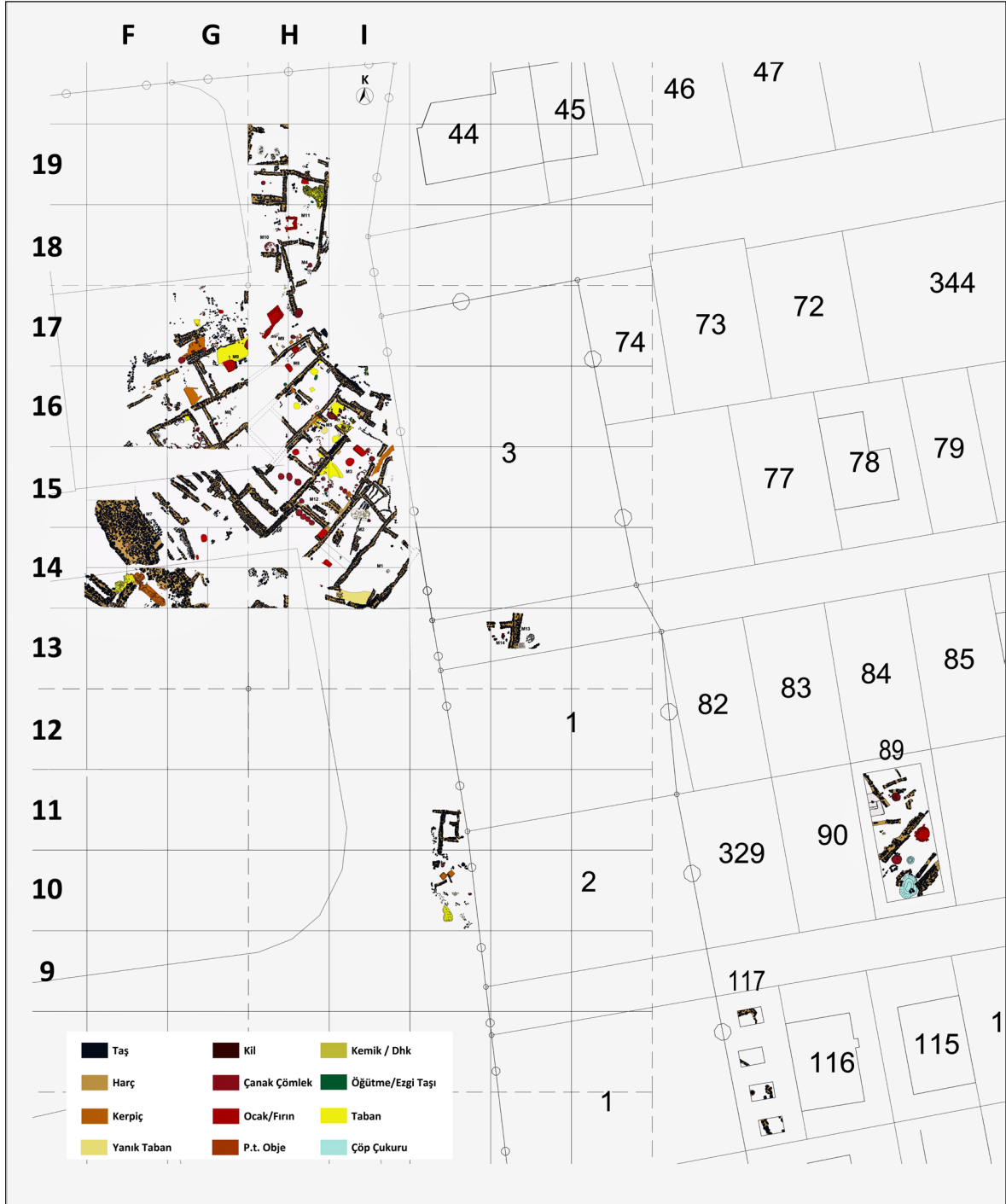

Fig.3.

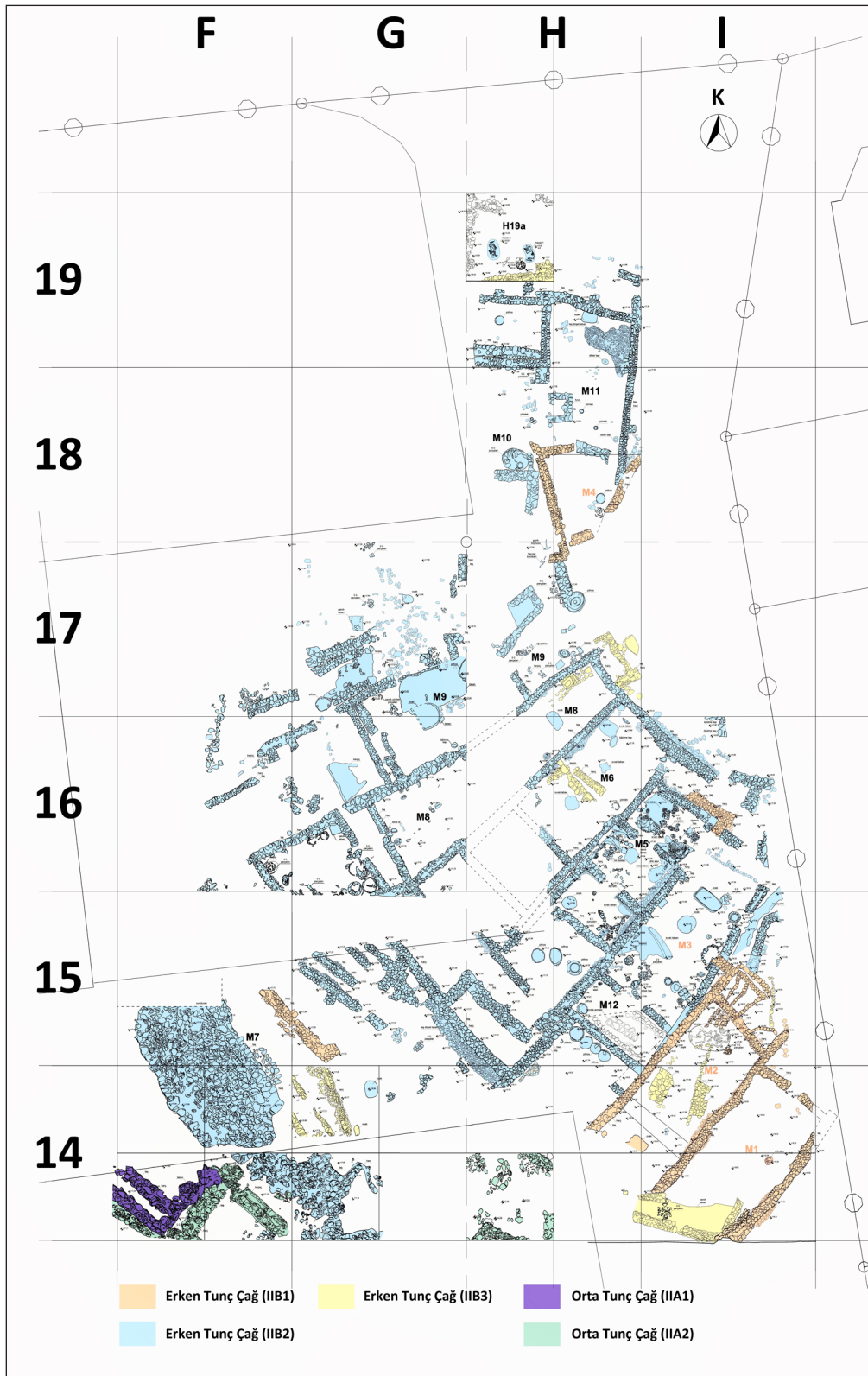

Fig. 4: Yassitepe Höyüğü IIB 2 katı yapıları

Fig. 5.1.
Yassitepe Höyüğü kuzeyden
güneye IIB1-2 tabakaları
yapılarının görünümü

Fig. 5.2.
Yassitepe Höyüğü doğudan
batıya IIB2 tabakası 9 No'lu
yapının görünümü

Fig. 5.3.
Yassitepe Höyüğü IIB2 tabakası
5 No'lu yapı iki bölümlü kera-
mik fırını ve kil toplakları

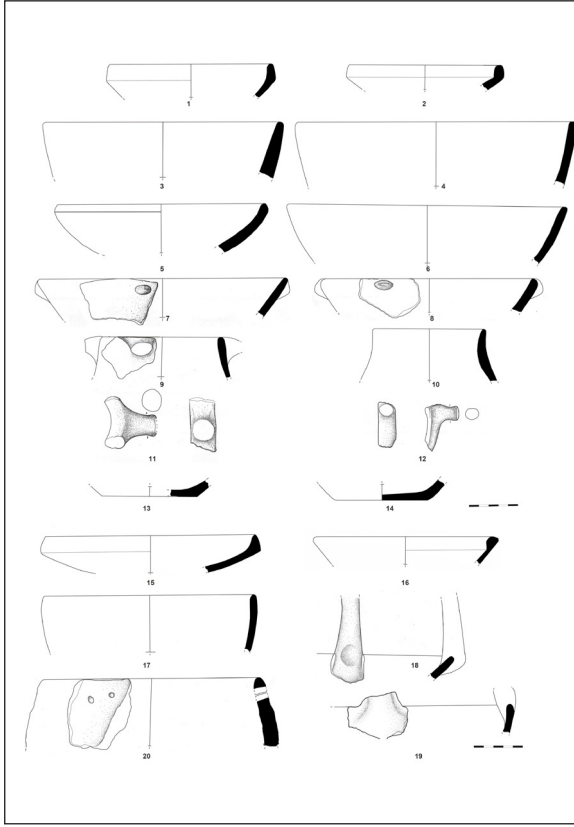

Fig. 6. III.1-2 Tabakası Keramikleri –Kalkolitik Dönem

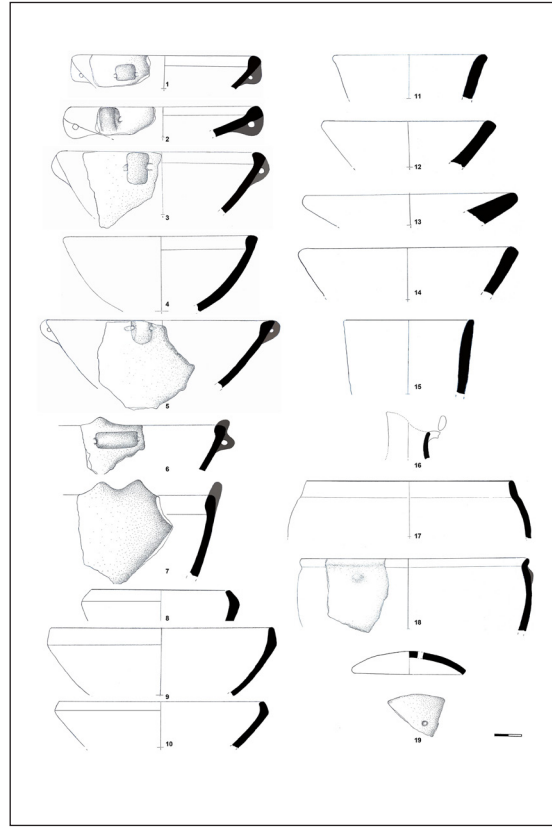

Fig. 7. II.6-8 Tabakası Keramikleri –ETÇI Geçiş Dönemi

Fig. 8. II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇI

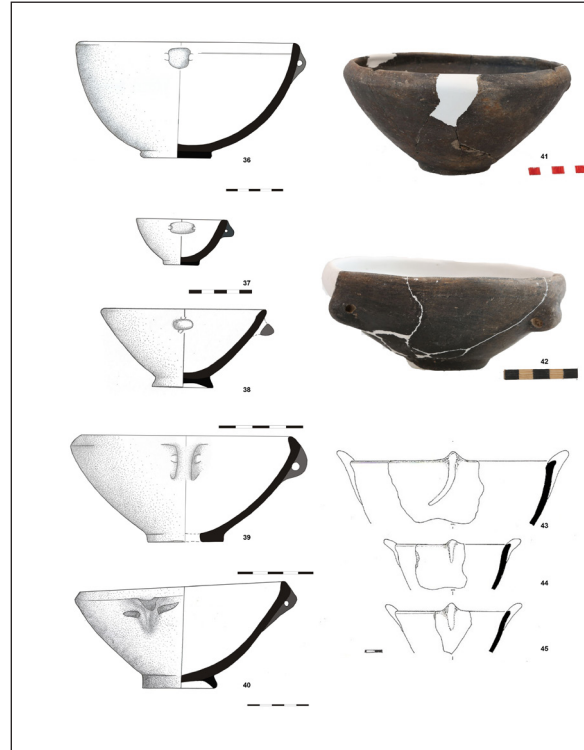

Fig. 9. II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇI

Fig. 10. II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇI

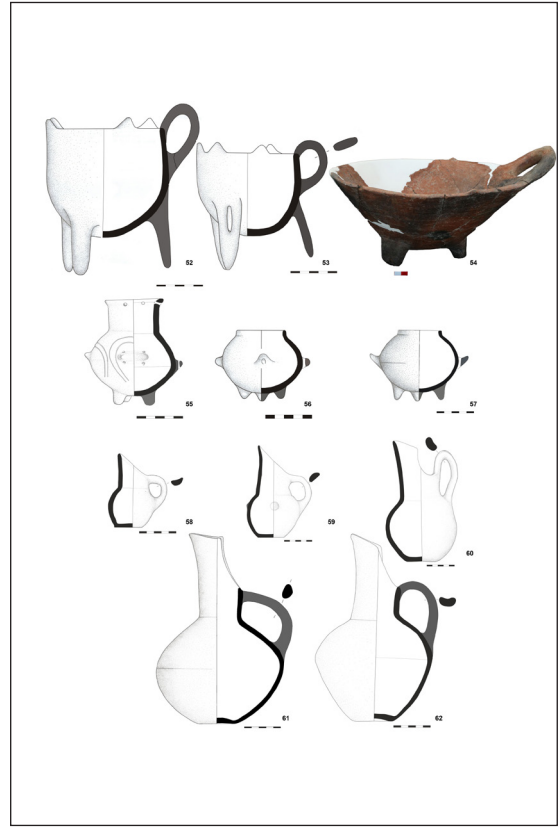

Fig. 11. II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇI

Fig. 12. II.1-5 Tabakası Keramikleri –ETÇI

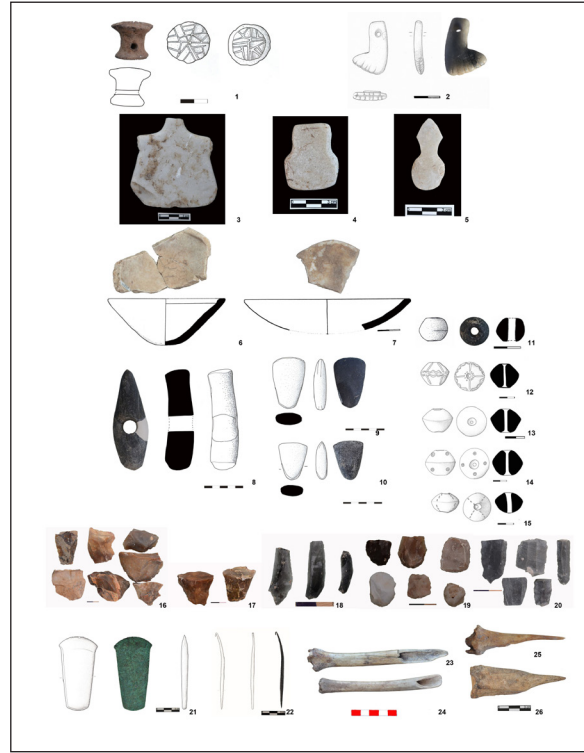

Fig. 13. ETÇI dönemi Küçük Buluntuları

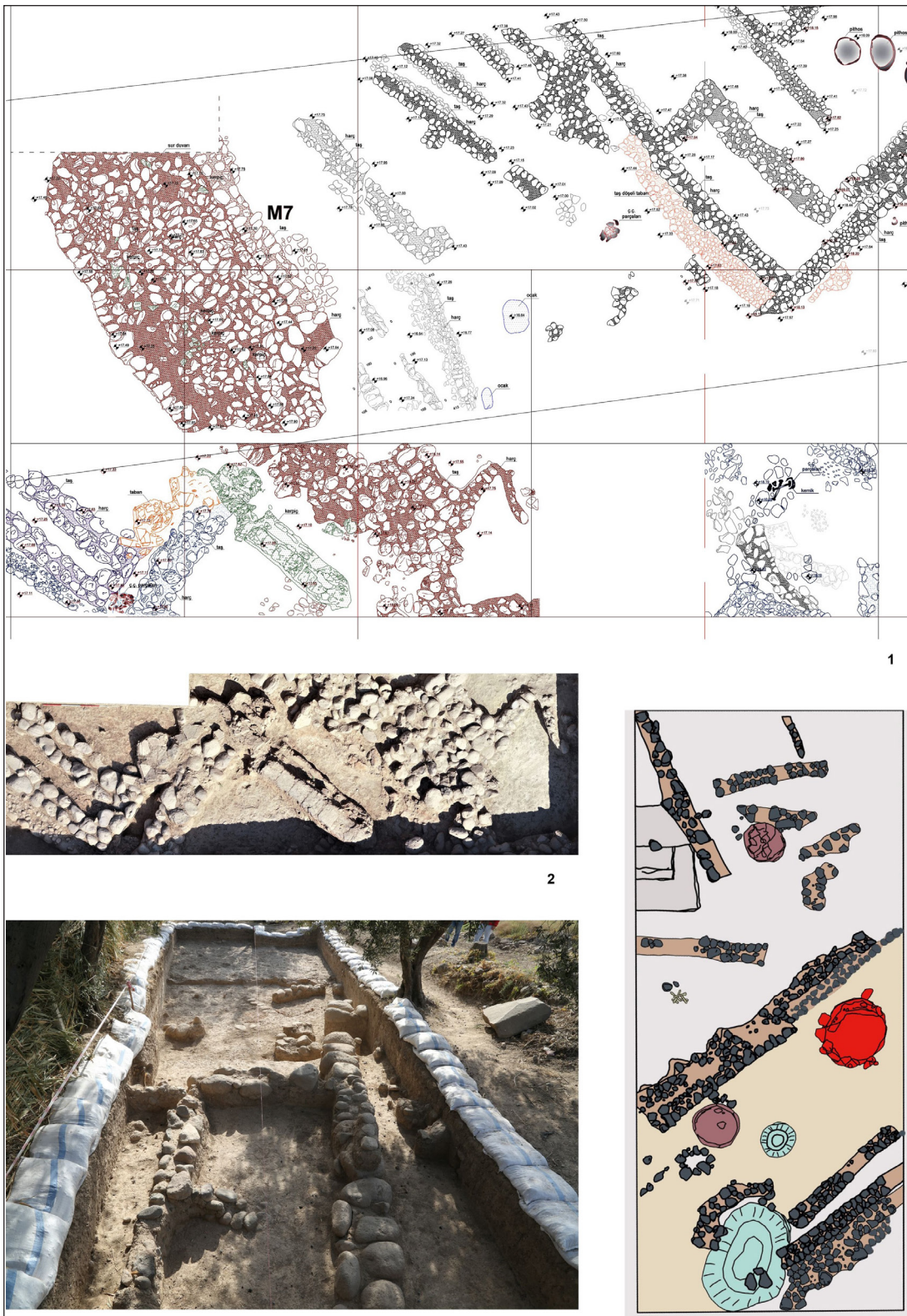

Fig. 14. OTÇ dönemi (IIA1-2) Mimarisi

Fig. 15. OTÇ dönemi (IIA1-2) Çanak çömleği

Fig. 16. Erken Tunç Çağı Mezarları